DZIENNIK URZĘDOWY
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 28 czerwca 2016 r.

Poz. 3519

Elektronicznie podpisany przez:
IWONA ANDRUSZKIEWICZ; ŚLĄSKI URZĄD WOJE\
Data: 2016-06-28 08:45:27

UCHWAŁA NR XXII/170/2016
RADY MIEJSKIEJ BĘDZINA

z dnia 15 czerwca 2016 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Będzina na lata 2016-2019

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2016r., poz.446) w zw. z art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2014r., poz. 1446 z późn. zm.) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków

Rada Miejska Będzina uchwala:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Będzina na lata 2016-2019 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Będzina.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej Będzina

Krzysztof Dudziński

Załącznik do uchwały Nr XXII/170/2016
Rady Miejskiej Będzina
z dnia 15 czerwca 2016 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA BĘDZINA NA LATA 2016-2019

BĘDZIN, CZERWIEC 2016

OPRACOWANIE: WYDZIAŁ ROZWOJU MIASTA, MUZEUM ZAGŁĘBIA W BĘDZINIE

SPIS TREŚCI

I.WPROWADZENIE....4

II.PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI....5

III.UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE..6

IV.UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA NARODOWEGO...15

1.Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1.1.Krajowy Program Opieki nad Zabytkami....15

1.2.Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013 oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Kultury na lata 2004-2020....15

1.3.Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa narodowego”....16

1.4.Strategia Rozwoju Kraju do roku 2020....17

1.5.Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016....17

2.Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu....18

2.1.Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego do roku 2020....18

2.2.Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017....18

2.3.Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego....19

2.4.Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020....19

2.5.Strategia Rozwoju Powiatu Będzińskiego na lata 2009-2020....20

2.6.Strategia Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do roku 2030....20

2.7.Strategia Rozwoju Kultury w województwie śląskim na lata 2006-2020....21

V.UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA POZIOMIE MIASTA BĘDZIN....22

1.Relacje GPONZ z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta (analiza dokumentów programowych miasta)....22

1.1.Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego....22

1.2.Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Będzin.....37

1.3.Strategia Rozwoju Miasta Będzina na lata 2012-2020.....38

1.4.Aktualizacja Programu Rewitalizacji Miasta Będzina.....39

1.5.Uchwały Rady Miejskiej Będzina.....39

2.Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy..40

2.1.Zarys historii miasta.....40

2.2.Krajobraz kulturowy.....44

2.3.Zabytki nieruchome.....47

2.4.Zabytki archeologiczne.....53

2.5.Zabytki ruchome oraz zabytki w zbiorach muzealnych.....56

2.6.Dziedzictwo niematerialne.....56

2.7.Dobra kultury współczesnej.....61

2.8.Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....63

2.9.Zabytki w Gminnej ewidencji zabytków.....67

2.10.Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy.....68

2.11.Dziedzictwo przyrodnicze.....68

VI.OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ.77

VII.ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE.....90

1.Priorytety GPONZ.....91

2.Kierunki działań i zadania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....92

VIII.INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU.....107

IX.ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....108

X.ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....110

XI.REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW.....121

I.WPROWADZENIE

Podstawowym celem opracowania programu opieki nad zabytkami jest określenie zasadniczych kierunków działań oraz kluczowych zadań, jakie winny być realizowane w celu poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego Miasta Będzin dla zachowania śladów przeszłości.

Zachowanie, ochrona i konserwacja zabytków to jeden z najważniejszych interesów publicznych - prawidłowe zachowanie dóbr kultury i dziedzictwa narodowego ma ogromny wpływ na kształtowanie tożsamości lokalnej.

Obowiązek opracowania programu wynika z art. 87 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i ma na celu poprawę stanu zachowanych zasobów kulturowych przez właściwe eksponowanie walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystanie w celach edukacyjnych i wychowawczych, rozwój turystyki, a także cele społeczne i gospodarcze.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Będzin jest dokumentem pomocniczym i uzupełniającym, nie ma on charakteru aktu prawnego. Jest elementem samorządowej polityki strategicznej służącym podejmowaniu działań w celu poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie miasta poprzez określenie działań organizacyjnych, finansowych i realizacyjnych.

Wymaga cyklicznej aktualizacji z uwagi na zmieniające się przepisy prawa oraz zmieniające się uwarunkowania gospodarcze i kulturowe, a także zmieniający się stan zasobów dziedzictwa kulturowego.

Integralną częścią dokumentu jest Gminna Ewidencja Zabytków obejmująca spis obiektów, zespołów budowlanych, zespołów urbanistycznych, parków oraz cmentarzy, a także stanowisk archeologicznych na terenie Będzina. Należy zaznaczyć, że w kolejnych latach będzie ona podlegać stałej weryfikacji.

Ilekroć w opracowaniu mowa jest o:

-ustawie–rozumie się przez to ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz.1446 z późn. zm.),

-programie–rozumie się przez to „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Będzin na lata 2016-2019”,

-mieście–rozumie się przez to Miasto Będzin,

-ewidencji–rozumie się Gminną Ewidencję Zabytków Miasta Będzin, prowadzoną w formie papierowej i elektronicznej,

-zabytku–rozumie się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową,

-zabytku nieruchomym-rozumie się w szczególności: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji (art.6 ust. 1 pkt 1 ustawy),

-zabytku ruchomym-rozumie się w szczególności: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (art.6 ust.1 pkt 2 ustawy),

-zabytku archeologicznym-rozumie się w szczególności: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej (art. 6 pkt 3 ustawy),

-krajobrazie kulturowym-rozumie się przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art.3 pkt 14 ustawy);

Ochronie podlegać mogą **nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne** nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art.6 ust.2 ustawy).

II.PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną opracowania Programu Opieki nad Zabytkami jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz.1446 z późn. zm.).

Program opieki nad zabytkami dla Miasta Będzin opracowano również na podstawie:

- Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 446),
- Poradnika metodycznego-Gminny program opieki nad zabytkami-Praca zespołowa. Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków Warszawa 2008r.,
- Rejestru i ewidencji zabytków nieruchomych Województwa Śląskiego i ewidencji stanowisk archeologicznych Województwa Śląskiego,
- Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Będzin,

oraz aktów wspólnotowych:

- Rozporządzenia Rady (WE) nr 1164/1994 z dnia 16 maja 1994 r. dotyczącego ustanowienia Funduszu Spójności,
- Rozporządzenia Rady (WE) nr 1260/1999 z dnia 21 czerwca 1999 r. ustanawiającego ogólne przepisy w sprawie funduszy strukturalnych,
- Rozporządzenia (WE) nr 1783/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 1999 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Rozporządzenia (WE) nr 1784/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 1999 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego,
- Projektów Rozporządzeń (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady wprowadzających ogólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności w nowej perspektywie finansowej UE.

III. UWARUNKOWANIA FORMALNO-PRAWNE

Podstawowym aktem prawnym regulującym przepisy prawa dotyczące ochrony dziedzictwa narodowego jest **Konstytucja Rzeczypospolitej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** Zgodnie z art. 5, art. 6 i art. 86 Ustawy zasadniczej ochrona zabytków jest obowiązkiem państwa i każdego obywatela.

Jednym z głównych aktów prawa regulującym szczegółowo zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t.j. Dz.U. 2014, poz. 1446 z póź. zmianami).

Ustawa określa m.in. przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia programów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach (w szczególności art. 3, 4, 6, 7, 16 ust. 1, art. 17, 18, 19, 20, 21, 22 oraz art. 71, 89).

Art. 3 Ustawy określa znaczenie pojęć:

-zabytku-nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową,

-zabytku nieruchomego-nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1,

-zabytku ruchomego-rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1,

-zabytku archeologicznego-zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem,

-instytucji kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami-instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami,

-prac konserwatorskich-działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań,

-prac restauratorskich-działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań,

-robót budowlanych-roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku,

-badań konserwatorskich-działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich,

-badań architektonicznych-działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń,

-badań archeologicznych-działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego,

-historycznego układu urbanistycznego lub ruralistycznego-przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg,

-historycznego zespołu budowlanego-powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi,

-krajobrazu kulturowego-przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze,

-otoczenia-teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Art. 4 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami formułuje podstawowe obowiązki organów administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków, mające na celu m.in.:

1)zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,

2)zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,

3)udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,

4)przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,

5)kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,

6)uwzględnianie zadań ochronnych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań władczych (decyzje administracyjne) mających na celu trwałe zachowanie zabytku, kontrolę stanu zachowania, zapobieganie zagrożeniom, a także uwzględnienie zadań ochronnych i w zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami ma charakter zindywidualizowany, odpowiedzialnym za jej realizację jest właściciel, posiadacz obiektu zabytkowego (art. 5 ustawy). Powinien on zachować zabytek w jak najlepszym stanie, a także umożliwić dokonanie badań naukowych i konserwatorskich.

Art. 6

1.Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1)zabytki nieruchome będące, w szczególności:

a)krajobrazami kulturowymi,

b)układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,

c)dziełami architektury i budownictwa,

d)dziełami budownictwa obronnego,

e)obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

f)cmentarzami,

g)parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

h)miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

2)zabytki ruchome będące, w szczególności:

a)dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

b)kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

c)numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

d)wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej,charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

e)materiałami bibliotecznymi (..)

f)instrumentami muzycznymi,
g)wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
h)przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
3)zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
a)pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
b)cmentarzyskami,
c)kurhanami,
d)reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2.Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.
Art. 7 Ustawy wymienia formy ochrony:
1)wpis do rejestru zabytków;
2)uznanie za pomnik historii;
3)utworzenie parku kulturowego;
4)ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.
Art.16 ust. 1 wskazuje procedury w celu utworzenia parku kulturowego:
1.Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
Art.17 wskazuje zakazy i ograniczenia w wypadku utworzenia parku kulturowego na terenie Gminy.
Art. 18
1.Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
2.W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1)uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2)określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

3)ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art.19

1.W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

1)zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,

2)innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,

3)parków kulturowych.

2.W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3.W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art.20

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art.21

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art.22

1.Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2.Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3.Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.
4.Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.
Według art.71.ust. 2.Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w przypadku gdy tytuł prawny do zabytku posiada jednostka samorządu terytorialnego, sprawowanie opieki nad zabytkami, określonej w art. 5 ustawy, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, jest zadaniem własnym tej jednostki.
Art.89 wymienia organy ochrony zabytków:
Organami ochrony zabytków są:
1)minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
2)wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa, iż opracowanie programu opieki nad zabytkami ma na celu:
1.Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania przestrzennego kraju;
2.Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
3.Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanów ich zachowania,
4.Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
5.Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
6.Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,

7.Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zadaniem samorządu jest przejęcie roli inicjującej i stymulującej opiekę nad dziedzictwem kulturowym gminy, jako wartości podlegającej szczególnej trosce uwarunkowanej względami polityczno - społecznymi.

Ustawa o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r., poz. 446) określając zadania własne gminy, wymienia również te, które bezpośrednio lub pośrednio odnoszą się do ochrony zabytków. Należą do nich sprawy:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska oraz gospodarki wodnej,
- gminnych dróg, ulic, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- kultury fizycznej i turystyki, zieleni i zadrzewienia,
- cmentarzy gminnych,
- utrzymania gminnych obiektów, urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- promocji gminy**.**

W art. 7, ust. 1, pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym określone zostały zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (…) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Zgodnie z art. 7, ust. 1 pkt 9 Ustawy o samorządzie gminnym zadaniem własnym gminy jest „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty (…). W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...)kultury, w tym (…) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także decyzji o ustaleniu

lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowych.

Przepisy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad nimi zostały ujęte w wielu aktach prawnych, m.in. w:

- Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r.-Prawo budowlane (t.j. Dz.U. 2016r., poz. 290),
- Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2015r., poz.199 z późn. zm),
- Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. z 2016r. poz.672 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. z 2015r., poz. 1774 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz.U. z 2016r., poz. 238 z późn. zm.).
- Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. z 2015r., poz.1651 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2012, poz. 406 z późn. zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określone zostały w:

- Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz.U. z 2012r., poz. 987 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz.U. z 2012r., poz. 642 z późn. zm.).
- Ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2015, poz. 1446, ze zm.).

IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA NARODOWEGO

1.Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa:

1.1.Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017 (przyjęty 24 czerwca 2014 r.)

Program zakłada ujednolicenie polityki konserwatorskiej. Jego cele to:

a. „podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.),
b. porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C),
c. zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.),
d. wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków,
e. zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.”

1.2.Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Kultury na lata 2004-2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004- 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych.

Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów".

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów
zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej
i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.

Uzupełnienie Narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004-2020

„Misją strategii jest:zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.(..)

1.3.Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013" i lata późniejsze. Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju oraz założeniami do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego jest uznanie sfery dziedzictwa narodowego za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

1.4.Strategia Rozwoju Kraju 2020 (Uchwała Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.)

„Rząd przyjął średniookresową Strategię Rozwoju Kraju 2020 r., która określa cele rozwojowe Polski na najbliższe osiem lat. Wskazuje ona najważniejsze zadania państwa (wraz z szacunkami finansowymi), które należy zrealizować, by przyspieszyć rozwój kraju i osiągnąć zakładane cele społeczne i gospodarcze. Przyjęcie przygotowanej przez MRR strategii, potwierdza kluczową rolę resortu jako instytucji odpowiedzialnej za dalekosiężne planowanie strategiczne. Strategia proponuje podejście dwukierunkowe, polegające na jednoczesnym usuwaniu barier i słabości polskiej gospodarki oraz wykorzystaniu jej mocnych stron. Oparta jest na scenariuszu stabilnego rozwoju.

Główne zadania w tym obszarze to polepszenie sytuacji finansów publicznych oraz wypracowanie nowych przewag konkurencyjnych polskiej gospodarki, opartych na wiedzy, kapitale intelektualnym, kapitale społecznym i rezultatach cyfryzacji. (..) Wspierana będzie także specjalizacja regionów oparta na ich zasobach i możliwościach rozwojowych. Powyższe działania powinny być prowadzone z poszanowaniem środowiska naturalnego.

1.5.Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016

PEP zakłada następujące wyzwania: działania na rzecz zapewnienia realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, przystosowanie do zmian klimatu, ochronę różnorodności biologicznej.

Zrównoważony rozwój prowadzi do zwiększania spójności społecznej oraz podnoszenia jakości środowiska naturalnego, m.in. poprzez ograniczanie szkodliwego wpływu produkcji i konsumpcji na stan środowiska (a więc również zabytków) i ochronę zasobów przyrodniczych.

„Oznacza to konieczność takiego gospodarowania, aby zachować środowisko w możliwie dobrym stanie dla przyszłych pokoleń. Tak więc kryteria rozwoju zrównoważonego powinny być uwzględnione we wszystkich dokumentach strategicznych sektorów gospodarczych.”

2.Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

2.1.STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA „ŚLĄSKIE 2020”

Jednym z priorytetów Strategii jest rewitalizacja zabudowy mieszkaniowej w centrach miast. Wskazuje ona również na konieczność dalszej rozbudowy i unowocześniania infrastruktury ochrony środowiska, jako czynnika przyczyniającego się do wzrostu konkurencyjności i atrakcyjności regionu. Z tych względów Strategia przewiduje również rewitalizacje terenów poprzemysłowych (w tym po-górniczych i powojskowych) jak i rekultywacje terenów zdegradowanych. Priorytetem jest również odnowienie i modernizacja infrastruktury urbanistycznej centrów i dzielnic miast oraz struktury osadniczej obszarów wiejskich. Istotą rzeczy jest zachowanie i kształtowanie krajobrazu, ochrona i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego.

Strategia podkreśla również znaczenie sektora turystycznego, w tym turystykę kulturową, sentymentalną, poprzemysłową, aktywną czy agroturystyczną. Konieczne jest integrowanie usług turystycznych oraz szerokie promowanie walorów regionu.

2.2.WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2017

WPONZ Województwa Śląskiego zakłada budowę kapitału społecznego, rozwoju gospodarczego oraz jego szerokiej promocji, w oparciu o dobrze zachowane, zadbane zabytki jako czynnika stanowiącego o tożsamości regionu. Główne jego cele strategiczne to: kształtowanie kulturowego obrazu województwa i kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu. Do celu strategicznego ustalono trzy cele operacyjne: ustalenie potencjału zasobów, budowa systemu zarządzania zabytkami i włączenie zabytków w procesy gospodarcze.

2.3.PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

PZP zakłada optymalizację istniejących zasobów i szans w celu zapewnienia długotrwałego, zrównoważonego rozwoju regionu. Plan zakłada takie zarządzanie przestrzenią, które pozwoli na pozyskiwanie niezbędnych funduszy na realizację inwestycji pomocnych w osiągnięciu:

•wysokiej, trwałej i konkurencyjnej pozycji w Europie Środkowej,

•wizerunku regionu o zrównoważonym rozwoju,

•estetycznej przestrzeni o wysokich walorach architektury i krajobrazu oraz indywidualnym wyrazie.

PZP przewiduje ochronę krajobrazu obejmującą m. in. zachowanie wartości kulturowych z uwzględnieniem archeologicznych dóbr kultury oraz charakterystycznych krajobrazów kulturowych, w tym objęcie ochroną historycznych kompozycji krajobrazowych oraz układów ruralistycznych. Założono również racjonalne użytkowanie terenów o wysokich walorach środowiska i dużej atrakcyjności dla rozwoju rekreacji i turystyki.

2.4.REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2020

W ramach osi priorytetowej V RPO WSL 2014-2020 wyznaczono jeden cel szczegółowy: zwiększona atrakcyjność obiektów kulturowych regionu.

W odniesieniu do sektora kultury zakłada się realizację projektów mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego, w szczególności obiektów wpisanych do rejestru Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Szlaku Zabytków Techniki, ważnych z punktu widzenia rozwoju regionu, a także w mniejszym stopniu na zabezpieczeniu obiektów dziedzictwa kulturowego. Projekty będą przyczyniać się do poprawy dostępu do kultury, atrakcyjności obiektów kulturowych, wzmocnienia funkcji edukacyjnych i zwiększenia udziału mieszkańców regionu w kulturze, co stanowić będzie uzupełnienie innych, tzw. „miękkich” form wsparcia kultury w programach EU takich jak: Kreatywna Europa czy Europa dla obywateli. Odpowiednie wykorzystanie zasobów kulturowych oraz rozwój powiązanej z nimi oferty kulturalnej, przyczynią się również do podnoszenia regionalnego i krajowego potencjału turystycznego, co ma pozytywny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy regionu i kraju.

2.5.STRATEGIA ROZWOJU POWIATU BĘDZIŃSKIEGO NA LATA 2009-2020

Strategia podkreśla walory turystyczne, do których należą liczne zabytki na ziemi będzińskiej jak i wiele atrakcji przyrodniczych (Wzgórze Zamkowe, Góra „Dorotka", kompleksy parkowe, zabytkowe dwory, architektura drewniana, liczne szlaki turystyczne, zbiorniki i szlaki wodne) .

„Rozwój turystyki jest jednym z głównych priorytetów w strategiach rozwoju samorządów gminnych, opartych na wykorzystaniu posiadanych walorów, niewielkiej odległości od stolicy województwa oraz największych miast regionu, bardzo dobremu połączeniu drogowemu oraz bliskości lotniska w Pyrzowicach." Jeden z priorytetów Strategii zakłada zwiększenie efektywności ochrony środowiska i rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

„W roku 2020 Powiat Będziński będzie:

-nowoczesnym organizmem społecznym, w pełni zaspokajającym potrzeby zarówno własnej wspólnoty, jak i osób przybywających z zewnątrz,

-rozwiniętym gospodarczo regionem dzięki wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki, dysponującym bogatą i dostępną infrastrukturą techniczną i społeczną,

-zawdzięczającym swój dobrobyt świadomości obywatelskiej, samorządności i przedsiębiorczości mieszkańców oraz poszanowaniu środowiska i dorobku dziedzictwa kulturowego."

Do rozwoju powiatu mają być wykorzystane w stopniu maksymalnym wszystkie posiadane zasoby. Strategicznym kierunkiem rozwoju jest m.in. waloryzacja kulturowego dziedzictwa miasta, a priorytetem rekonstrukcja centrum wraz z odbudową starego miasta oraz uatrakcyjnienie parku na górze zamkowej oraz podniesienie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej góry Dorotka i jej otoczenia.

2.6.STRATEGIA OCHRONY PRZYRODY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO DO ROKU 2030

Strategia już w preambule zakłada działania na rzecz zachowania i odtwarzania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu. Strategia ta stanowi rozwinięcie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020" w dziedzinie ochrony przyrody i krajobrazu.

Misją województwa śląskiego jest zachowanie i odtwarzanie dziedzictwa przyrodniczego i przyrodniczo-kulturowego oraz zrównoważone korzystanie z zasobów przyrody i kształtowanie środowiska przyrodniczego na jego obszarze, uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń oraz nie naruszające potrzeb i praw w tym zakresie mieszkańców sąsiadujących województw. (..) Ochrona prawna krajobrazu na podstawie przepisów ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody na terenie województwa śląskiego realizowana jest w formie parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Ochrona kulturowych elementów krajobrazu realizowana jest również na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

2.7.STRATEGIA ROZWOJU KULTURY W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM NA LATA 2006-2020

Ustawowym obowiązkiem państwa jest mecenat nad działalnością kulturalną rozumianą jako tworzenie, upowszechnianie i ochrona kultury. Mecenat ten polega na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Regulacje te, zawarte w Ustawie o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, wyznaczają zakres strategii. (..) Wyrazem bogactwa i zróżnicowania kulturowego województwa śląskiego są jego zabytki. Szczególną grupę stanowią zabytki techniki oraz zabytkowe obiekty poprzemysłowe. Ten rodzaj obiektów odzwierciedla specyficzną, industrialną historię województwa, a zwłaszcza zurbanizowanej Aglomeracji Górnośląskiej. (..) Umacnianie wizerunku województwa śląskiego jako regionu zróżnicowanego pod względem kulturowym podnosi jego atrakcyjność turystyczną Strategia uznaje dziedzictwo kulturowe za swoje pole strategiczne.
Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego efektywniejsze wykorzystywanie do celów turystycznych.

V.UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA POZIOMIE MIASTA BĘDZIN

1.Relacje GPONZ z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta (analiza dokumentów programowych miasta)

1.1.Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Zgodnie z art. 15, ust. 2 pkt. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w planie miejscowym określa się obowiązkowo zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Projekt planu, zgodnie z ww. ustawą musi zostać uzgodniony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Obowiązujące na terenie miasta Będzin miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego określają zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego.

Obiekty przeznaczone do ochrony w ramach zapisów planów miejscowych i gminnej ewidencji zabytków są obecnie w gestii Powiatowego Konserwatora Zabytków.

Do najistotniejszych planów obowiązujących na terenie Miasta Będzin pod względem ochrony dziedzictwa kulturowego miasta należy zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Będzina dla terenu położonego w dzielnicy Śródmieście przyjęta uchwałą Nr XLVI/855/2009 Rady Miejskiej Będzina z dnia 30 listopada 2009 roku.

W niniejszym planie, celem ochrony i zachowania wartości kulturowych obszaru koncentracji elementów dziedzictwa kulturowego o szczególnym znaczeniu oraz zabezpieczenia interesów ochrony archeologicznej, ustalono:

1)Strefy ochrony konserwatorskiej:

strefę A – pełnej ochrony konserwatorskiej, tzw. rekonstrukcji układu urbanistycznego z bezwzględnym priorytetem wymogów konserwatorskich,

strefę B – pośredniej ochrony konserwatorskiej o rygorze utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania zabytkowej zabudowy oraz innych historycznych elementów krajobrazu kulturowego,

strefę W – ścisłej ochrony archeologicznej o bardzo dużym nasyceniu stanowiskami archeologicznymi,

strefę OW – obserwacji archeologicznej potencjalnego występowania znalezisk archeologicznych,

strefę E – ochrony ekspozycji jako zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów lub obiektów o dużych wartościach kulturowych.

2)Pełną ochronę konserwatorską dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków, które podlegają prawnej ochronie dóbr kultury na podstawie przepisów odrębnych.

3)Ochronę indywidualną w ramach zapisu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Będzina dla obiektów zabytkowych i zespołów chronionych.

Strefa A – obejmuje XIV-sto wieczny układ urbanistyczny ograniczony ulicami: Kołłątaja, Modrzejowską i Zawale, wraz ze Wzgórzem Zamkowym. W granicach strefy ustala się:

1)Powiązanie kompozycyjne i funkcjonalne obszaru Starego Miasta ze Wzgórzem Zamkowym, zgodnie z historyczną tradycją.

2)Uaktywnienie Starego Miasta przez wprowadzenie funkcji handlowo-usługowej dla obsługi ruchu turystycznego.

3)Zachowanie i ochronę układu urbanistycznego założenia oraz historycznego układu dróg.

4)Zachowanie zwartej linii zabudowy poprzez utrzymanie zabytkowych budynków i uzupełnienie luk budowlanych nową zabudową z zachowaniem działek siedliskowych i historycznej skali.

5)Uczytelnienie poszczególnych kwartałów zabudowy miasta lokacyjnego przez wyburzenie, bądź przekształcenie bezwartościowych obiektów współczesnych o niedostosowanych formach i skali, planowe zagospodarowanie całości działek – oficyn, wnętrz bloków i kwartałów.

6)Zachowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

7)Zachowanie obiektów posiadających szczególną wartość dla historii i kultury miasta, przeznaczonych do ochrony w ramach zapisu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

8)Możliwość modernizacji, przebudowy i rozbudowy oraz zmiany sposobu użytkowania obiektów zabytkowych przy zachowaniu cech stylowych, skali, gabarytów i wystroju architektonicznego elewacji.

9)W przypadku koniecznych wyburzeń obiektów zabytkowych każdorazowo należy uzyskać pozytywną opinię Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz wykonać dla nich dokumentację konserwatorską dla celów archiwalnych.

10)Korekty zniekształconych elewacji w oparciu o istniejące przekazy archiwalne lub na podstawie analogii.

11)Dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie: usytuowania, skali i gabarytów bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni otworów i ścian oraz nawiązania form współczesnych do lokalnych tradycji architektury, bez ślepego naśladownictwa form historycznych.

12)Rekonstrukcję schronów pod Górą Zamkową.

13)Zachowania starodrzewu i zieleni towarzyszącej zabudowie.

14)Stopniowe rozszerzenie obszaru parku na tereny obecnie zabudowane obiektami dysharmonizującymi.

15)Realizację różnych form zieleni dostosowanych do specyfiki miejsca (zielone podwórka, pnącza na ślepych ścianach, miejsca rekreacji dla dzieci i osób starszych).

16) Kompleksową rewaloryzację terenu cmentarza żydowskiego.

17)Wymianę nawierzchni ulic na kostkę granitową, połączoną kompozycyjnie z kostką betonową i kamieniem naturalnym.

18)Nowoprojektowane obiekty uzupełniające poprzez swoją wysokość nie powinny negatywnie wpłynąć na ekspozycję wzgórza zamkowego oraz samego zamku.

19)Nakaz uzgadniania projektów wszelkich inwestycji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Strefa B – pośredniej ochrony konserwatorskiej, obejmuje układ urbanistyczny z XIX i początku XX wieku. W granicach strefy ustala się:

1)Zachowanie przebiegu historycznych ulic.

2)Utrzymanie historycznego układu zabudowy.

3)Utrzymanie zwartej linii zabudowy.

4)Zachowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

5)Zachowanie obiektów posiadających szczególną wartość dla historii i kultury miasta, przeznaczonych do ochrony w ramach zapisu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

6)Możliwość modernizacji, przebudowy i rozbudowy oraz zmiany sposobu użytkowania obiektów zabytkowych przy zachowaniu cech stylowych, skali, gabarytów i wystroju architektonicznego elewacji.

7)W przypadku koniecznych wyburzeń obiektów zabytkowych każdorazowo należy uzyskać pozytywną opinię Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz wykonać dla nich dokumentację konserwatorską dla celów archiwalnych.

8)Korekty zniekształconych elewacji w oparciu o istniejące przekazy archiwalne lub na podstawie analogii.

9)Lokalizację nowej zabudowy lub wymianę starej pod warunkiem dostosowania nowych obiektów do formy, skali i wystroju architektonicznego zabudowy dzielnicy.

10)Usunięcie lub odpowiednią przebudowę obiektów dysharmonizujących obraz zespołu historycznej kompozycji urbanistycznej.

11)Uporządkowanie parterów poprzez likwidację okładzin, korektę witryn i reklam.

12)Zachowanie starodrzewu i zieleni towarzyszącej zabudowie.

13)Realizację różnych form zieleni dostosowanych do specyfiki miejsca (zielone podwórka, pnącza na ślepych ścianach, miejsca rekreacji dla dzieci i osób starszych).

14)Nakaz uzgadniania projektów wszelkich inwestycji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

15)Uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków nie wymaga wykonywanie remontów drogi głównej (Aleja Kołłątaja).

Strefa B – pośredniej ochrony konserwatorskiej, obejmuje zabytkową zabudowę przemysłową zespołu dawnej Elektrowni Będzin. W granicach strefy ustala się:

1)Utrzymanie zespołów zabudowy przemysłowej o zabytkowym układzie przestrzennym i wartościowej architekturze.

2)Możliwość modernizacji, przebudowy i rozbudowy oraz zmiany sposobu użytkowania przy zachowaniu istniejącego układu przestrzennego.

3)Zachowanie zabytkowych budynków administracyjnych Elektrowni Będzin przy ulicy Małobądzkiej, oznaczonych na rysunku planu numerami **195** i **196**, przeznaczonych do ochrony w ramach zapisu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

4)Wszelkie prace adaptacyjne obiektów zabytkowych, o których mowa w pkt.3, nie mogą zmieniać bryły i elewacji budynków.

5)Nakaz uzgadniania projektów architektoniczno - budowlanych wszelkich inwestycji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Strefa W – ścisłej ochrony archeologicznej, obejmuje XIV-sto wieczny układ urbanistyczny wraz ze Wzgórzem Zamkowym. W granicach strefy ustala się:

1)Ochronę stanowisk archeologicznych.

2)Przed przystąpieniem do prac ziemnych konieczność wykonania badań archeologicznych (ratowniczych bądź stacjonarnych w zależności od wartości i wielkości stanowiska).

3)Nie wymaga badań archeologicznych wykonywanie remontów drogi głównej KD-G 2/2 (Aleja Kołłątaja), dla której ustala się nadzór archeologiczny.

Strefa OW – obserwacji archeologicznej potencjalnego występowania znalezisk archeologicznych, obejmuje północną część obszaru opracowania. W granicach strefy ustala się:

1)Dla wszelkich prac ziemnych nadzór archeologiczny.

2)Nie wymaga nadzoru archeologicznego wykonywanie remontów drogi głównej KD-G 2/2 (Aleja Kołłątaja).

Strefa E – ochrony ekspozycji Wzgórza Zamkowego. W granicach strefy ustala się:

1)Podporządkowanie wartościom krajobrazowym wszelkiej działalności inwestycyjnej.

2)Ograniczenie wysokości nowej i przebudowywanej zabudowy, stosownie do określonego przeznaczenia terenu.

3)Układ budynków i zieleni winien zapewnić otwarcie widokowe na Górę Zamkową.

4)Uporządkowanie i rekompozycję istniejącej zieleni wysokiej w celu wyeksponowania Wzgórza Zamkowego w szczególności na osi widokowej Zamek - Pałac Mieroszewskich w Gzichowie.

5)Sukcesywne kablowanie linii elektroenergetycznych i telekomunikacyjnych.

6)Zakaz przesłaniania Wzgórza Zamkowego celem ekspozycji z głównych tras komunikacyjnych.

7)Zakaz tworzenia nowych dominant.

8)Zakaz lokalizacji masztów telefonii komórkowej wolnostojących i montowanych na obiektach.

9)Ustawiania reklam wolnostojących na terenach MN, MWU, ZP, UK, UT, UP, WZ, US, UC, 4PM.

3.Na terenie, o którym mowa w ust. 1, ustala się nakaz uzgadniania projektów architektoniczno - budowlanych wszelkich inwestycji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Kolejne miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego to m.in.:

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA BĘDZINA DLA TERENU POŁOŻONEGO PRZY ULICY WOLNOŚCI (UCHWAŁA NR XXI/244/2008 RADY MIEJSKIEJ W BĘDZINIE Z DNIA 31 MARCA 2008 R.)

W obszarze planu obowiązują strefy:
1)„OK”- Ochrony krajobrazowej,
2)„OW”- Ochrony archeologicznej,
3) oraz w ramach informacji wskazano na strefę lokalizacji stanowisk przeciwogniowych.
W granicach stref ustala się:
1)dla prac ziemnych nadzór archeologiczny /nie dotyczy prac modernizacyjnych istniejących układów drogowych/ ,
2)podporządkowanie wartościom krajobrazowym wszelkiej działalności inwestycyjnej,
3)ograniczenie wysokości nowej i przebudowywanej zabudowy, stosownie do określonego przeznaczenia terenu,
4) układ budynków i zieleni winien zapewnić otwarcie widokowe na Górę Zamkową i kościół,
5)uporządkowanie i kompozycję zieleni wysokiej w celu wyeksponowania Wzgórza Zamkowego,
6)zakaz przesłaniania Wzgórza Zamkowego celem jego ekspozycji z głównych tras komunikacyjnych,
7)zakaz tworzenia dominant /masztów, reklam/.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA BĘDZINA DLA TERENU POŁOŻONEGO W DZIELNICY ŁAGISZA W OBRĘBIE ULIC: DĄBROWSKIEJ, BORY, PODŁOSIE, PODLEŚNEJ, NIEPIEKŁO (UCHWAŁA NR XLIV/783/2009 RADY MIEJSKIEJ BĘDZINA Z DNIA 28 WRZEŚNIA 2009 R.)

W obszarze planu obowiązują ustalenia dla strefy „OW”- obserwacji archeologicznej.
W miejscowym planie wyznaczono obiekty zabytkowe chronione prawem miejscowym, wpisane do gminnej ewidencji zabytków tj. :

a) 1 - kaplica grzebalna (ok. 1924r.), ul. Pokoju 40, w jej obrębie ustalono:
- nakaz zachowania historycznej wysokości – zgodnej z okresem jej powstania,
- nakaz zachowania historycznej geometrii dachu – zgodnej z okresem jej powstania,
- nakaz zachowania historycznego detalu kompozycyjnego elewacji,
- nakaz zachowania drzwi wejściowych.

b) 2 – kapliczka murowana (k. XIXw.), ul. Rzeczna/ Niepiekło, w jej obrębie ustalono:
- nakaz zachowania istniejącej formy architektonicznej.

Wyznaczono ponadto strefę B9 – ochrony konserwatorskiej – Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia wraz założeniem parkowym W jej obrębie ustalono:

a) zachowanie historycznego rozplanowania założenia przestrzennego,

b) zabudowa i zagospodarowanie terenu w sposób uczytelniający oś kompozycyjną,

c) w odległości po 8m w każdą stronę od wyznaczonej osi kompozycyjnej ustala się zagospodarowanie działki w sposób umożliwiający niezakłóconą ekspozycję frontowej elewacji kościoła,

d) zabudowa i zagospodarowanie terenu w sposób zachowujący dominantę w postaci kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia,

e) kształtowanie zabudowy w nawiązaniu do formy architektonicznej kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia,

f) zakaz stosowania ogrodzeń z prefabrykatów betonowych,

g) lokalizowanie ogrodzeń ażurowych minimalnie w – 60% (rozliczanych w ramach jednego segmentu ogrodzenia).

ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA BĘDZINA DLA TERENU POŁOŻONEGO W DZIELNICY WARPIE (UCHWAŁA NR LIV/960/2010 RADY MIEJSKIEJ BĘDZINA Z DNIA 28 CZERWCA 2010 R)

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze zmiany miejscowego planu wyznaczono obiekty o wartościach kulturowych i zabytkowych zakwalifikowane w ramach ustaleń do ochrony prawnej na podstawie przepisów prawa miejscowego oraz wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej:

1)Strefa „B” – pośredniej ochrony konserwatorskiej zachowanych elementów zabytkowych. Podlega rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów istniejącej substancji zabytkowej oraz dostosowania do niej charakteru i skali zabudowy. Obejmuje:

a)zespół osiedla robotniczego pomiędzy ul. 1 Maja, a ulicą św. Brata Alberta,

b)zespół dawnych koszar przy ul. H. Sienkiewicza oraz 2 zespoły szkolne przy ul. M. Kopernika.

2)Strefa „W" – stanowi strefę obserwacji archeologicznej i obejmuje ona północną granicę opracowania, tj. rejon ul. H. Sienkiewicza i Krakowskiej. Ponadto ze względu na fakt, że ziemia będzińska bogata jest w ślady osadnictwa prehistorycznego, wszelkie prace ziemne należy zabezpieczyć nadzorem archeologicznym (pod tym określeniem rozumie się prace ziemne związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej, wykopy pod fundamenty budynków usługowych, produkcyjnych oraz prace związane z budową nowych dróg komunikacyjnych).

Dla obiektów chronionych ustalono:

1)zakaz przekształcania obiektów oraz ich bezpośredniego otoczenia mogącego obniżyć wartość historyczną i architektoniczną, umieszczania reklam wielkoformatowych na obiektach,

2)nakaz utrzymania obiektów z zachowaniem ich formy, skali, wystroju architektonicznego i detali elewacji,

3)dopuszczono:

a)podwyższenie standardu użytkowego oraz zmiany funkcji obiektów z zachowaniem cech stylowych, skali i wystroju architektonicznego elewacji,

b)umieszczanie elementów informacyjno – reklamowych małogabarytowych i oświetlenia po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,

c)w przypadku prowadzenia prac remontowych i adaptacyjnych obiektów wybudowanych przed 1945 r. objętych ochroną prawną na podstawie przepisów prawa miejscowego, każdorazowo należy uzyskać pozytywną opinię konserwatorską,

d)w przypadku koniecznych wyburzeń obiektów sprzed 1945 r. każdorazowo należy uzyskać pozytywną opinię konserwatorską oraz wykonać konieczną dla nich dokumentację konserwatorską dla celów archiwalnych.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO DLA TERENU POŁOŻONEGO W OBRĘBIE ULIC BRZOZOWICKIEJ, SIEMOŃSKIEJ, WIEJSKIEJ, KRĘTEJ, ZIELONEJ (UCHWAŁA NR XLV/435/2013 Z DNIA 18 GRUDNIA 2013 R. RADY MIEJSKIEJ W BĘDZINIE)

Dla części terenu objętego niniejszym planem wyznaczono strefę „OW" –obserwacji archeologicznej.

ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA BĘDZINA DLA TERENU POŁOŻONEGO W DZIELNICY WARPIE PRZY ALEI KOŁŁĄTAJA (UCHWAŁA NR L/919/2014 R. Z DNIA 29 MARCA 2014 R. RADY MIEJSKIEJ W BĘDZINIE)

Dla terenu MWU wyznaczono obiekty chronione w ramach zapisu planu, dla których obowiązuje nakaz uzgadniania dokumentacji projektowej ze stosownymi służbami ochrony zabytków.

2.Obowiązuje nakaz zachowania istniejących gabarytów budynku, kształtu dachu, oraz zachowania podziału okien i elementów elewacji.

3.Obowiązuje strefa obserwacji archeologicznej, gdzie w ramach działań inwestycyjnych ustalono nadzór archeologiczny.”

ZMIANA MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA BĘDZINA DLA TERENU POŁOŻONEGO PRZY ALEI KOŁŁĄTAJA (UCHWAŁA NR VI/55/2011 RADY MIEJSKIEJ BĘDZINA Z DNIA 28 LUTEGO 2011 R.)

W planie wyznaczono strefę „B” ochrony konserwatorskiej w celu zachowania układu urbanistycznego kolonii robotniczej, w tym historycznego rozplanowania zabudowy i jej charakteru oraz innych obiektów o lokalnych wartościach zabytkowych.

W granicach strefy ustalono:

1)zachowania istniejącego układu urbanistycznego kolonii robotniczej, w tym: pierwotnego podziału parcel i rozplanowania zabytkowej zabudowy.

2)nakaz zachowania obiektów zabytkowych: ich skali, geometrii dachów, wystroju architektonicznego, stosowanych materiałów wykończeniowych elewacji, kształtu i rozmieszczenia otworów okiennych i drzwiowych z dopuszczeniem: okien połaciowych dla doświetlenia poddaszy oraz witryn w przypadku zmiany sposobu użytkowania pomieszczeń na funkcje zgodne z przeznaczeniem dopuszczalnym na zasadach określonych niniejszym planem.

3)w przypadku rozbudowy lub budowy nowych obiektów - nakaz nawiązania do architektury i charakteru istniejącej zabudowy z zakazem wprowadzania:

a)obiektów, elementów i detali architektonicznych o cechach charakterystycznych dla innych regionów kraju,

b)materiałów elewacyjnych typu: „siding”, blacha,

c)jaskrawej kolorystyki dla elewacji i pokryć dachowych.

4)nakaz ochrony zieleni wysokiej o charakterze alejowym, wzdłuż ul. Koszelew.

5)zakaz stosowania reklam wolnostojących /z dopuszczeniem lokalizowania ich na budynku/ dla obszaru 1MW i 2MW.
6)nakaz uzgadniania ze służbami zabytków wszelkich prac dokonywanych przy obiektach zabytkowych.
7)Ustala się zachowanie i ochronę Szybu „Koszelew” i „Barbara” KWK Paryż przy Al.Kołłątaja.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA BĘDZINA DLA TERENU POŁOŻONEGO W DZIELNICY MAŁOBĄDZ (UCHWAŁA NR XXVII/312/2004 RADY MIEJSKIEJ W BĘDZINIE Z DNIA 27 WRZEŚNIA 2004 ROKU)

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w obszarze planu zagospodarowania przestrzennego dzielnicy Małobądz wyznaczono obiekty o wartościach kulturowych i zabytkowych, zakwalifikowane w ramach ustaleń do ochrony prawnej na podstawie przepisów prawa miejscowego. Dla obiektów chronionych ustalono:
a)zakaz przekształcania obiektów oraz ich bezpośredniego otoczenia mogącego obniżyć wartość historyczną i architektoniczną, jak również umieszczania reklam wielkoformatowych na obiektach lub w ich pobliżu,
b)nakaz utrzymania obiektów z zachowaniem ich formy, skali, wystroju architektonicznego i detali elewacji,
c)dopuszcza się:
-podwyższenie standardu użytkowego oraz zmiany funkcji obiektów z zachowaniem cech stylowych, skali i wystroju architektonicznego elewacji,
-umieszczanie elementów informacyjno – reklamowych małogabarytowych i oświetlenia po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
-w przypadku prowadzenia prac remontowych i adaptacyjnych, na obiektach sprzed 1945 r. objętych ochroną prawną na podstawie przepisów prawa miejscowego, każdorazowo należy uzyskać pozytywną opinię konserwatorską,
-w przypadku koniecznych wyburzeń obiektów sprzed 1945 r. każdorazowo należy uzyskać pozytywną opinię konserwatorską oraz wykonać dla nich konieczną dokumentację konserwatorską dla celów archiwalnych.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA BĘDZINA DLA TERENU POŁOŻONEGO W DZIELNICY ŁAGISZA (UCHWAŁA NR XXVII/310/2004 Z DNIA 27 WRZEŚNIA 2004 ROKU RADY MIEJSKIEJ W BĘDZINIE)

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w obszarze planu wyznaczono:

a)strefę obserwacji archeologicznej, tj. strefę „W” – obejmuje ona rejon ochrony archeologicznej, gdzie należy zabezpieczyć większe prace ziemne nadzorem archeologicznym (pod tym określeniem rozumie się prace ziemne związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej, wykopy pod fundamenty budynków usługowych, produkcyjnych oraz prace związane z budową nowych dróg komunikacyjnych),

b)obiekty podlegające rygorom pośredniej ochrony konserwatorskiej w zakresie utrzymania istniejącej substancji zabytkowej oraz dostosowania do niej charakteru i skali nowej zabudowy.

Dla obiektów chronionych ustalono:

a)zakaz przekształcania obiektów oraz ich bezpośredniego otoczenia mogącego obniżyć wartość historyczną i architektoniczną, jak również umieszczanie reklam wielkoformatowych na obiektach lub w ich pobliżu,

b)nakaz utrzymania obiektów z zachowaniem ich formy, skali, wystroju architektonicznego i detali elewacji,

c)dopuszcza się:

- podwyższenie standardu użytkowego oraz zmiany funkcji obiektów z zachowaniem cech stylowych, skali i wystroju architektonicznego elewacji,

-w przypadku prowadzenia prac remontowych i adaptacyjnych, na obiektach sprzed 1945r. objętych ochroną prawną na podstawie przepisów prawa miejscowego, każdorazowo należy uzyskać pozytywną opinię konserwatorską,

-umieszczanie elementów informacyjno – reklamowych małogabarytowych i oświetlenia po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,

-w przypadku koniecznych wyburzeń obiektów sprzed 1945r. każdorazowo należy uzyskać pozytywną opinię konserwatorską oraz wykonać dla nich konieczną dokumentację konserwatorską dla celów archiwalnych.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA BĘDZINA DLA TERENU POŁOŻONEGO W DZIELNICY GRODZIEC (UCHWAŁA NR LI/556/2006 RADY MIEJSKIEJ W BĘDZINIE Z DNIA 23 STYCZNIA 2006 ROKU)

W planie wyznaczona została granica strefy ochrony konserwatorskiej „E" – ochrony ekspozycji zabytkowego założenia rezydencjonalnego Ciechanowskich obejmującą obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania założenia tj. fragment obszaru opracowania planu obejmujący pas terenów o szerokości 100m położony wzdłuż wschodniej granicy zabytkowego założenia oraz tereny położone na południe od zabytkowego założenia.

Obszar opracowania planu znajduje się w granicy strefy ochrony konserwatorskiej „W" - penetracji archeologicznej. Na wskazanym obszarze opracowania planu ustala się nakaz realizacji prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym.

Dla obiektów zabytkowych ustalono:

1.Zakaz przekształcania obiektów oraz ich bezpośredniego otoczenia w sposób mogący obniżyć wartość historyczną i architektoniczną.Zakaz obejmuje również umieszczania reklam wielkoformatowych na obiektach lub w ich pobliżu.

2.Nakaz utrzymania obiektów z zachowaniem ich formy, skali, wystroju architektonicznego i detali elewacji,

3.Dopuszczono:

-Podwyższenie standardu użytkowego oraz zmiany funkcji obiektów z zachowaniem cech stylowych, skali i wystroju architektonicznego elewacji.

-Umieszczenie elementów informacyjno-reklamowych małogabarytowych i oświetlenia po uzgodnieniu z Konserwatorem Zabytków wg kompetencji.

-W przypadku prowadzenia prac remontowych i adaptacyjnych każdorazowo należy uzyskać pozytywną opinię konserwatorską.

-W przypadku koniecznych wyburzeń każdorazowo należy uzyskać pozytywną opinię konserwatorską i opracować właściwą dokumentację konserwatorską dla celów archiwalnych."

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA BĘDZINA DLA TERENU POŁOŻONEGO W DZIELNICY GRODZIEC (UCHWAŁA NR LII/570/2006 RADY MIEJSKIEJ W BĘDZINIE Z DNIA 27 LUTEGO 2006 ROKU)

W planie wyznaczono strefy pośredniej ochrony konserwatorskiej, obiekty wskazane do gminnej ewidencji zabytków oraz strefę ochrony stanowiska archeologicznego.

1.Strefy pośredniej ochrony konserwatorskiej:

1)cmentarz katolicki przy ulicy Różyckiego (teren ZC):

a)nakazuje się zachowanie podstawowych założeń układu przestrzennego,

b)nakazuje się uzgadnianie działań inwestycyjnych z właściwymi służbami ochrony zabytków; powyższe nie dotyczy realizacji funkcji grzebalnych,

2)obiekty towarzyszące byłej kopalni Grodziec wraz z otaczającym je parkiem przy ulicy Barlickiego (tereny 1 U, 1 UO i 1 ZP):

a)nakazuje się zachowanie podstawowych założeń układu przestrzennego,

b)nakazuje się dostosowanie nowych obiektów kubaturowych do wartościowych elementów kontekstu przestrzennego (nie oznacza to obowiązku stosowania stylizacji historycznej),

c)nakazuje się uzgadnianie działań inwestycyjnych z właściwymi służbami ochrony zabytków; powyższe nie dotyczy remontów i modernizacji istniejących ulic, sieci infrastruktury technicznej i obiektów z nimi związanych,

d)wskazane są przekształcenia lub wyburzenia substandardowych obiektów budowlanych odbiegających od charakteru zabudowy historycznej oraz wprowadzanie nowych elementów w sposób harmonijnie nawiązujący do otoczenia i rozwijający jego wątki kompozycyjne;

3)osiedle tzw. “fińskich domków” w rejonie ulicy Różyckiego – Orzeszkowej:

a)nakazuje się zachowanie podstawowych założeń układu przestrzennego (należy przez to rozumieć m. in. pierwotną siatkę ulic),

b)nakazuje się uzgadnianie działań inwestycyjnych z właściwymi służbami ochrony zabytków; powyższe nie dotyczy remontów i modernizacji istniejących ulic, sieci infrastruktury technicznej i obiektów z nimi związanych,

c)nakazuje się dostosowanie nowych obiektów kubaturowych do wartościowych elementów kontekstu przestrzennego,

d)dopuszcza się przebudowę obiektów w zakresie dostosowania ich do współczesnych standardów użytkowych i obowiązujących przepisów odrębnych, w tym dobudowę ganku o powierzchni zabudowy nie przekraczającej 25% powierzchni zabudowy budynku mieszkalnego; dopuszcza się przebudowę we wnętrzu budynku podnoszącą komfort użytkowania, w tym wymianę okien, z zastrzeżeniem zachowania pierwotnych wymiarów,

e)zakazuje się stosowania materiałów elewacyjnych typu “siding",

f)zakazuje się przebudowy, rozbudowy i nadbudowy istniejącej zabudowy w stopniu przekraczającym przepisy niniejszej uchwały.

2.Obiekty chronione (wskazane do gminnej ewidencji zabytków):

1) przychodnia zdrowia przy ulicy Barlickiego 77,

2) przedszkole przy ulicy Barlickiego 75,

3) była wieża ciśnień przy ulicy Barlickiego,

4) były dom kultury przy ulicy Barlickiego 71

5) budynek mieszkalny wielorodzinny przy ulicy Barlickiego 49,

6) dom kultury przy ulicy Słowackiego 2,

7) kapliczka słupowa przy ulicy Limanowskiego 4.

3.Dla obiektów chronionych ustalono:

a)zachowanie budynków i obiektów z możliwością remontów i adaptacji oraz zmiany funkcji,

b)zachowanie tradycyjnego wystroju i detalu elewacji oraz utrzymanie gabarytów,

c)uzgadnianie projektów przebudowy i zmiany sposobu użytkowania obiektów przez właściwe służby ochrony zabytków, nie dotyczy to prowadzenia remontów bieżących, wymiany instalacji i innych prac budowlanych o ile nie zmieniają pierwotnego układu wnętrz oraz fasad.

W strefie ochronnej stanowiska archeologicznego (w bezpośrednim, południowo – zachodnim sąsiedztwie cmentarza katolickiego przy ulicy Różyckiego) – nakazuje się powiadamianie odpowiednich służb archeologicznych o podejmowaniu prac ziemnych oraz wstrzymanie takich prac w przypadku natrafienia na obiekty o cechach zabytkowych.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA BĘDZINA DLA TERENU POŁOŻONEGO W DZIELNICY GRODZIEC PRZY UL. RÓŻYCKIEGO (UCHWAŁA NR XX/224/2008 RADY MIEJSKIEJ W BĘDZINIE Z DNIA 25 LUTEGO 2008 R.)

Na obszarze planu występuje stanowisko archeologiczne objęte ochroną poprzez ustanowienie w planie strefy obserwacji archeologicznej.

Na obszarze objętym granicą strefy obserwacji archeologicznej wymaga się powiadomienia Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub jego delegaturę o zamiarze prowadzenia prac ziemnych, Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków może ustanowić nadzór archeologiczny dla prac ziemnych.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA BĘDZINA DLA TERENU POŁOŻONEGO W DZIELNICY GRODZIEC W REJONIE GÓRY PARCINA W OBRĘBIE ULIC: WOJSKA POLSKIEGO, BARLICKIEGO, KEMPY, KIJOWSKIEJ ORAZ STRZYŻOWICKIEJ (UCHWAŁA NR IV/22/2015 Z DNIA 28 STYCZNIA 2015 R.)

W miejscowym planie wyznaczono:

1)obiekty zabytkowe chronione na mocy prawa miejscowego,

2)strefę B – ochrony konserwatorskiej na mocy prawa miejscowego, wpisanej do gminnej ewidencji zabytków jako zespół dawnej cementowni, w jej obrębie ustalono:

a)uczytelnienie na poziomie posadzki urbanistycznej rozplanowania zabudowy lub zachowanie jej jako trwałej ruiny lub możliwość prowadzenia w jej obrębie innych robót budowlanych,

b)w wypadku uczytelnienia rozplanowania zabudowy na poziomie posadzki urbanistycznej ustalono:

-uczytelnienie elementów zabudowy zespołu cementowni zrealizowanych do okresu międzywojennego włącznie,

-dopuszcza się uczytelnienie elementów w formie zieleni.

c)w wypadku pozostawienia jako trwałej ruiny ustalono:

-możliwość zachowania wyłącznie charakterystycznych elementów architektonicznych poszczególnych obiektów budowlanych,

-prowadzenie prac zabezpieczających, z możliwością adaptacji zachowanych obiektów budowlanych pod funkcje zgodne z ustaleniami szczegółowymi planu,

d)w wypadku prowadzenia innych robót budowlanych ustalono:

-zachowanie historycznego układu urbanistycznego zrealizowanego do okresu międzywojennego włącznie;

-lokalizowanie nowej zabudowy w nawiązaniu do formy i detalu architektonicznego zrealizowanego do okresu międzywojennego włącznie, z możliwością stosowania współczesnych rozwiązań architektonicznych,

-w wypadku prowadzenia rozbiórkowych robót budowlanych obiektów budowlanych nakaz ich uczytelnienia zgodnie z lit. C.

3)strefę "OW" obserwacji archeologicznej, w jej zasięgu ustala się uwzględnienie wymogów wynikających z ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

1.2.Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Będzina (Uchwała Nr XLII/398/2013 Rady Miejskiej Będzina z dnia 30 września 2013r.)

Studium wyznacza następujące strefy ochronne:

„Strefy "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej:

A1mpzp – Będzin, wschodnie zbocze Góry Zamkowej
(ustalenia zgodne z mpzp, uchwała z dnia 30 listopada 2009r. Nr XLVI/855/2009).

Strefy "B" pośredniej ochrony konserwatorskiej:

B1mpzp – Będzin, układ urbanistyczny z XIX/XX w.
(ustalenia zgodne z mpzp, uchwała z dnia 30 listopada 2009r. Nr XLVI/855/2009).

B2mpzp – Będzin, zespół dawnych koszar
(ustalenia zgodne z mpzp, uchwała z dnia 28 czerwca 2010r. Nr LIV/960/2010).

B3mpzp – Będzin, zespół przemysłowy dawna Huta Będzin
(ustalenia zgodne z mpzp, uchwała z dnia 28 czerwca 2010r. Nr LIV/960/2010).

B4mpzp – Będzin, zabudowa przemysłowa zespołu dawnej Elektrowni Będzin
(ustalenia zgodne z mpzp, uchwała z dnia 30 listopada 2009r. Nr XLVI/855/2009).

B5mpzp – Będzin, osiedle robotnicze
(ustalenia zgodne z mpzp, uchwała z dnia 28 czerwca 2010r. Nr LIV/960/2010).

B6mpzp – Będzin, osiedle robotnicze
(ustalenia zgodne z mpzp, uchwała z dnia 28 lutego 2011r. Nr VI/55/2011).

B7 – Będzin, osiedle (brak mpzp);

B8 – Łagisza, cmentarz (ustalenia zgodnie z mpzp, uchwała z dnia 27.01.2016, Nr XVI/129/2016).

B9 – Łagisza, Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia wraz założeniem parkowym (ustalenia zgodnie z mpzp, uchwała z dnia 27.01.2016, Nr XVI/129/2016).

B10 – Grodziec, Kościół pw. Św. Katarzyny wraz z założeniem gospodarskim w sąsiedztwie pałacu zbudowanego przez Franciszka Marię Lanciego (brak mpzp).

B11 – Grodziec, dawna cementownia wraz z okoliczną zabudową, w tym osiedlem robotniczym i obecnym domem pomocy społecznej (ustalenia zgodne z mpzp, uchwała z dnia 28 stycznia 2015 r. Nr IV/22/2015).

B12 - mpzp-częściowo – Grodziec, dawna kopalnia węgla kamiennego Grodziec wraz z okoliczną zabudową, w tym osiedlem robotniczym przy ul. Konopnickiej (ustalenia dla fragmentu strefy na płd. od ul. Barlickiego zgodne z mpzp, uchwała z dnia 27 lutego 2006r. Nr 570/2006, dla pozostałego obszaru brak ustaleń).

B13mpzp – Grodziec, cmentarz (ustalenia zgodne z mpzp, uchwała z dnia 27 lutego 2006r. Nr 570/2006).

B14mpzp – Grodziec, osiedle tzw. "fińskich domków" (ustalenia zgodne z mpzp, uchwała z dnia 27 lutego 2006r. Nr 570/2006).

Strefy "E" ochrony ekspozycji:

E1mpzp – strefa ochrony ekspozycji Góry Zamkowej,

E2 – strefa ekspozycji Góry Św. Doroty oraz pałacu zbudowanego przez Franciszka Marię Lanciego.

Strefy "W" ścisłej ochrony archeologicznej.

Strefy "OW" obserwacji archeologicznej. (..)

1.3.Strategia Rozwoju Miasta Będzina na lata 2012-2020

Strategia wyznacza kilka domen, jedna z nich to: Będzin centrum kulturalno-historycznym Zagłębia.

„Aspiracja rozwojowa Miasta Będzina koncentruje się wokół bycia miastem wyróżniającym się na tle Zagłębia Dąbrowskiego. Do wyróżników miasta zalicza się jego historyczny rodowód i towarzyszące mu w przestrzeni miejskiej zabytki (średniowieczny zamek obronny, secesyjne kamienice w Śródmieściu i inne) oraz podejmowane w Mieście inicjatywy kulturalne wzmocnione instytucjonalnie (Teatr Dzieci Zagłębia, Muzeum Zagłębia, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna, Ośrodek Kultury).”

Strategia zakłada efektywne wykorzystanie historycznych walorów Będzina przy intensyfikacji działań wspierających polegających na ochronie i renowacji zabytków oraz wprowadzaniu w ich otoczeniu infrastruktury towarzyszącej, umożliwiającej ich poznanie.

Zakłada również wspieranie realizowanych już w mieście, jak i planowanych inicjatyw kulturalnych, które wzmocnią wizerunek miasta jako miejsca pełnego wydarzeń kulturalnych. Jednym z kierunków wyznaczonych działań jest koncentracja działań w przestrzeni miejskiej, czyli w Śródmieściu - centralnym obszarze Będzina, gdzie koncentruje się gros zabytków miasta.

1.3.Aktualizacja Programu Rewitalizacji Miasta Będzina

W programie wyznaczono projekt pn. „Rewaloryzacja historycznego Śródmieścia" z następującymi założeniami:

Projekt ten duże znaczenie nadaje ochronie dziedzictwa kulturowego. Z uwagi na unikalną wartość historycznego, średniowiecznego układu urbanistycznego, nagromadzenie zabytków, zabudowę o wysokich wartościach kulturowych, tradycje i tożsamość miejsca celem wszelkich działań jest rewaloryzacja obiektów zabytkowych. Ich właściwe podtrzymanie może stać się jednym z najistotniejszych czynników aktywizujących rozwój miasta.

1.4.Uchwały Rady Miejskiej Będzina

Rada Miejska Będzina, korzystając z dostępnych narzędzi prawnych przyjęła dwie uchwały bezpośrednio dotyczące ochrony zabytków i sprawowania opieki nad zabytkami znajdującymi się na terenie miasta. Są to:

1.UCHWAŁA NR XIII/139/93 RADY MIEJSKIEJ W BĘDZINIE Z DNIA 23 CZERWCA 1993 R. W SPRAWIE UZNANIA GÓRY ZAMKOWEJ, WZGÓRZA ŚW. DOROTY, LASU GRODZIECKIEGO ZA OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU O CHARAKTERZE WYSPOWYM.

Regulamin:

-Zabrania się pozyskiwania niszczenia lub uszkadzania drzew i innych roślin poza przewidzianym prawem planem wyrębu, zabiegami pielęgnacyjnymi.

-Na terenie obszarów chronionego krajobrazu zabronione jest wysypywanie, zakopywanie, wylewanie odpadów i innych nieczystości.

-Zabrania się palenia ognisk.

-Stosowanie środków chemicznych w gospodarce rolnej leśnej i zadrzewieniowej winno być ograniczone.

-Wprowadza się zakaz umieszczania na obszarach objętych ochroną tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków nie związanych z ochroną przedmiotu, z wyjątkiem znaków drogowych i innych znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa.

-Zabrania się budowy lub rozbudowy obiektów wpływających szkodliwie na środowisko.

-Wydawanie przewidzianych odrębnymi przepisami pozwoleń na działalność, której skutki dotyczą ograniczeń lub zakazów wprowadzonych w odniesieniu do obszarów i przedmiotów objętych ochroną, wymaga uzgodnienia z właściwymi organami samorządu.

-Obiekty i urządzenia zbudowane wbrew wprowadzonym zakazom albo bez uzyskania wymaganej zgody organu ochrony przyrody lub niezgodne z warunkami uzgodnienia podlegają przymusowej rozbiórce w trybie przepisów prawa budowlanego.

2.UCHWAŁA NR XIV/142/2011 RADY MIEJSKIEJ W BĘDZINIE Z DNIA 26 WRZEŚNIA 2011 R. W SPRAWIE OKREŚLENIA ZASAD I TRYBU UDZIELENIA DOTACJI CELOWEJ NA SFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH PRZY ZABYTKU WPISANYM DO REJESTRU ZABYTKÓW.

Zakres dotowanych prac obejmuje m.in.:

-sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
-przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych,
-wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
-sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
-zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
-działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
-zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru.

Dotacja może być udzielona wyłącznie podmiotom, które posiadają tytuł prawny do obiektu wpisanego do rejestru zabytków, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego.

2.Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta

2.1.Zarys historii miasta

Nazwa Będzina według legendy została nadana przez Kazimierza III Wielkiego lub (w innej wersji) Kazimierza I Odnowiciela, który podczas lustracji ziem nad Przemszą miał się wyrazić:... *Tam rosną dąbrowy, tam sosnowy, tutaj będziem My, a tam Czeladź.....*nadając tym samym nazwę Będzinowi i sąsiednim miejscowościom. Nazwa Będzin może również pochodzić od imienia osobowego Benda.

Pod względem administracyjnym ziemia będzińska, do 1179 r. należała do monarchii piastowskiej w granicach państwa polskiego. W wyniku podziału dzielnicowego (1138 r.) miasto znalazło się w diecezji senioralnej, o czym świadczy przynależność obszaru pomiędzy Siewierzem i Bytomiem do diecezji krakowskiej.

W okresie od 1443 do 1791 r. część terenów wchodzących dziś w obręb administracyjny miasta Będzina (a konkretnie ówczesne wsie położone na zachód od rzeki Czarnej Przemszy) należała do księstwa siewierskiego będącego własnością biskupów krakowskich, a następnie po likwidacji księstwa znalazła się w granicach Rzeczypospolitej. Po trzecim rozbiorze Polski Będzin włączono do zaboru pruskiego i wszedł on w skład tzw. „Nowego Śląska". W 1809 r. (w okresie wojen napoleońskich) Będzin znalazł się w granicy Księstwa Warszawskiego, w powiecie lelowsko-siewierskim, a po Kongresie Wiedeńskim 1815 r. został włączony do Królestwa Kongresowego. W 1867 r. utworzono powiat będziński. W okresie międzywojennym Będzin znajdował się w województwie kieleckim w powiecie będzińsko-dąbrowskim. W tym czasie do Będzina włączono: Ksawerę i Koszelew (1923 r.). w okresie II wojny światowej Będzin został wcielony do III Rzeszy, a po wyzwoleniu wszedł do województwa kieleckiego, by następnie (od 11 marca 1949 r.) znaleźć się w województwie katowickim, zwanym później śląskim. Od marca 1948 r. Będzin staje się powiatem grodzkim, w 1951 r. ustój miejski nadano gminie Grodziec, w 1967 r. gminie Łagisza. W 1973 r. do Będzina zostaje przyłączona Łagisza, a następnie w 1975 r. Grodziec i Warpie.

Grodziec

Wieś istniała już w XIII w. (pierwsza wzmianka 1254 r.). Powstała na skrzyżowaniu dróg z Będzina do Wojkowic i z Czeladzi do Psar. Zabudowania w formie ulicówki rozmieszczone były po obu stronach drogi z Będzina do Wojkowic.

Od początków XIV w. w Grodźcu istniała parafia. Podlegała ona diecezji Krakowskiej. Kościół pierwotnie drewniany, następnie od 1726 r. murowany położony był na wzniesieniu, na skrzyżowaniu dróg.

Drugi filialny kościół powstał w 1635 r. na szczycie Góry „Dorotka". Pierwotnie mieszkańców chowano na cmentarzu wokół kościoła parafialnego, a do 1832 r. na cmentarzu przy ul. Ludomira Różyckiego czynnym do dzisiaj. W 1912 r. cmentarz ten został powiększony (najstarsza jego część zajmuje zachodni fragment terenu).

Na wschód od kościoła parafialnego znajduje się obszar dworski z pałacem, parkiem i folwarkiem z pierwszej połowy XIX w. Pierwsza kopalnia powstała w Grodźcu w 1823 r. Obok powstała cementownia. Od połowy XIX w. w wyniku rozwoju przemysłu górniczego, hutniczego i wapienniczego Grodziec przekształcił się w osadę przemysłowo-rolniczą.

Łagisza

Wieś osadzona na prawie niemieckim (pierwsza wzmianka z 1301 r.). W drugiej połowie XIX w. grunty wsi zostały rozparcelowane między włościan, tym samym wieś uzyskała nowy kształt rzędówki liniowej. W Łagiszy pierwsza kopalnia powstała w połowie XIX w. w przysiółku Bory. Kolejne powstawały 1890 r. i 1920 r. W czasie drugiej wojny światowej Niemcy, na terenie budowanej elektrowni, założyli filię oświęcimskiego obozu koncentracyjnego, ukrytą pod kryptonimem "Haaga". Łagisza należała do parafii w Siewierzu i do diecezji Krakowskiej.

Brzozowice

To osada leśna istniejąca już w XV w., w XVII wieku przyłączona do Gzichowa. Tradycje rzemieślnicze posiadały Brzozowie, które były osadą smolarzy. Tradycja ta zanikła w XVIII w.

Małobądz

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z XV w.. Wieś lokowana była na prawie niemieckim, jej zabudowania zlokalizowane były przy drodze biegnącej wzdłuż Przemszy.
We wsi znajdował się dwór i folwark. Małobądz położony nad rzeką zamieszkiwali flisacy wyrabiający łodzie. Małobądz należał do parafii w Będzinie.

Gzichów

Była to wieś utworzona na gruntach wsi Małobądz w rejonie istniejącego już od XIV w. mostu na Przemszy (u wylotu dzisiejszej ulicy Grobla), tym samym rejon ten posiadał bezpośrednie połączenie z zamkiem. We wsi znajdował się dwór, a od 1702 r. Pałac z parkiem i folwarkiem. Zabudowania wsi w formie ulicówki rozwijały się wzdłuż drogi z Będzina do Siewierza. Gzichów należał do parafii w Będzinie.

Warpie

To osiedle chaotycznej zabudowy powstającej po roku 1826 przy hutach cynku. W początkach XXw. powstały tam, koszary wojskowe, domy jednorodzinne oraz osiedle robotnicze związane z funkcjonującym zakładem przemysłowym.

W roku 1942 na obszarze Warpia, Niemcy utworzyli getto dla Żydów. Warpie należało do parafii w Będzinie do roku 1987 r., gdy erygowano parafię w tej dzielnicy.

Ksawera/Koszelew

Osiedle, którego początki sięgają 1832 r., w tym czasie powstała tam zabudowa robotnicza przy kopalni Ksawery. Osiedle to zostało zniszczone na skutek szkód górniczych.

Na jego miejscu, na przełomie XIX i XX w. wzniesiono nowe osiedle zabezpieczone przed szkodami górniczymi, a następnie przy drodze z Będzina do Dąbrowy powstało kolejne osiedle Koszelew. Miały one układ ulicówki. Osiedla Ksawera/Koszelew, do czasu utworzenia parafii w 1938r. należały do parafii w Będzinie.

W chronologii osadnictwa w rejonie Wzgórza Zamkowego w Będzinie J. Błaszczyk wyodrębnia trzy etapy. 1) Osadnictwo ludności łużyckiej rozwijające się od V okresu epoki brązu i w okresie halsztackim – o charakterze obronnym. 2) Osadnictwo wczesnośredniowieczne od XI w. o charakterze obronnym – umocniony wałami gród i podgrodzie z wewnętrzną zabudową drewnianą. 3) W drugiej połowie XIII w. – odbudowa wałów grodu i podgrodzia oraz budowa pierwszego elementu obronnego – cylindrycznej wieży. Gród pełnił funkcje obronną zamieszkiwany był przez drużynę żołnierską. Podgrodzie miało charakter służebny, było zamieszkiwane przez rzemieślników wiejskich (później miejskich) oraz kupców tworzących zalążek targu.

Nowsze ustalenia A. Rogaczewskiej wykazały, że osada łużycka była obronna z natury, pierwszy gród zbudowano w okresie plemiennym średniowiecza w 2 poł. IX w., a już w XII w. wschodnie partie wcześniejszego grodu (położone w obrębie wałów obronnych) zajęte zostały pod cmentarzysko, co wskazuje, że osadnictwo przeniosło się wtedy na cypel zachodni wzgórza, tam, gdzie dwa wieki później król Kazimierz wzniósł zamek.

Według J. Błaszczyka osada o charakterze targowym przekształciła się w miasto na prawie polskim, o czym ma świadczyć pierwsza pisana wzmianka o Będzinie (1301r.), w której wymieniony jest sołtys Będzina – Stanisław. Akt lokacyjny dla miasta został nadany 5 sierpnia 1358 r. przez Kazimierza III Wielkiego. Miasto było lokowane na prawie magdeburskim, a pierwszym wójtem był Hinko zwany Ethiopusem. W XIV w. nastąpił intensywny rozwoju miasta. Powstały wówczas mury miejskie, rozbudowany został zamek i kościół. Miasto miało kształt owalny, w który wpisany był regularny układ ulic, prostopadłych do rynku i ulica biegnąca wzdłuż murów o kształcie owalnym.

Głównym traktem przecinającym miasto była droga wschód – zachód.
U wylotów tej drogi znajdowały się bramy miejskie: Sławkowska i Czeladzka prowadzącą do przeprawy przez Przemszę, bądź do drogi w kierunku przeprawy na Grobli. W XV w. miasto podzielone było na trzy kwartały 1) zamkowy grodzki, 2) miejski, 3) podmiejski. O rozwoju miasta w XVI – XVIII w. brak jest danych kartograficznych i archeologicznych.
Wiadomo jedynie, że po najeździe szwedzkim (1655 r.) i zniszczeniu miasta, nie podźwignęło się ono z kryzysu do końca XIX w. W 1859 r. przez Będzin poprowadzono linie kolei Warszawsko – Wiedeńskiej. Od tego czasu obserwowano kolejny okres rozwoju miasta. Prawdopodobnie już w XII w. Będzin był siedzibą parafii. Wskazuje na to wezwanie św. Trójcy, charakterystyczne dla kościołów powstających w XI i XII wieku oraz położenie kościoła względem zamku. Pierwsza wzmianka pisana o kościele w Będzinie pochodzi z 1308 r., a w 1363 r. W Będzinie erygowano kościół murowany p.w. św. Trójcy. W latach 1560 - 1598 kościół był zajęty przez arian. Od czasu powstania do 1774 r. na terenie wokół kościoła chowano zmarłych.
Równolegle, od 1715 r. zmarłych chowano na cmentarzu przy kościele św. Tomasza wybudowanym w czasie przejęcia kościoła przez arian (1598 r.). Do 1799 r. Będzin należał do diecezji krakowskiej. W latach 1799 - 1811 do diecezji wrocławskiej, a następnie ponownie do krakowskiej. Obok ludności katolickiej w Będzinie mieszkało wielu Żydów. Pierwsi zaczęli przybywać już w XVI w. i osiedlać się poza murami miasta. Wtedy też założono (poza murami) cmentarz służący również żydom z Bytomia, Mysłowic, Chorzowa i Sielca. Po uzyskaniu przywilejów od Stefana Batorego umożliwiającego im osiedlanie się w mieście i prowadzenie handlu na rynku miejskim chętnie się w mieście osiedlali.
W połowie XVIII w. Żydzi zbudowali synagogę. Synagoga pod koniec XIX wieku została przebudowana z drewnianej na murowaną.

2.2.Krajobraz kulturowy

W rozumieniu Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Krajobraz kulturowy to ewolucja przestrzeni przyrodniczej i społeczno-kulturowej. Jest świadectwem działalności jego mieszkańców oraz czynnikiem kształtującym tożsamość miasta.

Zrozumienie roli krajobrazu w kształtowaniu społeczeństwa i codziennego stylu życia odgrywa kluczową rolę w rozwoju postawy troski o dziedzictwo kulturowe oraz wzmacniania świadomości bycia częścią społeczeństwa, kultury i tradycji.

Krajobraz kulturowy Będzina był kształtowany wpływem handlu i gospodarki rolniczo-rzemieślniczej w okresie od XIII do XX w. oraz w wyniku rozwoju przemysłu w XIX i XX w. Od czasu powstania miasta w XIII w. do XX w. mieszkańcy Będzina zajmowali się handlem i rzemiosłem oraz rolnictwem. Najwcześniejszym rzemiosłem obsługującym zamek były rzemiosła wiejskie związane z produkcją żywności oraz rzemiosła usługowe. Będzin posiadał również przywilej organizowania jarmarków, a w mieście powstawały duże składy towarów. Załamanie się rozwoju miasta nastąpiło po zniszczeniu Będzina przez Szwedów w 1655 r., miasto natomiast nadal pozostawało atrakcyjne dla Żydów, którzy się tam masowo osiedlali. Od lat 30-tych XIX w. w Będzinie i miejscowościach sąsiednich zaczął rozwijać się przemysł węglowy, hutnictwa cynku oraz cementowy. Dodatkowym impulsem rozwoju przemysłu było poprowadzenie przez Będzin linii kolei Warszawsko-Wiedeńskiej. W 1928 r. uruchomiono połączenia tramwajowe z okolicznymi miastami, a w 1930 r. powstały wodociągi miejskie. W latach okupacji hitlerowskiej Będzin znalazł się w granicach III Rzeszy. Wyzwolone miasto w styczniu 1945 r. powiązano administracyjnie z Górnym Śląskiem. Zniszczenia wojenne, szkody górnicze oraz modernizacja komunikacji znacznie zmieniły obecny wizerunek miasta.

Przełomowym momentem była budowa Huty Katowice, kiedy to przez środek zabytkowego układu urbanistycznego została poprowadzona droga dwupasmowa, rozbijająca układ starego miasta i niszcząca wiele cennych kamienic.

<u>Wyróżnikami tożsamości kulturowej Będzina są:</u>

Liniowe obszary kulturowe:

-Będzin zlokalizowany był przy prastarym szlaku handlowym wiodącym z Krakowa na Śląsk,

-W dużej mierze zachowany jest układ urbanistyczny miasta lokacyjnego.

Specyficzne dziedzictwo materialne

1)Góra Zamkowa z zamkiem i zachowany układ urbanistyczny wraz z częścią podziałów działek i przedmieściami w większości z małomiasteczkową zabudową o niewielkiej skali.

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Będzina

2)Obszar śródmiejski ukształtowany na przełomie XIX i XX wieku oraz w okresie międzywojennym, w większej skali zabudowy, świadczący o kształtowaniu się nowoczesnych struktur miejskich.

3)Zabytki kultury rolniczej, w tym założenia pałacowo-parkowe w Gzichowie i Grodźcu oraz obiekty przemysłu rolniczego.

Założenie pałacowo-parkowe w Gzichowie

Pałac wybudowany po 1702 r. przez Kazimierza Mieroszewskiego, późnobarokowy.

Park krajobrazowy o ograniczonych powiązaniach widokowych zewnętrznych, założony w XIX w. na kanwie wcześniejszego, geometrycznego ogrodu włoskiego, rozłożony na trzech tarasach prostopadłych do pałacu (być może ślad dawnej winnicy).

Obiekty przemysłu rolniczego

Na terenie Będzina zachowały się niewielkie obiekty przemysłu rolnego np.: młyn przy ul. Kościuszki – przebudowany na budynek mieszkalny, obiekty rzeźni miejskiej, browar przy ul. Wolności.

4)Zabytki kultury przemysłowej:

- zespół cementowni z przełomu XIX i XX w.,
- osiedla robotnicze z budynkami mieszkalnymi, socjalnymi, reprezentacyjnymi oraz terenami zielonymi, parkowymi.

2.3.Zabytki nieruchome

BUDOWLE SAKRALNE

Wśród zabytkowych obiektów z terenu miasta wyróżniają się budowle sakralne takie jak:
-Kościół p. w. Św. Trójcy – pierwotnie drewniany, a od 1365 roku murowany,
-Kościół cmentarny p. w. Św. Tomasza murowany z XVI wieku,
-murowany Kościół p. w. Św. Katarzyny z XVIII wieku,
-murowany Kościół filialny p. w. Św. Doroty z II połowy XVII wieku.

Kościołom towarzyszą plebanie. Wymienić należy również będzińskie kaplice: kaplica grzebalna (ul. Pokoju), kaplica Matki Boskiej (Zamkowa Góra), kaplica Św. Barbary-Koszelew, kaplica Św. Jana Nepomucena. Do obiektów sakralnych należą także kapliczki i figury przydrożne. Można tu wymienić np. kapliczkę przy ul. Rzecznej, kapliczkę Matki Boskiej Siewnej z ul. Dąbrowskiej, kapliczkę z ul. Limanowskiego, czy ul. Siemońskiej.

Świątynie pełnią rolę dominant architektonicznych w obrębie historycznych układów przestrzennych. Charakteryzuje je najbogatsza forma i wystrój architektoniczny. Z reguły są zlokalizowane na wzniesieniach.
Wszystkie wymienione wyżej zabytki sakralne są w stanie dobrym i bardzo dobrym.

BUDOWNICTWO REZYDENCJALNE

Na terenie Miasta zachowały się pałac Ciechanowskich przy ul. Mickiewicza 2, zbudowany w latach 1836-36 wg projektu F. M. Lanciego oraz pałac w Gzichowie, zbudowany ok. 1702 roku przez Kazimierza Mieroszewskiego.
Pałac Ciechanowskich pełni obecnie rolę Domu Pomocy Społecznej, przy nim znajduje się park krajobrazowy w stylu angielskim z licznymi pomnikami przyrody.
Pałac Mieroszewskich, zwany również Gzichowskim, jest wzorowany na ówczesnych pałacach francuskich. Po II wojnie światowej został przejęty przez Spółdzielnię Rolniczą, następnie działał jako Dom Kultury. Obecnie mieści się w nim część Muzeum Zagłębia.
Obydwa zabytki znajdują się w dobrym stanie.

BUDYNKI MIESZKALNE I INNE ZABYTKI NIERUCHOME

W tej grupie znajdują się obiekty mieszkalne i gospodarcze oraz użyteczności publicznej zlokalizowane w Będzinie. Wśród budynków mieszkalnych należy wymienić nieliczne wille (np. ul. Brata Alberta 30, ul. Barlickiego 75, ul. Chopina 1, ul. Krakowska 16 i 32, ul. Małobądzka 156, ul. Sienkiewicza 21, ul. Teatralna 17). Większość z nich pochodzi z lat 20 i 30 XX wieku. W najlepszym stanie znajduje się willa z ul. Małobądzkiej 156, chociaż nie zachowała się oryginalna stolarka okienna, zastąpiona stolarką z PCV. Najlepiej zachowaną stolarkę okienna i drzwiową posiada willa z ul. Sienkiewicza 21. Wszystkie wyżej wymienione obiekty są w stanie dobrym i nie wymagają pilnych remontów i zabezpieczeń.

Znaczną grupę tworzą **kamienice** (przy ul. Alberta, Cynkowej, Czeladzkiej, Jasnej, Joselewicza, Kołłątaja, Kościuszki, pl. Kazimierza Wielkiego, 1 Maja, 3 Maja, Małachowskiego, Modrzejowskiej, Moniuszki, Piłsudskiego, Plebańskiej, Podwale, Potockiego, Podzamcze, Reja, Rybnej, Rynku Rybnym, Sączewskiego, Sieleckiej, Świerczewskiego). Prezentują one różny stan zachowania. Niemal nie zachowały się obiekty z oryginalną stolarką okienną i drzwiową.

W większości wymieniono stolarkę okienną na stolarkę z PCV, czasem bez zachowanego podziału. Jedynie kamienice przy ul. Sączewskiego nie wymagają remontów i zabezpieczeń. W dobrym i bardzo dobrym stanie zachowane są obiekty przy ul. Małachowskiego 14, 16, 17, 19, 43, 45, 47, Modrzejowskiej 60, Potockiego 1 i 3, Rybnej 8.

Pilnego remontu i zabezpieczenia wymagają np. obiekty z ul. Czeladzkiej 2, Joselewicza 10, Pl. Kazimierza Wielkiego 27, Moniuszki 5 i 8 oraz Świerczewskiego 28.

Budynki mieszkalne stanowią największą grupę będzińskich zabytków nieruchomych. Są wśród nich obiekty w większości wielorodzinne murowane, czasem tynkowane, jak również w mniejszej części drewniane (przy ul. Bory, Dąbrowskiej, Niepodległości, Ogrodowej, Podłosie, Pokoju). W większości z nich wymieniono już oryginalną stolarkę okienną i drzwiową na okna z PCV i nietrwałe drzwi płycinowe.

Część z nich jest starannie zakomponowanych z bogatym detalem architektonicznym. Wymienić tu można zabytki przy ul. Górniczej 1, 2, Zawale 24 czy Potockiego 1 i 3.

Na uwagę zasługuje osiedle „familoków” przy ul. Konopnickiej o powtarzalnym typie architektonicznym, z zachowanym detalem.

Obiekty przy ul. Limanowskiego 28 i 47, Mickiewicza 34 i 36, Świerczewskiego 28, 30 i 32, Wolności 382 wymagają remontu i pilnego zabezpieczenia.

W mieście Będzin zlokalizowanych jest około 50 budynków mieszkalnych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków - stanowiących własność gminy oraz około 30 budynków mieszkalnych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków - znajdujących się w grupie nieruchomości zarządzanych przez gminę na zasadzie prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia.

Gmina corocznie przeznacza środki finansowe na remonty i modernizacje zabytkowej substancji mieszkaniowej stanowiącej jej własność. Przyszłościowo planuje się podjęcie działań w zakresie przeprowadzenia remontów elewacji budynków obejmujących nieruchomości w rejonie Wzgórza Zamkowego tj. przy ul. Plebańskiej i Placu Kazimierza Wielkiego. Równocześnie długoterminowe plany nie są sztywno utrzymane bowiem z uwagi na stan techniczne elewacji budynków wzniesionych w większości na przełomie XIX i XX wieku wymaga się częstej aktualizacji pod kątem konieczności przeprowadzenia remontów i tym samym pierwszeństwa w kolejności typowania budynków.

Gmina Będzin, prowadzi sukcesywne działania dotyczące komunalizacji nieruchomości oraz zasiedzeń nieruchomości, nad którymi sprawuje zarząd na podstawie przepisów kodeksu cywilnego, bowiem nieustalony stan prawny nieruchomości obecnie w znacznym stopniu uniemożliwia przeprowadzanie kapitalnych remontów elewacji tych budynków. Proces ten jest długoterminowy, tak więc nie ma możliwości dokonania dalekosiężnych planów remontowych dotyczących tej grupy nieruchomości. Natomiast na nieruchomościach tych według potrzeb przeprowadza się remonty konieczne i bieżące mające na celu zachowanie prawidłowej eksploatacji tych nieruchomości.

BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

To przede wszystkim budynki szkolne (przy ul. Teatralnej 5, Koszelew 7,LO im. Kopernika) zachowały one historyczne bryły i kompozycje elewacji, budynki Poczty (ul. Krasickiego i Kościuszki), banki (np. Pl. 3 Maja 12, Sączewskiego 17), budynki związane z opieką zdrowotną (d. szpital ul. Sienkiewicza 17), Domy Kultury (Słowackiego 2, Małachowskiego 43 czy dawny DK z ul. Barlickiego 71 – obecnie budynek mieszkalny), hala targowa z ul. Modrzejowskiej 50, budynek Starostwa Powiatowego (ul. Sączewskiego 6), budynek Sądu Rejonowego (bogaty detal architektoniczny), budynek Dworca

ul. Kościuszki, a także dwa budynki administracyjne Elektrowni Będzin. Wszystkie obiekty zachowane są w dobrym i bardzo dobrym stanie.

OBIEKTY GOSPODARCZE I PRZEMYSŁOWE

Do tej kategorii należą: browar (ul. Wolności 254), wieża ciśnień przy ul. Willowej, dawny hangar szybowcowy w stanie ruiny, zespół d. Huty Będzin- niektóre budynki w stanie ruiny, inne wymagają pilnego zabezpieczenia, zbiorniki retencyjne przy ul. Zamkowa Góra, zespół d. fabryki kabli przy ul. Sieleckiej, młyn przemysłowy ul. Kościuszki 70, budynki po dawnym szybie Paryż, zespół d. KWK Grodziec, oficyna pofabryczna z ul. Modrzejowskiej 68, dawna cementownia Grodziec, dawna rzeźnia przy ul. Jasnej, schron w będzińskich podziemiach (ul. Kołłątaja). Pilnego remontu i zabezpieczenia wymagają: browar-gorzelnia, budynek d. fabryki z oficyną z ul. Małobądzkiej, wieża ciśnień, zespół cementowni Grodziec, zespół d. KWK Grodziec.

BUDOWLE OBRONNE

To przede wszystkim zamek obronny z XIV wieku (zamek górny, ruiny zamku dolnego wraz z fosą), pozostałości murów obronnych z kamienia łamanego wraz z basztą, a także schron w podziemiach Zamkowej Góry.

Na uwagę zasługuje **zieleń komponowana** zachowana w dużej mierze na terenie miasta. W mieście wyznaczono trzy Obszary Chronionego Krajobrazu, tj. Góra Zamkowa, Góra Św. Doroty i Las Grodziecki. Dwa pierwsze posiadają walory kulturowe, są również na podstawie **mpzp** uznane za Strefę Ekspozycji. Przy ulicy Chopina znajduje się zabytkowy park, przy pałacu Ciechanowskiego park krajobrazowy. Kolejnym jest park przy pałacu gzichowskim. Park miejski położony jest na wzgórzu zamkowym. W mieście jest kilkadziesiąt pomników przyrody (przy ul. Brzozowickiej, Sienkiewicza i Parku Ciechanowskiego) m.in. lipa szerokolistna, perełkowiec japoński, buk zwyczajny, grab pospolity, antypka, robinia akacjowa, jesion wyniosły, klon jawor, klon zwyczajny, wiąz górski, wiąz szypułkowy, żywotnik zachodni, dąb szypułkowy, dereń jadalny, kasztanowiec zwyczajny, korkowiec amurski, lipa drobnolistna i miłorząb dwuklapowy.

CMENTARZE

Na terenie Będzina jest kilka cmentarzy: dawny cmentarz żydowski na Podzamczu, obecnie już nieczynny z macewami przeniesionymi z ulicy Sieleckiej, cmentarz parafialny z kaplicą i z najstarszymi, bogato zdobionymi secesyjnymi nagrobkami wpisanymi do rejestru zabytków na wzgórzu zamkowym, cmentarz parafialny w Łagiszy i cmentarz komunalny przy ulicy Małobądzkiej.

Dziedzictwem kulturowym budującym świadomość społeczną są również Miejsca Pamięci:

-Pomnik ku czci poległych w czasie II wojny światowej (skrzyżowanie ul. Krótkiej i Pokoju, Będzin- Łagisza),

-Tablica upamiętniająca powstanie Związku Walki Młodych (budynek Teatru Dzieci Zagłębia, ul. Kołłątaja, Będzin),

-Pomnik ku czci żołnierzy Armii Czerwonej poległych w latach 1941-45 na ziemiach polskich (róg ul. Racjonalizatorów i Różyckiego, Będzin - Grodziec),

-Kolumna zwieńczona krzyżem i tablicą upamiętniającą pobyt króla Jana III Sobieskiego w Będzinie w drodze pod Wiedeń w 1683 roku (Plac Kocioła pw. Św. Trójcy),

-Tablica upamiętniająca księdza prałata Mieczysława Zawadzkiego, który dnia 8 września 1939 roku w czasie pożaru podpalonej przez Niemców synagogi uratował życie Żydom dając im schronienie w kościele (Kościół pw. Św. Trójcy, elewacja zewnętrzna, Będzin),

-Pomnik upamiętniający spalenie synagogi i śmierć mieszkańców miasta wyznania mojżeszowego dnia 8 września 1939 roku podczas spalenia synagogi przez Niemców (na skwerze pod Zamkiem, Al. Kołłątaja, Będzin),

-Tablica upamiętniająca członków PPR, uczestników ruchu oporu, którzy ponieśli śmierć z rąk okupanta w latach 1939-45 (budynek sądu, ul. Sączewskiego 23, Będzin),

-Pomnik Bojownikom o Wolność (ul. Sączewskiego 25, Będzin),

-Tablica upamiętniająca 40 niewinnych obywateli Będzina narodowości żydowskiej i polskiej zamordowanych przez hitlerowców 9 września 1939 roku za rzekome podpalenie synagogi w Będzinie (budynek Banku BBG, ul. Sączewskiego, Będzin),

-Tablica upamiętniająca szer. Edwarda Janosa ps. „Kali" partyzanta Zagłebiowskiej Brygady GL-PPS/AL., poległego za ojczyznę 19 grudnia 1943 rolu (Pałac Gzichowskich, mur okalający Muzeum Zagłębia, Będzin),

-Głaz z tablicą upamiętniającą więźniów KL Auschwitz-Birkenau- podobozu w Łagiszy zamordowanych w latach 1941-45 (przy Elektrowni Łagisza, ul. Pokoju, Będzin),
-Pomnik upamiętniający Mariana Adamczyka i Daniela Kajda, zastrzelonych przez prowokatorów granatowej policji podczas wiecu w robotniczej dzielnicy Ksawera w 1932 roku (ul. Żwirki i Wigury, Będzin - Ksawera),
-Tablica na budynku, w którym do II wojny światowej mieścił się sierociniec dla dzieci żydowskich, w czasie wojny był w nim punkt zborny wysiedlanych Żydów (ul. Sienkiewicza 17, Będzin),
-Tablica upamiętniająca Jana Dormana twórcę i wieloletniego dyrektora Teatru Dzieci Zagłębia (hol Teatru Dzieci Zagłębia, ul. Teatralna, Będzin),
-Figura - pomnik upamiętniający poległych w Powstaniu Styczniowym 5 maja 1864 roku (skrzyżowanie ul. Małachowskiego i Modrzejowskiej, przed Dworcem PKP, Będzin),
-Kapliczka poświęcona Tadeuszowi Kościuszce, ul. Barlickiego, Będzin),
-Grób zbiorowy, wojenny 32 osób zamordowanych przez hitlerowców we wrześniu 1939- płyta nagrobna, cmentarz parafialny, ul. Podzamcze, Będzin),
-Kwatera wojenna żołnierzy 11 Pułku Piechoty w Będzinie poległych w wojnie polsko-rosyjskiej w latach 1920-21- nazwiska. (Cmentarz parafialny, ul. Podzamcze, Będzin),
-Mogiła wojenna nieznanego uczestnika Powstania Styczniowego w 1863 roku (Cmentarz parafialny, ul. Podzamcze, Będzin),
-Głaz z tablicą „Nieznanemu Żołnierzowi Grodczanie”(ul. Barlickiego-skwer, Będzin-Grodziec),
-Pomnik „Poległym za Wolną Polskę” (Plac 3 Maja, Będzin),
-Pomnik nagrobny upamiętniający pomordowanych w hitlerowskich obozach koncentracyjnych (Cmentarz parafialny, ul. Różyckiego, Będzin-Grodziec),
-Tablica na budynku, w którym mieściło się gimnazjum dla żydowskich uczniów z Zagłębia ufundowana przez rodzinę Furstenbergów (II Liceum im. Stanisława Wyspiańskiego, ul. Teatralna, Będzin),
-Pomnik upamiętniający żołnierzy polskich biorących udział w wojnie obronnej we wrześniu 1939 roku (Cmentarz komunalny, ul. 27 stycznia Będzin),
-Upamiętnienie „Golgoty Wschodu” Katynia ofiar zsyłek i łagrów syberyjskich (Osiedle Syberka-Kościół pw. Nawiedzenia NMP- ściana zewnętrzna ul. 9 Maja 2, Będzin),

-Tablica upamiętniająca żołnierzy 11 Pułku Piechoty w Będzinie poległych w wojnie w latach 1920-21-nazwiska Góra Zamkowa, na prawo od bramy, Będzin,
-Grób Wojciecha i Franciszka Boreckich oraz Ignacego Prochackiego poległych w katastrofie górniczej w KKW „Reden" 23 maja 1836 roku (pomnik nagrobny, Góra Zamkowa, cmentarz parafialny, Będzin),
-Obelisk upamiętniający stacjonowanie w Będzinie 11 pp i 23 pal oraz ich chwalebny udział w wojnie 1920 i 1939 roku (teren dawnych Koszar, ul Sienkiewicza 33, Będzin),
-Grób Walentego Walasa - weterana Powstania Styczniowego, Cmentarz parafialny, kwatera 11, ul. Podzamcze, Będzin),
-Tablica upamiętniająca losy Polskich Sybiraków (Osiedle Syberka, ul. 9 Maja 2 na murze Kościoła pw. Nawiedzenia NMP Będzin),
-Pomnik upamiętniający będzińskich Żydów wywiezionych i wymordowanych przez nazistowskie Niemcy w latach II wojny światowej (Pl. Bohaterów Getta Będzińskiego, Będzin),
-Pomnik upamiętniający 13 pracowników Głównych Warsztatów Dąbrowskich Zakładów Naprawczych Przemysłu Węglowego, którzy zginęli w czasie II wojny światowej w KL Auschwitz- Birkenau (Plac przy Kościele pw. Św. Barbary, ul. Koszelew, Będzin).

2.4.Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne odkrywane są planowo w ramach krajowego programu AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski), bądź zostają przypadkowo odkryte podczas działań inwestycyjnych. Ze względu na swą specyfikę - położenie pod warstwą orną- narażone są na częste zniszczenie podczas wszelkich robót ziemnych, eksploatacji żwirowni, a nawet podczas głębokiej orki. Z uwagi na inwestycje budowlane ich liczba może ulec zmianie. Najlepiej zachowane są stanowiska znajdujące się na terenach leśnych, nieużytkach i terenie niezabudowanym.

Prace ziemne przy inwestycjach planowanych, realizowane na terenach, gdzie zlokalizowane są stanowiska archeologiczne stanowią dla nich zagrożenie.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do Rejestru Zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe w jego obrębie wymagają uzgodnienia z właściwym miejscowo Konserwatorem Zabytków.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

Zagrożenia zabytków archeologicznych

-uprawy rolne

-głęboka orka,

-działania sił natury (np. osuwiska, powodzie),

-niewystarczająca ochrona w postaci wpisów do rejestru (zwłaszcza cmentarzysk i zabytków posiadających własną formę krajobrazową),

-niekontrolowane wydobycie kruszyw,

-nadmierna presja turystyczna,

-niewłaściwie prowadzone prace archeologiczne,

-brak wdrażania nowoczesnych standardów badawczych, poszukiwacze skarbów;

-brak właściwego oznakowania zabytków archeologicznych posiadających własną formę krajobrazową.

Do rejestru zabytków archeologicznych w Będzinie wpisane jest: Grodzisko kultury łużyckiej w Będzinie - Grodźcu na górze Dorotka wpisane do rejestru zabytków 21.12.1967 r. pod Nr Rej. C/820/67.

W tabeli przedstawiono stanowiska archeologiczne.

Tab.1. Stanowiska archeologiczne

Lp.	Miejscowość	Położenie	Chronologia	Rodzaj stanowiska
1	Będzin-Grodziec	Będzin, stan. Nr 16 w miejscowości, na obszarze AZP 2/96-48	Neolit Łużycka, V Brąz-halsztat Średniowiecze	Nieokreślone Osada obr.? Miejsce kultu? nieokreślone
2	Będzin-Grodziec	Będzin, stan. Nr 17 w miejscowości, na obszarze AZP 3/96-48	Wczesne średn. Poł X-XI w.	Cmentarzysko szkieletowe (28 grobów)

3	Będzin-Grodziec	Będzin, stan. Nr 18 w miejscowości, na obszarze AZP 4/96-48	Wczesne średn. X-XIII w.	Ślad osadniczy
4	Będzin-Grodziec	Będzin, stan. Nr 19 w miejscowości, na obszarze AZP 5/96-48	Wczesne średn. X-XIII w.	Ślad osadniczy
5	Będzin-Grodziec	Będzin, stan. Nr 22 w miejscowości, na obszarze AZP 8/96-48	X-=XIV w.	nieokreślone
6	Będzin-Łagisza	Będzin, stan. Nr 25 w miejscowości, na obszarze AZP 11/96-48	Pradzieje X-XIII w. Średniowiecze	Nieokreślone Ślad osadniczy Nieokreślone
7	Będzin-Niepiekło	Będzin, stan. Nr 2 w miejscowości, na obszarze AZP 1/96-49	Łużycka, epoka brązu?	Osada
8	Będzin-Łagisza	Będzin, stan. Nr 4 w miejscowości, na obszarze AZP 2/96-49	Bliżej nieokreślony okres pradziejowy, wczesna EB?	Osada
9	Będzin-Stary Rynek	Będzin, stan. Nr 11 w miejscowości, na obszarze AZP 19/97-48	Bd	Miasto-rynek-budynek d. ratusza
10	Będzin-Góra Zamkowa	Będzin, stan. Nr 10 w miejscowości, na obszarze AZP 18/97-48	Średniowiecze	Sakralne, kościół św. Trójcy, ul. Plebańska (ul. Kościelna)
11	Będzin-Gzichów	Będzin, stan. Nr 28 w miejscowości, na obszarze AZP 12/97-48	Epoka kamienia	Punkt osadniczy
12	Będzin-Góra Zamkowa	Będzin, stan. Nr 1, na obszarze AZP 14/97-48	Wczesne średn. XI-XIII w. Średn., dat.2 poł. XIII w Z lat od 1386	Gród Zamek skarb monet
13	Będzin-Góra Zamkowa	Będzin, stan. Nr 2 w miejscowości, na obszarze AZP 15/97-48	Wcz. średn. XII- 1 poł. XIII Kultura łużycka	Cmentarzysko Osada
14	Będzin-Góra Zamkowa	Będzin, stan. Nr 3 w miejscowości, na obszarze AZP 16/97-48	Epoka kamienia	Znalezisko luźne, ślad osadniczy
15	Będzin-Góra Zamkowa	Będzin, stan. Nr 4 w miejscowości, na obszarze AZP 17/97-48	Łużycka, V brąz-halsztat	Znalezisko luźne, ślad osadniczy

2.5.Zabytki ruchome oraz zabytki w zbiorach muzealnych

Do Rejestru zabytków ruchomych wpisane są:

-rejestr zabytków: B 56/05, 15.02.2005r. Grobowiec Wojciecha i Franciszka Boreckich oraz Ignacego Prochackiego (1836 r),

-rejestr zabytków: B75/06, 06.09.2006r. Nagrobek Jakóba i Katarzyny Chorzelskich,

-rejestr zabytków: B75/06, 06.09.2006r. Nagrobek Walentego Walasa,

-rejestr zabytków: B75/06, 06.09.2006r. Nagrobek Eugenii Bogusławskiej i jej córki,

-rejestr zabytków: B75/06, 06.09.2006r. Nagrobek Feliksy i Teodora Kahlów,

-rejestr zabytków: B75/06, 06.09.2006r. Nagrobek Ludwiki i Konrada Siedleckich,

-rejestr zabytków: B75/06, 06.09.2006r. Krzyż,

-rejestr zabytków: B25/01, 17.11.2001r. Pomnik poświęcony pamięci Jana III Sobieskiego,

-rejestr zabytków: B63/68, 13.08.1968r. Figura Bachantka,

-rejestr zabytków: B64/68, 13.08.1968r. Figura Bachus,

-rejestr zabytków: B/129/08, 12.08.2008r. Polichromia,

-rejestr zabytków: B/142/09, 24.02.2009r. Polichromia Malowidła ścienne (o charakterze religijnym znajdujące się w dawnym Domu Modlitwy Cukermana (tzw. Synagodze Cukermana).

W Będzinie ma swą siedzibę Muzeum Zagłębia. Jego zabytki zgrupowane są w dwóch obiektach: zamku i pałacu gzichowskim. Do jego zbiorów należą: zbiory sztuki, obiekty archeologiczne, zabytki etnograficzne, ekspozycja broni, ekspozycja wnętrz dworskich, wystawa dziejów Będzina. W Bibliotece zgromadzona jest literatura naukowa, ponad 4000 pozycji.

2.6.Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne, w rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., obejmuje:

− tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,

− spektakle i widowiska,

− zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,

− wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,

− umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Jednym z elementów dziedzictwa niematerialnego Miasta Będzina jest herb Miasta: tarcza herbowa przedstawia w polu czerwonym mur obronny z dwiema blankowanymi wieżami i bramą wjazdową ze złotymi wrotami. Po bokach wież są widoczne białe róże, nad nimi złota królewska korona. Rysunek podkreśla obronne znaczenie grodu i fakt, że miasto, i zamek były własnością królewską.

Dziedzictwo niematerialne to również ważne wydarzenia historyczne, w Będzinie podpisano w 1589 roku tzw. Pakty Będzińskie, w 1683 roku odbył się tu zjazd szlachty śląskiej witającej Jana III Sobieskiego jadącego z odsieczą wiedeńską. Mieszkańcy Będzina brali również udział w insurekcji kościuszkowskiej, Powstaniu Styczniowym, Powstaniu Listopadowym, w I i II wojnie światowej.

Znaczące jest dziedzictwo kultury żydowskiej w tym akty wzajemnego wspomagania się ludności żydowskiej i polskiej.

Jako elementy kultury niematerialnej związanej z żydowską społecznością Będzina można wymienić wiele różnego rodzaju organizacji społecznych, politycznych, religijnych czy sportowych, które działały w XX wieku. Można zacząć od organizacji Mizrachi. Była ona w Będzinie doskonale znana. Założona w 1918 roku skupiała tych będzińskich Żydów, dla których zasady syjonistyczne i ortodoksyjne były podstawą. Do najważniejszych celów Mizrachi zaliczała się budowa państwa opartego na zasadach religijnych na terenie Palestyny. Poprzez swoją działalność promowali również język hebrajski, uznając go za jedyny język społeczności żydowskiej.

W 1922 roku syjoniści z Będzina utworzyli własny oddział „Organizacji Syjonistycznej". Ta partia polityczna dążyła z jednej strony do stworzenia w Palestynie państwa żydowskiego, z drugiej – walczyła o autonomię kulturalną dla Żydów mieszkających na terenie państwa polskiego.

W Będzinie istniał również szereg różnych partii politycznych. Wśród tych, które odgrywały ważną rolę w życiu będzińskich Żydów pojawia się Bund. Ta partia lewicowo-socjalistyczna również opowiadała się za kulturową autonomią Żydów. Dodatkowo jednym z celów tej partii była promocja świeckiego szkolnictwa. Działała również Żydowska Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza oraz Światowa Syjonistyczna Partia Pracy. Wielką rolę odgrywała też założona w 1916 roku Aguda, będąca oddziałem Centralnej Organizacji Żydów Ortodoksów.

W przedwojennym Będzinie Żydzi mogli cieszyć się z własnych klubów sportowych. W okresie międzywojennym dwa takie kluby odgrywały wyjątkowo ważną rolę. Założone w 1914 roku towarzystwo Ha-Koach oraz istniejące od lat 30. W XX wieku Żydowski Robotniczy Klub Sportowy „Ha-Poel" był doskonale znany mieszkańcom miasta i aktywnie działał na ich rzecz.

Będzińscy Żydzi chętnie zakładali organizacje charytatywne i samopomocowe. Już w początkach XX wieku aktywną działalność rozpoczęło Towarzystwo Dobroczynności Wyznania Mojżeszowego w Będzinie, które zajmowało się m.in. tworzeniem przedszkoli oraz opieką nad starcami. W czasach I wojny światowej prężnie działało towarzyszenie Niesienia Pomocy „Ezra", a opieką nad starcami zajmowało się Towarzystwo Udzielania Pomocy Biednym Chorym Wyznania Mojżeszowego „Linas Hacholim".

W Będzinie działały również żydowskie związki zawodowe oraz organizacje zajmujące się promocją kultury. Żydowskie Towarzystwo Krajoznawcze, Towarzystwo Muzyczno-Literackie Haszomir oraz Stowarzyszenie Miłośników Żydowskiej Sztuki Scenicznej Muza to kolejne organizacje, dzięki którym społeczność żydowska w Będzinie mogła się prężnie rozwijać. Rozwój ten przerwał jednak początek II wojny światowej, który przyniósł kres miejscowej gminie.

Współcześnie propagowaniem kultury żydowskiej na terenie Będzina zajmuje się kilka placówek i organizacji. Wśród nich jest m.in Muzeum Zagłębia, Fundacja Brama Cukermana, Jerozolima Cafe. Muzeum Zagłębia popularyzuje tę kulturę poprzez organizowanie wycieczek śladami będzińskich Żydów, opowiadając przy tym o zwyczajach i obyczajach tej społeczności. Ponadto w ofercie Muzeum można znaleźć lekcje muzealne związane m.in.z tradycjami żydowskich pochówków. Muzeum opiekuje się również żydowskim domem modlitwy Mizrachi, gdzie podczas oprowadzania przewodnicy również opowiadają o żydowskiej kulturze niematerialnej.

W Będzinie działa również Fundacja Brama Cukermana, która zajmuje się ochroną zabytków kultury żydowskiej oraz upamiętnianiem wielowiekowej obecności Żydów w Zagłębiu. Fundacja zajmuje się również edukacją lokalnej społeczności oraz działaniami na rzecz tolerancji i porozumienia między kulturami.

W mieście działa także Cafe Jerozolima, która spełnia rolę krzewiciela tejże kultury.

Odbywają się tutaj m.in. lekcje języka hebrajskiego, koncerty muzyki klezmerskiej, spotkania związane ze świętami żydowskimi, można także spróbować tradycyjnych żydowskich potraw. We wrześniu 2010 r. odbyła się również inscenizacja likwidacji getta żydowskiego na Warpiu.

O zachowanych niematerialnych dobrach kultury świadczy również nazewnictwo ulic, placów etc. W Będzinie znajdują się ulice upamiętniające kulturę żydowską np. ulica Berka Joselewicza, a także plac Jean-Marie Lustigera. „Miejsca pamięci" wymagają szczególnej ochrony i opieki. Przy okazji Będzina warto wymienić miejsca, przy których czczona jest pamięć pomordowanych w czasie II wojny światowej Żydów, tj.: pomnik upamiętniający spalenie synagogi i śmierć mieszkańców miasta wyznania mojżeszowego, tablica upamiętniająca 40 niewinnych obywateli Będzina narodowości żydowskiej i polskiej zamordowanych przez hitlerowców 9 września 1939 roku za rzekome podpalenie synagogi w Będzinie, pomnik - głaz z tablicą upamiętniający więźniów KL Auschwitz-Birkenau - podobozu w Łagiszy zamordowanych w latach 1941 – 1945, tablica na budynku, w którym do II wojny światowej mieścił się sierociniec dla dzieci żydowskich, w czasie wojny był w nim punkt zborny wysiedlanych Żydów, tablica na budynku, w którym mieściło się gimnazjum dla żydowskich uczniów z Zagłębia ufundowana przez rodzinę Furstenbergów, pomnik upamiętniający będzińskich Żydów wywiezionych i wymordowanych przez nazistowskie Niemcy w latach II wojny światowej.

W Mieście Będzin tradycyjna kultura prezentowana jest w formie artystycznie opracowanej i stylizowanej poprzez działalność Zespołu Ziemi Będzińskiej oraz Zespołu „Grodźczanie". Zespół Ziemi Będzińskiej od ponad 58 lat popularyzuje zagłębiowski folklor. Obecnie tworzy go 30 osób. Zespół występuje na licznych koncertach w regionie, województwie i w kraju, a repertuar to przede wszystkim melodie zagłębiowskie.

Zespół „Grodźczanie" powstał w 2006 roku. Składa się z 17 kobiet z miejscowego Koła Gospodyń Wiejskich oraz z 3 mężczyzn.

Na terenie miasta aktywnie działa Koło Gospodyń Wiejskich w Grodźcu, które w 2009 roku obchodziło 100 lecie swojego istnienia, będąc najstarszym kołem gospodyń w Zagłębiu. Działaczki koła tworzą zespół „Grodźczanie" oraz biorą czynny udział przy organizowaniu imprez w gminie (np. „Biesiady z Folklorem" w okresie karnawału).

W mieście corocznie odbywają się imprezy, które zrzeszają ludność i pielęgnują tradycje. Do takich imprez zaliczyć należy: „Dni Będzina", „Będzińska Wigilia", „Orszak Trzech Króli", „Międzynarodowy Festiwal Kolęd i Pastorałek", „Jarmark Rzemiosła i Rękodzieła".

Ważnym świętem w kalendarzu mieszkańców gminy były dożynki, których obrzędy pielęgnowane są do dziś. W tym czasie, kończącym żniwa, kobiety uwijały z owsa wianek, przystrajając go kwiatami i wstążkami i zanosząc gospodarzom. Wracający z pola żniwiarze śpiewali przyśpiewki (często ułożone spontanicznie).Obecnie mieszkańcy gminy corocznie biorą udział w Powiatowych Dożynkach.

Wciąż żywe pozostają w gminie zwyczaje odpustowe. W najbardziej widowiskowy sposób obchodzony jest odpust parafialny na Wzgórzu św. Doroty, przypadający na 6 sierpnia. Miejsce od okresu zaborów stanowiło punkt pielgrzymowania do słynącego z cudów obrazu Matki Boskiej z Dzieciątkiem Jezus i źródełka na zachodnim zboczu. W wydanym w 1939 r. "Przewodniku po Zagłębiu Dąbrowskim" odnajdujemy zapis: *Kościółek św. Doroty jest otoczony szczególną czcią przez lud śląski, który za czasów rozbiorów odbywał pielgrzymki do Grodźca*. Obecnie odpusty obywają się tu 6 lutego i 6 sierpnia, przy czym w czasie sierpniowego odpustu organizowany jest także Zagłębiowski Zlot Motocyklistów.

Muzeum Zagłębia jest organizatorem wystaw, warsztatów, lekcji i konkursów, których tematem są zwyczaje i obrzędy doroczne oraz rodzinne, praktykowane na terenie Zagłębia Dąbrowskiego. W 2014 roku Muzeum podjęło współpracę przy realizacji projektu *Tropem Kolberga - etnograficzne badania terenowe Zagłębia Dąbrowskiego,* którego organizatorem był Regionalny Ośrodek Kultury w Katowicach. Zrealizowany projekt o charakterze dokumentacyjno- badawczym miał na celu ochronę oraz popularyzację dziedzictwa kulturowego Zagłębia Dąbrowskiego, a także uzyskanie odpowiedzi na pytanie o obecną kondycję tradycyjnych zwyczajów i obrzędów dorocznych oraz rodzinnych oraz udokumentowanie tradycyjnego budownictwa Zagłębia Dąbrowskiego.

2.7.Dobra kultury współczesnej

Dobra kultury współczesnej to niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna.

Przepisy prawne określające wymagania w dziedzinie ochrony dóbr kultury współczesnej, zawiera Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Według ustawodawcy, przez dobro kultury współczesnej należy rozumieć niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza, detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna. Dobra architektury współczesnej nie znajdą więc miejsca w rejestrze zabytków, ale mogą zostać wpisane na specjalną listę jako zasługujące na ochronę z uwagi na uznaną ich wartość kultury. Oceny wartości tych obiektów są dokonywane m.in. w procesie planowania przestrzennego. (..) Obowiązkiem wojewodów i organów jednostek samorządu terytorialnego jest dbałość o dobra kultury i podejmowanie działań ochronnych oraz uwzględnianie zadań ochrony zbytków, m.in. w wojewódzkich i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w budżetach i w prawie miejscowym. Plany te są uzgadniane z właściwym konserwatorem zabytków, także w odniesieniu do dóbr kultury niewykazanych w rejestrze zabytków. W planie zagospodarowania przestrzennego województwa określa się w szczególności system obszarów chronionych, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.”

Ochrona dóbr kultury współczesnej polega przede wszystkim na ustaleniu w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zasad ochrony budynków, zespołów zabudowy, terenów wartościowych krajobrazowo. Problematyka ta została zbliżona do kwestii ochrony zabytków, w związku z czym zaleca się wzorowanie lub łączenie działań na rzecz ochrony zabytków z działaniami na rzecz ochrony współczesnych dóbr kultury.

W ramach opracowywania GEZ dokonano przeglądu obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego pod kątem zapisów dotyczących ochrony dóbr kultury współczesnej.

Cześć z nich wprowadza ogólne ustalenia dla poszczególnych obiektów, jednakże tylko tych wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków np. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Będzina dla terenu położonego w dzielnicy Grodziec w rejonie Góry Parcina w obrębie ulic: Wojska Polskiego, Barlickiego, Kempy, Kijowskiej oraz Strzyżowickiej.

Rozdział 2. USTALENIA OGÓLNE § 3, pkt. 4 Ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:
1) wyznacza się obiekt zabytkowy chroniony na mocy prawa miejscowego, wpisany do gminnej ewidencji zabytków:
a) 1 - kaplica św. Jana Nepomucena, ul. Wojska Polskiego, w jej obrębie ustala się:
- nakaz zachowania wysokości,
- nakaz zachowania historycznej geometrii dachu – zgodnej z okresem powstania budynku,
- nakaz zachowania historycznego detalu kompozycyjnego elewacji,
- dopuszcza się jej przeniesienie w granicach terenu, na którym jest zlokalizowana.

Wykaz miejsc pamięci znajduje się w załączniku nr 2 do niniejszego Programu.
Poniżej przedstawiono obiekty postulowane do ochrony jako dobra kultury współczesnej Spośród wyróżniających się obiektów należy wymienić:

Kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Będzinie Łagiszy.

Przy wybudowanej w 1924 r. kaplicy, składającej się z małego prezbiterium i nawy oraz kruchty, rozpoczęto 27 maja 1946 r. budowę nowego kościoła według projektu Tadeusza Rudzkiego. Staraniem ks. Leona Stasińskiego i wiernych dokończono budowę świątyni. Wykonane prace pobłogosławił 15 września 1946 r. biskup częstochowski Teodor Kubina, który 25 września 1949 r. dokonał uroczystego poświęcenia (konsekracji) kościoła. We wnętrzu na uwagę zasługują stacje Drogi Krzyżowej namalowane w 1949 r. przez Jadwigę Socha z Krakowa oraz doskonale wpisane w architekturę kościoła witraże. Przed świątynią usytuowany jest pomnik Ojca Świętego Jana Pawła II autorstwa Józefa Siwonia.
Ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obiektu kaplicy grzebalnej (ok. 1924r.) przy ul. Pokoju 40 oraz Kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia wraz założeniem parkowym objętego strefą B9 – ochrony konserwatorskiej przedstawiono w rozdziale V.

Parafia pw. Niepokalanego Poczęcia NMP

2.8.Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewiduje następujące formy ochrony zabytków (art. 7. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami):

1) wpis do rejestru zabytków

Rejestr zabytków nieruchomych dla obiektów znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków (art. 8 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zabytki nieruchome chronione przez wpis do rejestru zabytków powinny być włączone do Gminnej Ewidencji Zabytków.

2) uznanie za pomnik historii

Przyznawany jest zabytkom nieruchomym o szczególnej wartości historycznej, naukowej i artystycznej, utrwalonym w powszechnej świadomości i mającym duże znaczenie dla dziedzictwa kulturalnego Polski w drodze rozporządzenia Prezydenta Polski. Uznanie za pomnik historii wyróżnia najcenniejsze obiekty i zespoły obiektów zabytkowych w Polsce.

3) utworzenie parku kulturowego

Park może być powoływany przez radę miasta, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Parki wykraczające poza obszar jednej gminy, mogą być ustanawiane wspólnie przez gminy, bądź związek gmin. Chroni określony obszar krajobrazu kulturowego oraz wyróżniające się krajobrazowo tereny z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

4) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowych.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest aktem świadomego kształtowania krajobrazu kulturowego. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są narzędziem wykorzystywanym w celu ochrony środowiska kulturowego.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw rozszerzyła katalog form ochrony zabytków przez wprowadzenie ustaleń ochrony w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Natomiast decyzje o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzje o ustaleniu lokalizacji kolejowej oraz decyzje o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska publicznego wydaje się po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Żaden z zabytków w Będzinie nie został uznany za pomnik historii, dotychczas nie utworzono również na terenie Miasta parku kulturowego.

Zgodnie z Krajowym Programem Ochrony i Opieki nad Zabytkami głównym celem polityki Państwa ma być zwiększenie zaangażowania samorządów (głównie gmin) w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz budowanie społecznego zaangażowania na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie ochrony przez uchwalenie parków kulturowych (w ramach działań władczych gminy). Będzin posiada bogaty, zróżnicowany krajobraz kulturowy, zasadne staje się więc utworzenie na terenie gminy Będzin parku kulturowego w celu ochrony i promocji wybranych terenów z najcenniejszymi zabytkami lub zespołami zabytków.

Znamiennym przykładem miejsca spełniającego przesłanki do utworzenia parku kulturowego w Będzinie jest dzielnica Grodziec, zasobna w zabytki techniki:
-pozostałość Cementowni Grodziec, która była pierwsza w Polsce fabryką cementu portlandzkiego. Cementownia ta została założona w 1857 r. przez Jana Ciechanowskiego. W chwili obecnej obiekt jest nieużytkowany.
-Kopalnia Grodziec, założona w 1899 r., zlikwidowana ostatecznie w 2001 r.. Była czwartą kopalnią w obrębie dzielnicy Grodziec. Obecnie nieużytkowana.
-Browar Grodziec-browar parowy założony już w 1800 roku z inicjatywy hr. Bonatiego. Został zamknięty w 1948 r. Nieczynne obiekty wykorzystywano głównie jako magazyny.
-Osiedla robotnicze przy ul. Wojska Polskiego, Konopnickiej i Barlickiego.
Obszarem wyróżniającym się krajobrazowo z cennymi zabytkami w skali regionu jest m. in. grodzisko kultury łużyckiej (wpisane do rejestru zabytków), położone na Górze „Dorotka” wraz z Kościołem p. w. Św. Doroty wzniesionym w 1635 r. Z uwagi na wysokie walory krajobrazowe oraz dobrze wykształcone zarośla śródpolne teren ten jest obszarem chronionego krajobrazu.
Pozostały zasób zabytków gminy nie jest objęty innymi formami ochrony prawnej, a oceniając zasób gminny pod kątem wpisu do rejestru zabytków należy kierować się gminną ewidencją zabytków, która wskazuje zabytki postulowane do objęcia ochroną konserwatorską na mocy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
Stanowiska archeologiczne zostały omówione w części V, pkt. 2.4, zabytki ruchome i w zbiorach muzealnych w części V, pkt. 2.5, obiekty chronione przez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w części V, pkt. 2.8.

Do Rejestru zabytków nieruchomych w Będzinie wpisane są:

Układ urbanistyczny miasta Będzina wraz ze wzgórzem zamkowym, **rejestr zabytków: A810/67, 18.02.1969r.**

Zamek obronny z XIV wieku, **rejestr zabytków: A1/60, 23.02.1960r.**

Pozostałości dawnych murów obronnych miasta Będzina z XIV w., **rejestr zabytków: A2/60, 23.02.1960r.**

Kościół parafialny pod wezwaniem Świętej Trójcy, **rejestr zabytków: A4/60, 23.02.1960r.**

Kościół cmentarny pod wezwaniem świętego Tomasza, **rejestr zabytków: A5/60, 23.02.1960r.**

Budynek mieszkalny zwany Domem Wójta ul. Czeladzka, **rejestr zabytków: A 1466/92, 12.06.1992r.** (obiekt wymaga pilnego zabezpieczenia i remontu)

Prezbiterium kościoła parafialnego pod wezwaniem świętej Katarzyny, **rejestr zabytków: A10/60, 23.02.1960r.**

Kościół filialny pod wezwaniem świętej Doroty, **rejestr zabytków: A11/60, 23.02.1960r.**

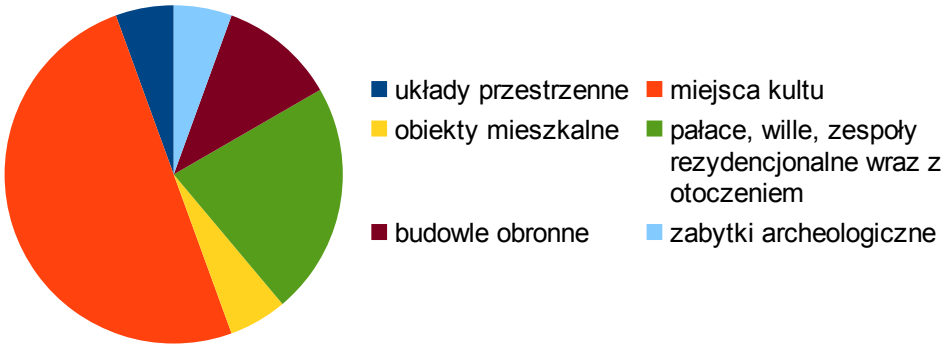
Pałac Ciechanowskich wraz z parkiem, **rejestr zabytków: A12/60, 23.02.1960r.**

Pałac Mieroszowskich wraz z parkiem, **rejestr zabytków: A178/06, 2006r.**

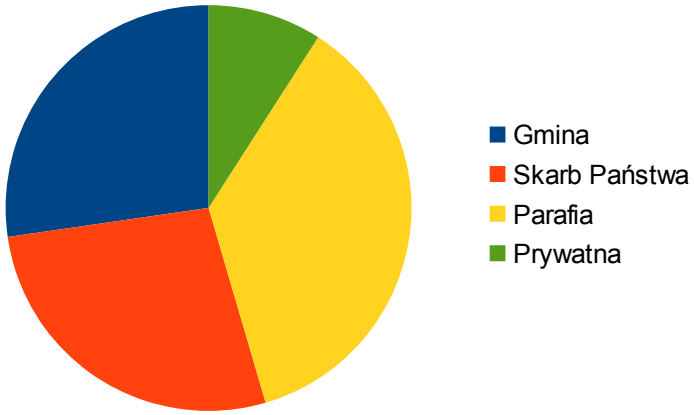
Do Rejestru zabytków archeologicznych w Będzinie wpisane jest:

Grodzisko kultury łużyckiej w Będzinie - Grodźcu na Górze „Dorotka" wpisane do rejestru zabytków 21.12.1967 r. pod Nr Rej. C/820/67.

Wykres 1. Procentowy udział obiektów o różnych funkcjach wpisanych do rejestru zabytków

Wykres 2. Procentowy podział własności obiektów wpisanych do rejestru zabytków

Największą grupę wśród zabytków Miasta Będzin (wpisanych do rejestru), stanowią miejsca kultu. Następnie są to pałce, wille i zespoły rezydencjonalne wraz z otoczeniem oraz budowle obronne. Najmniej liczną grupę stanowią obiekty mieszkalne, zabytki archeologiczne i układy przestrzenne.

2.9.Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków

W Gminnej ewidencji zabytków znajdują się:
1)zabytki nieruchome, wpisane do Rejestru zabytków,
2)inne zabytki nieruchome znajdujące się w Wojewódzkiej ewidencji zabytków,
3)zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Gminna ewidencja zabytków obejmuje głównie zabytki nieruchome, przede wszystkim zabudowę mieszkalną, użyteczności publicznej i sakralną, ponadto zabytkowe założenia folwarczne, zabudowę rezydencjonalną wraz z założeniami parkowymi oraz cmentarze.
GEZ nie jest dokumentem zamkniętym. Powinna być aktualizowana, uzupełniana i weryfikowana. Aktualizacja powinna polegać na jej uzupełnieniu oraz wykreśleniu obiektów np. nieistniejących czy też przebudowanych w sposób zmieniających bryłę budynku, zmianie kompozycji elewacji czy utracie zabytkowego detalu lub otynkowaniu ceglanej elewacji. Aktualizować należy również zmiany stanu prawnego obiektu (wpis do Rejestru zabytków, ustanowienie parku kulturowego itp.).
Wykaz gminnej ewidencji zabytków Miasta Będzin znajduje się w załączniku Nr 1 do niniejszego Programu.
Na mocy gminnej ewidencji zabytków Powiatowy Konserwator Zabytków opiniuje i uzgadnia w szczególności:
a)pozwolenia na budowę i rozbiórkę w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, z wyłączeniem układów zieleni zabytkowej i stanowisk archeologicznych oraz obiektów stanowiących własność Powiatu lub Skarbu Państwa.

b)decyzje nakazujące właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę obiektu i uporządkowanie terenu oraz określające terminy przystąpienia do tych robót i ich zakończenia w stosunku do nie użytkowanych lub niewykończonych obiektów nie nadających się do remontu, odbudowy lub wykończenia, nie wpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie postanowień miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z wyłączeniem obiektów stanowiących własność Powiatu lub Skarbu Państwa.

c)projeky decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego w odniesieniu do obszarów i obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków z wyłączeniem obiektów stanowiących własność Powiatu lub Skarbu Państwa, układów zieleni zabytkowej, stanowisk archeologicznych oraz zabytków techniki.

2.10.Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Miasta

Ze względu na posiadane wartości historyczno-kulturowe największe walory zabytkowe posiadają następujące zespoły, obiekty i układy ruralistyczne:

-Układ urbanistyczny wraz ze wzgórzem zamkowym,
-Zamek obronny,
-Pozostałości dawnych murów obronnych miasta,
-Kościół parafialny pod wezwaniem Świętej Trójcy,
-Kościół cmentarny pod wezwaniem świętego Tomasza,
-Kościół filialny pod wezwaniem świętej Doroty,
-Prezbiterium kościoła parafialnego pod wezwaniem świętej Katarzyny,
-Pałac Ciechanowskich wraz z parkiem krajobrazowym,
-Pałac Mieroszowskich,
-Budynek mieszkalny zwany Domem Wójta ul. Czeladzka (w stanie ruiny).

2.11.Dziedzictwo przyrodnicze

1.Obszary chronionego krajobrazu

Uchwałą Rady Miejskiej w Będzinie nr XIII/139/93 z dnia 23 czerwca 1993 roku uznano za obszar chronionego krajobrazu o charakterze wyspowym następujące miejsca:

-Góra Zamkowa – obszar (6,7 ha) obejmuje wzgórze zamkowe z zamkiem i drzewostanem, porastającym stoki północne. W obrębie drzewostanu urządzono w przeszłości cmentarz żydowski, obecnie już nieczynny. Drzewostan budują gatunki drzew liściastych: graby, buki, jesiony, jawory, klony, lipy drobnolistne, dęby szypułkowe.
-Wzgórze św. Doroty – obszar (147,3 ha) obejmuje Górę św. Doroty, będącą najwyższym punktem w mieście. Wśród walorów przyrodniczych należy zwrócić uwagę na dobrze wykształcone zarośla śródpolne zwane czyżniami oraz pozostałości muraw kserotermicznych z takimi charakterystycznymi roślinami jak: wiloczomelcz lancetowaty, rutewka mniejsza, lucernia sierpowata, fiołek pagórkowy, żebrzyca roczna, marzanka pagórkowa, czyściec prosty, chabry, kłosownica pierzasta, wiązówka bulwkowa, szałwia łąkowa.
-Las Grodziecki. Las ten jest pozostałością większego kompleksu leśnego, jaki rozciągał się w dolinie Czarnej Przemszy. Obszar obejmuje powierzchnię 136 ha. W Lesie Grodzieckim dominują siedliska lasowe. Na siedliskach lasowych rosną jesiony, jawory, klony, brzozy, dęby szypułkowe a także sosny i świerki. W większości drzewa są młode, nie przekraczają 100 lat. Fitocenozy budowane przez te gatunki należą do grądu subkontynentalnego *Tilio-Carpinetum*. W runie zwracają uwagę chronione rośliny: kruszczyk szerokolistny i konwalia majowa oraz grzyb - sromotnik bezwstydny.

W najbardziej wilgotnych partiach terenu wykształca się grąd niski z czyśćcem leśnym; niekiedy nawiązuje on do łęgów wiązowo-jesionowych. Miejsca wyniesione najwyżej porośnięte są przez okazałe buki, które rosną w fitocenozach nawiązujących do kwaśnej buczyny niżowej; stwierdzono tam kosmatkę owłosioną i konwalijkę dwulistną, które wskazują na siedliska ubogie.
W miejscach podmokłych w części północnowschodniej stwierdzono drzewostan olchy czarnej, którego struktura nawiązuje do olsów; tu stwierdzono też olchę szarą.
W drzewostanach Lasu Grodzieckiego należy nadal kontynuować proces przebudowy, celem dostosowania ich składu do siedlisk potencjalnych. W części środkowej kompleksu znajdują się rozległe fragmenty łąk wilgotnych (z ostrożeniem warzywnym, wiązówką błotną i bodziszkiem łąkowym), które zostały zalesione jesionem wyniosłym i olchą czarną przed kilku laty; część z nich zarosła także lasem w toku sukcesji wtórnej. W obrębie tych łąk występuje także zagłębienie wodne, w którym stwierdzono m.in. kropidło wodne i okrężnicę bagienną.

W pobliżu leśniczówki stwierdzono wywierzysko, w którym wytrąca się martwica wapienna. Martwicę tę porastają licznie mszaki oraz skrzyp błotny; niestety miejsce to zostało przed kilkunastu laty zalesione jesionem, który jednakże zamiera. Siedliska czynnych tufów wapiennych są bardzo rzadkie i niezwykle interesujące. Woda z wywierzyska (być może pochodząca z wód dołowych nieczynnej kopalni Grodziec) zasila sztuczny staw, w którym rośnie łanowo okrężnica bagienna. Omawiany las jest jedyną ostoją fauny leśnej w mieście. Stwierdzono tu gatunki ptaków związane z takim środowiskiem, jak: myszołów, jastrząb, strzyżyk, dzięcioł duży, grubodziób.
W miejscu tym należy zaznaczyć, że przepisy obowiązujące dla obszaru chronionego krajobrazu, a zawarte w uchwale z 1993 r. w żaden sposób nie przystają do przepisów, które ustala obecnie art. 24 ustawy o ochronie przyrody z 2004 r. Dla dobra obszaru chronionego krajobrazu oraz jasności przepisów warto byłoby dostosować uchwałę do obecnego stanu prawnego.

2.Pomniki przyrody

Na podstawie uchwał Rady Miejskiej Nr IV/30/92 z dnia 30.04.1992 r., VIII/81/92 z dnia 10.11.1992 r., XIII/141/93 z dnia 23.06.1993 r., XIX/243/94 z dnia 04.03.1994 r. uznano za pomniki przyrody ożywionej drzewa różnych gatunków w tym 43 drzewa pojedyncze oraz aleję kasztanową złożoną z 43 drzew.
Jedno drzewo rośnie na posesji przy ul. Brzozowickiej 54a, osiem na skwerze u zbiegu ul. Sienkiewicza i ul. 1 Maja, natomiast wszystkie pozostałe rosną w Parku Ciechanowskiego w Grodźcu. W poniższej tabeli podano ich lokalizację i obwód pnia oraz podstawę prawną.

Tab. 2 Pomniki przyrody

Pomniki przyrody				
lp	**gatunek**	**lokalizacja**	**działka**	**uchwała**
1	Lipa szerokolistna	ul. Brzozowicka 54	12/2 k.m. 7	IV/30/92 z 30.04.1992
3	Jesion wyniosły	Park Ciechanowskich, Będzin - Grodziec ul. Mickiewicza 2	6360/3, 6360/5	XIII/141/93 z 23.06.1993
5	Jesion wyniosły			
6	Buk pospolity			
7	Grab pospolity			
8	Jesion wyniosły forma płacząca			
9	Klon pospolity odmiana czerwona			

10	Wiąz górski			
11	Jesion wyniosły			
12	Jesion wyniosły			
14	Grab pospolity			
15	Klon pospolity odmiana czerwona			
16	Klon pospolity odmiana czerwona			
17	Klon jawor			
18	Jesion wyniosły			
19	Buk pospolity			
21	Grab pospolity			
20	Jesion wyniosły			
21	Perełkowiec japoński	ul. Sienkiewicza	3/22 k.m. 37	VIII/81/92 z 10.11.1992
22	Perełkowiec japoński		3/22 k.m. 37	
23	Perełkowiec japoński		3/22 k.m. 37	
24	Perełkowiec japoński		3/22 k.m. 37	
25	Perełkowiec japoński		3/22 k.m. 37	
26	Perełkowiec japoński		3/24 k.m. 37	
27	Perełkowiec japoński		3/24 k.m. 37	
28	Wiśnia wonna - antypka		3/22 k.m. 37	
29	Dąb szypułkowy	Park Ciechanowskiego		XIX/243/94 z 14.03.1994
30	Jesion wyniosły			
31	Kasztanowiec zwyczajny			
32	Buk zwyczajny			
33	Buk zwyczajny			
34	Buk zwyczajny			
35	Miłorząb dwuklapowy			
36	Dereń jadalny			
37	Dąb szypułkowy			
38	Dąb szypułkowy			
39	Dąb szypułkowy			
40	Klon pospolity			
41	Klon jawor			
42	Dąb szypułkowy			
43	Lipa drobnolistna			
44	Aleja kasztanowa (43 drzewa)			

3.Zieleń urządzona

Na terenie Będzina znajduje się 10 parków miejskich zajmujących powierzchnię 78,08 ha. Najbardziej okazałe z nich to:

-Park przy Pałacu Mieroszewskich o pow. 2,62 ha. Został założony na początku XIX w. najstarsze drzewa to jesiony: 180 letni, 160 letni i 130 letni oraz 170 letni dąb szypułkowy, a ponadto 30 dziewiętnastowiecznych lip i jesionów. Blisko połowa drzew to drzewa różnych gatunków posadzone w połowie XX wieku.

-Park na Górze Zamkowej o pow. 5,56 ha założony przez Jana Gręborskiego w `1801 r. W dzwudziestoleciu międzywojennym był odnawiany i poszerzany o niezadrzewioną dotychczas część zboczy Góry Zamkowej. Wówczas utworzony został park miejski z bramą wejściową koło dzisiejszego Domu Parafialnego. Obecnie wśród drzew są okazałe: graby, buki, jesiony, jawory, klony, brzozy, topole, wiązy, lipy i dęby.

-Park przy Pałacu Ciechanowskich w Grodźcu o powierzchni 5,69 ha założony w XIX w. Należy do najciekawszych w Zagłębiu Dąbrowskim. Posiada wiele pięknych, wyjątkowych drzew, objętych ochroną prawną. Najbardziej okazałe to: jesiony, buki, jawory, klony, lipy, graby i kasztanowce.

-Park przy ul. Konopnickiej,

-Park na osiedlu Warpie,

-Park przy ul. Krakowskiej,

-Park przy ul. Rewolucjonistów,

-Park „Rozkówka”,

-Park Dolna Syberka,

-Park „Małpi Gaj”.

4.Tereny proponowane do objęcia ochroną.

Miasto Będzin odznacza się dużą bioróżnorodnością, co z kolei przekłada się na duży potencjał przyrodniczy. Występują tu zarówno tereny leśne, jak i podmokłe łąki, dawne wyrobiska, murawy kserotermiczne, jak również tereny odznaczające się dużymi walorami krajobrazowymi. Na przestrzeni lat w dokumentach miejskich (SUIKZP 1999, Program ochrony środowiska, Waloryzacja przyrodnicza miasta) wskazywano niektóre z terenów do poddania ochronie w ramach ustawy o ochronie przyrody.

Propozycje ochrony pojawiły się również w prasie (Przyroda Górnego Śląska), złożono również obywatelski wniosek w sprawie utworzenia formy ochrony przyrody. Propozycje w poszczególnych dokumentach różniły się od siebie, niekiedy w jednym opracowaniu wskazywano tylko część terenu do ochrony, z kolei gdzie indziej te same tereny figurowały pod różnymi nazwami. W opracowania ekofizjograficznym z 2012 r. sporządzonym dla potrzeb studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Będzina (Uchwała Nr XLII/398/2013 z dnia 30 września 2013 r.) przeprowadzono kwerendę terenów wskazywanych do objęcia ochroną na przestrzeni lat. Dokonano również oględzin wszystkich wskazywanych terenów we wrześniu 2012 r. oraz przeprowadzono poszukiwanie innych potencjalnych miejsc do objęcia ochroną, takowych jednak nie stwierdzono. W rezultacie przeprowadzonej kwerendy do objęcia ochroną wskazuje się osiem terenów:

• Góra Parcina – jako poszerzenie istniejącego obszaru chronionego krajobrazu;

Teren proponowany do utworzenia obszar chronionego krajobrazu położony jest na północ od Góry św. Doroty i obejmuje południowe oraz północne stoki Góry Parciny (354 m n.p.m.). Obszar ten jest wartościowy pod względem krajobrazowym, a spośród walorów przyrodniczych należy wymienić roślinność kserotermiczną z klasy *Festuco-Brometea* i łąkową z klasy *Molinio-Arrhenatheretea*. Z cenniejszych gatunków roślin należy wymienić wilżynę ciernistą (chronioną częściowo), chabry – reńskiego i driakiewnika oraz driakiew żółtą. Pod względem ornitologicznym, fauna ptaków jest podobna jak na obszarze Wzgórza Doroty.

• Góra Kijowa jako zespół przyrodniczo – krajobrazowy;

Proponowany teren jest ostańcem środkowotriasowym, zbudowanym ze skał węglanowych. Skały te rozpoczęto eksploatować w drugiej połowie XIX w. dla potrzeb cementowni Grodziec. Efektem robót kamieniarskich jest duże bogactwo form rzeźby terenu oraz rozwój zjawisk krasowych i erozyjnych, które przyczyniły się do zróżnicowania siedlisk. Roślinność tego terenu stanowi mozaikę zbiorowisk lasów liściastych (powstałych w wyniku częściowej rekultywacji kamieniołomu m.in. jesionem, klonem, jaworem), muraw kserotermicznych, łąk świeżych, zarośli śródpolnych, upraw rolnych i segetalnych. Na stoku północnym znajdują się wysięki źródłowe wód triasowych, które mają I klasę czystości.

Do najcenniejszych roślin naczyniowych należą chronione gatunkowo: buławnik czerwony, dziewięćsił bezłodygowy, kruszczyk błotny, kruszczyk szerokolistny i wilżyna ciernista. Zespół ptaków lęgowych tworzą takie gatunki, jak: czarnogłówka, gąsiorek, kapturka, kuropatwa, kwiczoł, muchołówka szara, potrzeszcz, szczygieł, świergotek drzewny, trznadel, wilga, zaganiacz i zięba.

• Park Ciechanowskiego jako zespół przyrodniczo – krajobrazowy;

Proponowany teren obejmuje park przypałacowy, stanowiący cenne założenie dendrologiczne o cechach lasu naturalnego. Drzewostan złożony jest głównie z rodzimych drzew liściastych: jesionów, buków, jaworów, klonów polnych, grabów, lip drobnolistnych i szerokolistnych. Towarzyszą im drzewa obce: świerk srebrzysty, żywotnik zachodni, sosna czarna, kasztanowiec zwyczajny. Wiele drzew osiągnęło imponujące wymiary i są chronione w formie pomników przyrody (w sumie 35 drzew). W części północnej znajduje się chroniona aleja, złożona z 48 kasztanowców zwyczajnych. Runo lasu jest bardzo obfite i charakterystyczne dla grądu subkontynentalnego. Do najcenniejszych gatunków należą: śnieżyczka przebiśnieg (chroniona), kokorycz pusta, czosnek niedźwiedzi i złoć żółta. Las grądowy jest miejscem lęgów m.in.: bogatki, czarnogłówki, dzięcioła dużego, dzwońca, kapturki, kowalika, kwiczoła, modraszki, muchołówki szarej, pierwiosnka i sierpówki. W roku 2004 obserwowano tu również w okresie lęgowym kruka i grzywacza.

• Bory jako użytek ekologiczny;

Teren zlokalizowany na prawym brzegu Czarnej Przemszy, wzdłuż niewielkich skanalizowanych cieków dopływających do tej rzeki. W części wschodniej w korycie cieku rozwijają się płaty rzęsy drobnej, a nad ich brzegami występuje roślinność błotna i szuwarowa. Dominuje szuwar trzciny pospolitej, w obrębie którego pojawiają się szuwary turzycy błotnej, brzegowej i pęcherzykowatej, sitowia leśnego oraz pałki szerokolistnej. Ta część jest w znacznym stopniu porośnięta olchą czarną oraz wierzbami – iwą, kruchą i pięciopręcikową. W części zachodniej brzegi cieku porośnięte są szuwarami turzycy błotnej, prosowej i lisiej oraz trzciny pospolitej i pałki szerokolistnej. Płatami rozwijają się zbiorowiska łąk wilgotnych ze śmiałkiem darniowym oraz z ostrożeniem warzywnym, Paruselwiązówką błotną, krwiściągiem lekarskim i trzęślicą modrą. W roku 1995 notowano tu również chronione gatunki – kruszczyka błotnego i centurię pospolitą.

Z terenem tym związane są ptaki lęgowe, takie jak: potrzos, łozówka, makolągwa, strumieniówka, gąsiorek i świerszczak.

• Dolina Psarskiego Potoku jako użytek ekologiczny;

Teren użytku rozciąga się wzdłuż potoku Psarka od drogi Katowice – Warszawa aż do końca ulicy Odkrywkowej. Na obszarze tym dominują siedliska łęgowe, które zajmuje przede wszystkim łęg olchowo-jesionowy (złożony z olchy czarnej, jesionu, wiązu szypułkowego) oraz zbiorowiska szuwarowe i fragment torfowiska niskiego. Do najcenniejszych gatunków, które stwierdzono nad Psarką, należą: chronione kruszczyk błotny (populacja przy ul. Odkrywkowej liczyła w roku 2004 ponad 100 osobników), kukułka szerokolistna, mieczyk dachówkowaty i centuria pospolita oraz turzyca żółta, turzyca lisia, kozłek bzowy i czarcikęs łąkowy. Stwierdzono tu m.in. następujące lęgowe gatunki ptaków: gąsiorka, gajówkę, pliszkę siwą, potrzosa, kapturkę, łozówkę i pokląskwę. Użytek ten pełni ważną rolę lokalnego korytarza ekologicznego.

• Dolina Brzozowickiego Potoku jako użytek ekologiczny;

Teren zlokalizowany na Osiedlu Zamkowym w dolinie cieku wodnego wypływającego z Lasu Grodzieckiego. Wzdłuż cieku rozwija się roślinność szuwarowa i ziołoroślowa. W jego górnym odcinku znajdują się dwa stawki. W dolnym z nich rozwija się roślinność wodna z rogatkiem sztywnym i włosienicznikiem wodnym, a na jego obrzeżu torfowisko przejściowe z wełnianką wąskolistną, siedmiopalecznikiem błotnym, kozłkiem całolistnym. Na obszarze tym rozwijają się szuwary trzcinowe, pałki szerokolistnej, sitowia leśnego, ponikła błotnego, kosaćca żółtego i turzycy zaostrzonej oraz ziołorośle z wiązówką błotną i bodziszkiem błotnym. W zachodniej części rozwija się łęg olchowo-jesionowy. Do najcenniejszych roślin należą chronione kukułka szerokolistna, goździk kartuzek i centuria pospolita. Omawiany teren jest biotopem lęgowym m.in.: łyski, kokoszki, perkoza, potrzosa, łozówki, pliszki żółtej, pokląskwy i kląskawki. W okresie lęgowym 2004 roku na górnym stawku słyszano głos wodnika. Zbiorniki wodne są również miejscem rozrodu m.in. kumaków nizinnych (15 godujących samców wiosną 2004 r.), rzekotki drzewnej, żaby śmieszki, żaby trawnej oraz ważek i innych bezkręgowców wodnych (zatoczek rogowy, błotniarka stawowa, pijawki).

• Łagisza jako użytek ekologiczny.

Teren położony na północ od elektrociepłowni „Łagisza”. Obejmuje obszar zróżnicowany pod względem siedliskowym – znajduje się tu niewielki zbiornik wodny oraz suchsze tereny na lokalnym wyniesieniu. Ze zbiornikiem wodnym i jego obrzeżem związana jest obecność takich roślin, jak: rdestnica pływająca, jeżogłówka pojedyncza, pałka szerokolistna, przetacznik błotny, ponikło błotne, skrzyp błotny, gorysz błotny, kosaciec żółty, karbieniec pospolity. W miejscach suchszych możemy obserwować omana wierzbolistnego (jedyne stanowisko w mieście), traganka szerokolistnego, goździka kartuzka (chroniony), lepnicę rozdętą, wilżynę bezbronną i macierzankę zwyczajną. Natomiast wilgotne zagłębienia terenu porastają: ostrożeń łąkowy, kozłek lekarski, tojeść pospolita, sit rozpierzchły oraz chronione stroczyki (wg danych z roku 1995) – listera jajowata i kruszczyk błotny. Na całej powierzchni omawianego terenu rosną brzozy zwisłe, której towarzyszą osika, sosna, dąb szypułkowy a w miejscach wilgotnych tworzą się zarośla olchowo-wierzbowe. Zaznacza się inwazja trzcinnika piaskowego i nawłoci kanadyjskiej. Gatunkami lęgowymi na tym terenie są m.in.: remiz, kokoszka i świergotek drzewny.

Zgodnie z zapisami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania, dla przedmiotowych terenów ustala się:

-określenie zakresu ochrony z uwzględnieniem przepisów odrębnych;

-kształtowanie struktury funkcjonalno – przestrzennej w sposób niestanowiący źródła degradacji projektowanych formy ochrony przyrody.

W rozdziale VII Założenia programowe przedstawiono kierunki działań i zadania w zakresie ochrony przyrodniczej.

VI.OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ (SWOT)

Tab. 3. Analiza SWOT

Mocne strony	Strony słabe
-Zachowanie w bardzo dobrym stanie obiektów o dużej wartości kulturowej: głównie sakralnych wraz bogactwem zabytków ruchomych oraz cmentarzami i zielenią komponowaną, -Dwa zespoły pałacowo-parkowe, -Dobre przykłady adaptacji obiektów i obszarów historycznych (park na wzgórzu zamkowym, podziemia będzińskie, synagoga Mizrachi), -Zasoby dziedzictwa niematerialnego (np. tradycje, wydarzenia historyczne), -Zachowanie w większości w dobrym stanie obiektów mieszkalnych, -Szlaki i ścieżki łączące atrakcyjne miejsca miasta (Szlak Husarii Polskiej, 25 lecia PTTK, Świerklaniecki, Via Regia), -Atrakcyjne położenie przyrodniczo - krajobrazowe i klimatyczne:na Wyżynie Śląsko- Krakowskiej, makroregionie Wyżyny Śląskiej w Dolinie Przemszy i jej dopływów. Obszar Będzina jest bardzo zróżnicowany, dominują tu głównie niewielkie wzniesienia. Na terenie Miasta występują trzy obszary chronionego krajobrazu, kilka parków, kilkadziesiąt pomników przyrody. Będzin posiada kilka dominant wysokościowych z otwarciami widokowymi: Góra Zamkowa z zamkiem, Kościół św. Trójcy, Góra Kijowa, Góra Parcina (szybowcowa), Góra Św. Doroty, -Liczne imprezy cykliczne: Międzynarodowy Festiwal Kolęd i Pastorałek, Festiwal Muzyki Celtyckiej. -Dobra baza turystyczna.	-Zły stan niektórych zabytków: dawnej zabudowy Cementowni Grodziec, Kopalni Węgla Kamiennego Grodziec, wieży ciśnień, „Domu Wójta”, browaru, dawnej rzeźni miejskiej, cmentarza żydowskiego i wielu obiektów mieszkalnych i kamienic, -remonty prowadzone bez wymaganej dokumentacji projektowej, niezgodnie ze sztuką konserwatorską, przy użyciu niewłaściwych materiałów, powodujące niekorzystne zmiany formy i kompozycji zabytku (np. masowa wymiana zabytkowej stolarki okiennej i drzwiowej na niewłaściwą stylistycznie stolarkę z PCV i drzwi z płyt klejonych, docieplenia itp.), -Spora ilość nośników reklamowych zasłaniających obiekty zabytkowe, szczególnie w centrum, -Nie dokonanie oceny zasobu pod kątem wpisania zabytków do Rejestru zabytków, -Brak koncepcji zagospodarowania Cementowni Grodziec, -Zbyt niskie środki budżetowe i prywatne przeznaczone na remonty i konserwację obiektów zabytkowych, -Brak środków przeznaczonych na badania naukowe zabytków, -Mała skala działań promocyjnych i edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, -Niska świadomość społeczna dla znaczenia ochrony i opieki nad zabytkami.

Szanse	Zagrożenia
-Dogodne położenie blisko szlaków komunikacyjnych: 12 km od Katowic, 5 km od Sosnowca, 4 km od Dąbrowy Górniczej, najważniejsze drogi to: droga krajowa DK nr 86, droga krajowa DK nr 94, droga wojewódzka nr 910, linie kolejowe nr 1 i 183, bliskość międzynarodowego portu lotniczego Katowice- Przyrzowice, -Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie ważności znaczenia ochrony i opieki nad zabytkami i wartości dziedzictwa kulturowego, -Zwiększanie środków budżetu na prace remontowo-konserwatorskie obiektów i terenów zabytkowych, -Skuteczniejsze pozyskiwanie i wykorzystanie funduszy UE, państwowych, resortowych na prace remontowo-konserwatorskie, -Rozbudowywanie bazy turystycznej, -Wzrost świadomości mieszkańców miasta i gminy w zakresie poprawy estetyki otoczenia i właściwego użytkowania obiektów zabytkowych, -Wykorzystanie doświadczeń międzynarodowych, państwowych i regionalnych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, -Popularyzowanie dobrych wzorców zagospodarowania i poszanowania obiektów zabytkowych, -Przestrzeganie zapisów miejscowych planów zagospodarowania w zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, -Szeroka promocja walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego Miasta, -Wykorzystanie nowoczesnych narzędzi komunikacji (internet, bazy informacji turystycznej) dla popularyzacji walorów przyrodniczych, krajobrazowych i zasobów dziedzictwa kulturowego Miasta.	-Zacieranie walorów historycznych obiektów zabytkowych przez przypadkowe przebudowy i modernizacje powodujące ich dewaloryzację, -Wydawanie zezwoleń na nową zabudowę mieszkaniową i użytkową rozbieżną ze stylistyką historyczną regionu, -Stosowanie nowoczesnych materiałów, technologii lub kolorystyk niedostosowanych do historycznego charakteru zabudowy, -Degradacja środowiska naturalnego i jego zanieczyszczenie, dewastacja obiektów i zespołów zabytkowych, -Niestabilność i powszechna nieznajomość przepisów prawa, -Słaba świadomość inwestorów w odniesieniu do wartości obiektów zabytkowych, -Relatywnie wysokie koszty rewaloryzacji obiektów zabytkowych przekraczające często możliwości inwestorów indywidualnych i odstraszające potencjalnych inwestorów instytucjonalnych, -Niewłaściwe użytkowanie obiektów zabytkowych, -Pogarszanie się stanu technicznego zabytków, -Trudności z regulacją spraw własnościowych.

Wnioski: Będzin posiada bogaty zasób dziedzictwa kulturowego. Najmocniejszą jego stroną jest bezsprzecznie zamek obronny z XIV wieku, a także zabytki sakralne i zespoły pałacowo-parkowe. Wielką wartość posiada również historyczne centrum miasta, jak i historycznie ukształtowane jednostki osadnicze: Łagisza i Grodziec. Dużym atutem jest także zachowanie zieleni komponowanej.

Będzin posiada kilka dominant wysokościowych z otwarciami widokowymi: Góra Zamkowa z zamkiem, Kościół św. Trójcy, Góra Kijowa, Góra Parcina (szybowcowa), Góra „Dorotka". Miasto posiada również bogate dziedzictwo niematerialne: tradycje przemysłowe, handlowe i rzemieślnicze, było miejscem wielu historycznych zdarzeń. Znaczący jest też udział dziedzictwa kultury żydowskiej.

Duża część zabytków rejestrowych znajduje się w dobrym lub bardzo dobrym stanie technicznym. W poniższej tabeli przedstawiono stan zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków z uwzględnieniem planowanych działań inwestycyjnych.

Tab.4. Stan zachowania obiektów zabytkowych

L.P.	OBIEKT	ADRES	WŁASNOŚĆ	STAN ZACHOWANIA/ PRZEPROWADZONE DZIAŁANIA	PLANOWANE DZIAŁANIA
1	Układ urbanistyczny miasta Będzina wraz ze Wzgórzem Zamkowym.	Góra Zamkowa – Boczna i Modrzejowska – Zawale i Podzamcze	**Właściciel** Wzgórze Zamkowe - Gmina Będzin	Stan bardzo dobry W latach 2011-2013 przeprowadzono działania rewaloryzacyjne ukształtowanego na przełomie XIX i XX w oraz w okresie międzywojennym Parku na Wzgórzu poprzez: zagospodarowanie dawnego ogródka jordanowskiego, gdzie znajduje się „mały" amfiteatr, rekonstrukcję średniowiecznego wału obronnego, odtworzenie półziemianki, uporządkowanie i harmonizację przestrzeni zabytkowej (zmianę nawierzchni alejek parkowych z zachowaniem ich historycznego „dawnego" przebiegu oraz wprowadzono wysokiej jakości oświetlenie podkreślające walory estetyczne Parku), realizację tzw. "miejsc magicznych" –	1.Ochrona i pielęgnacja zieleni zabytkowego parku na Wzgórzu Zamkowym w Będzinie. 2.Bieżąca konserwacja obiektów. 3.Zabezpieczenie bramy wejściowej do Parku na Wzgórzu Zamkowym (ustabilizowanie posadowienia obiektu i jego wypionowanie, wzmocnienie jak również poprawa walorów estetycznych).

				każde z nich poświęcone innej idei np. miejsce historii , zagospodarowanie strefy wejściowej do podziemnych korytarzy Góry Zamkowej. Istniejąca brama wejściowa do parku na wzgórzu zamkowym jest w złym stanie technicznym. Na środkowej jej części widoczne jest wyraźne odchylenie całego obiektu od pionu w stronę wewnętrzną. Występuje również odchylenie od pionu skrzydeł bocznych. Na elewacji widoczne są liczne rysy i pęknięcia wzdłużne i poprzeczne oraz ubytki tynku. Zniszczeniu uległa również dachówka ceramiczna bramy.	
2	Zamek obronny z XIV wieku Granice ochrony obejmują zamek górny, ruiny zamku dolnego, przyległe fosy i najbliższe otoczenie	Zamkowa 1	**<u>Właściciel</u>** Gmina Będzin **<u>Użytkownik wieczysty</u>** Muzeum Zagłębia w Będzinie	Stan średni W 2015 roku przeprowadzono remont i konserwację murów blankowania baszty na Zamku w Będzinie. W 2015 roku przeprowadzono I etap remontu północno-wschodniego narożnika muru Zamku w Będzinie przy ul. Zamkowej 1	1.Przeprowadzenie II etap remontu północno-wschodniego narożnika muru Zamku w Będzinie przy ul. Zamkowej 1. 2.Część muzealna w tym m.in.: renowacja schodów drewnianych oraz drzwi, podsufitki w karczmie zamkowej, renowacja lub wymiana podłóg drewnianych na salach wystawowych, zakup nowych gablot wystawienniczych, zakup stosownej gabloty informacyjnej zewnętrznej, zamontowanie systemu monitoringu zewnętrznego. 3.Wieża widokowa w tym m.in.: <u>r</u>emont/modernizacja schodów prowadzących na szczyt wieży, remont zadaszenia wraz z wymianą drzwi

					(forma budki), zabezpieczenie i odświeżenie okratowania. 4. Remont i konserwacja fragmentu murów zewnętrznych Zamku górnego od strony północno-wschodniej 5. Remont drogi na Zamek polegający na przełożeniu warstwy wierzchniej z wyrównaniem podłoża.
3	Pozostałości dawnych murów obronnych miasta Będzina z XIV wieku	Zaułek, Zawale, Modrzejowska, Podzamcze	**Użytkownik** Gmina Będzin – w trakcie komunalizacji	Mury obronne – ul. Modrzejowska/Zawale – stan bardzo dobry W latach 2010-2011 przeprowadzono prace zabezpieczające i renowacyjne zabytkowych XIV-wiecznych murów miejskich wraz z wykonaniem ich iluminacji oraz zagospodarowaniem przyległego skweru. Mury obronne – ul. Podzamcze – stan zły	Przeprowadzenie remontu i prac odtworzeniowych murów miejskich w rejonie ul. Podzamcze.
4	Kościół parafialny pw. Świętej Trójcy z XIV wieku, powiększony w XIX wieku	Plebańska 2	**Właściciel** Rzymsko – Katolicka Parafia Świętej Trójcy w Będzinie	Stan bardzo dobry W latach 2013-2015 przeprowadzono kompleksowy remont kościoła.	**-**
5	Kościół cmentarny pw. Świętego Tomasza Becketa wzniesiony w XVI wieku	Górna	**Właściciel** Rzymsko – Katolicka Parafia Świętej Trójcy w Będzinie	Bardzo dobry W 2014 r. zakończono kompleksowy remont kościoła.	**-**
6	Budynek mieszkalny zwany "Domem Wójta" wzniesiony w 1889 roku w stylu	Czeladzka 2	**Właściciel** prywatny, budynek obecnie nieużytkowany	Stan zły	Budynek wymaga przeprowadzenia kompleksowego remontu (zabezpieczenie i wzmocnienie elementów

	eklektycznym.				konstrukcyjnych obiektu, remont zachowawczy elewacji, odtworzenie drewnianej stolarki okiennej budynku, rekonstrukcja stolarki drzwiowej wewnętrznej i zewnętrznej, wymiana pokrycia dachowego, obróbka blacharska rynien i rur spustowych, konserwacja sztukatorskiego znaku Wójta zlokalizowanego na elewacji południowej budynku).
7	Kościół pw. Świętej Doroty z XVII wieku	Góra Św. Doroty	**Właściciel** Rzymsko – Katolicka Parafia Świętej Katarzyny w Będzinie	Stan średni	Kościół wymaga pilnych prac remontowych (remont konserwatorski dachu, elewacji i wnętrza, izolacja fundamentów).
8	Pałac Ciechanowskich późnoklasycystyczny, zbudowany w latach 1835-1836 przez Franciszka Marię Lanciego	Mickiewicza 2	**Właściciel** Skarb Państwa **Użytkownik** Dom Pomocy Społecznej	Stan dobry	Kompleksowa renowacja stolarki okiennej (lub wymiana okien), cyklinowanie podłóg z wymianą cokołów przypodłogowych, kompleksowa renowacja stolarki drzwiowej, remont trzech klatek schodowych wraz z renowacją schodów i poręczy, specjalistyczny remont murów i ścian uwzględniający elementy nośne budynku celem zapobiegnięcia odspojenia lewego skrzydła budynku, prace konserwatorskie polegające na odświeżeniu polichromii (pęknięcia, odspojenia, rysy itp.)

					po wykonaniu w/w remontu specjalistycznego, malowanie ścian i sufitów, remont elewacji zewnętrznej uwzględniający konserwację i zabezpieczenie konstrukcji balkonu, prace konserwatorskie portalu wejściowego wraz z kolumnami, remont piwnicy, zmiana aranżacji pomieszczenia kasy i szatni wraz z odświeżeniem powłok malarskich.
9	Zespół pałacowo – parkowy w Będzinie - Gzichowie	Świerczewskiego 15	**<u>Właściciel</u>** Gmina Będzin **<u>Użytkownik wieczysty</u>** Muzeum Zagłębia w Będzinie	Stan dobry	Bieżące prace remontowe i renowacyjne (renowacja wszystkich drzwi podłóg drewnianych w salach wystawowych i pozostałych, wymiana drewnianych cokołów przypodłogowych, renowacja drewnianych schodów prowadzących z hollu na piętro, renowacja drewnianych schodów znajdujących się na klatkach bocznych, kompleksowa i specjalistyczna naprawa murów wewnętrznych i zewnętrznych lewego traktu, malowanie wewnątrz uwzględniając kompleksowy remont ścian/sufitów na pierwszym piętrze, na których są ślady po zalaniach (sale: centralna, dwie wystawowe czasowe

					prawego traktu), remont elewacji zewnętrznej uwzględniający remont balkonu, remont piwnicy, odświeżenie polichromii (pęknięcia, rysy, zabrudzenia – te głównie na Myśliwskiej i Turniejowej).
10	Prezbiterium Kościoła pw. Świętej Katarzyny	Wolności 295	**Właściciel** Rzymsko – Katolicka Parafia Świętej Katarzyny w Będzinie	Stan dobry	Uzupełnienie brakujących tynków, pomalowanie elewacji kościoła, obróbki blacharskie na elewacji.
11	Dekoracja malarska /polichromia/ w Domu Modlitwy - sali męskiej synagogi Mizrachi	Potockiego 3	**Właściciel** Gmina Będzin	Dobry W latach 2010-2011 przeprowadzono prace konserwatorskie. I etap programu prac konserwatorskich obejmował: 1.Dezynfekcja wnętrza (ściany, sufit, posadzka), 2.Izolacja pozioma murów (pozioma blokada hydrofobowa wykonana metodą iniekcji ciśnieniowej), 3.Izolacja pionowa muru zewnętrznego, 4.Konsolidacja tynku zmurszałego, 5.Podklejenie odspojeń tynku (zastrzyki), 6.Podklejenie odspojeń warstwy malarskiej wraz z cienką warstwą tynku po uprzednim zmiękczeniu i wyprostowaniu łusek, 7.Podklejenie odspojeń warstwy malarskiej z doprasowaniem, 8.Wstępne oczyszczenie polichromii z zabrudzeń powierzchniowych, wykwitów soli i pleśni, 9.Wykonanie okien, drzwi i krat według projektu zatwierdzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. II etap programu prac konserwatorskich	**–**

				obejmował: 1.Usunięcie zabezpieczeń z bibułki japońskiej z lica, 2.Oczyszczenie powierzchni malowideł z zabrudzeń powierzchniowych i przemalowań, 3.Sklejenie spękań podłoża, 4.Uzupełnienie ubytków tynku, 5.Uzupełnienie drobnych ubytków podłoża i spękań, 6.Konserwacja metalowych elementów konstrukcyjnych (odrdzewienie, zabezpieczenie antykorozyjne), 7.Wykonanie dodatkowej instalacji elektrycznej i naprawa istniejącej, 8.Opracowanie powierzchni kitów, 9.Izolacja powierzchni kitów, 10.Uzupełnienie ubytków polichromii – punktowanie, 11.Rekonstrukcja większych brakujących fragmentów polichromii na podstawie zachowanych elementów i analizy porównawczej, 12.Konserwacja zachowanej futryny oryginalnej (z miejscem po mezuzie), 13.Oczyszczenie posadzki i uzupełnienie ubytków.	
12	Pomnik Jana III Sobieskiego w formie kolumny	Stok Góry Zamkowej	**<u>Użytkownik</u>** Gmina Będzin – w trakcie komunalizacji	Stan dobry W 2004 Kolumna Jana III Sobieskiego została odrestaurowana i powróciła niemal w to samo miejsce, z którego przez lata, w majestacie insygniów królewskiej władzy przyglądała się losom Będzina i jego mieszkańców. Kolumna Sobieskiego.	-
13	Figura Bachantka, późnobarokowa, pochodząca z początku XVIII wieku, pełnoplastyczna rzeźba parkowa, wykonana w	Będzin, Gzichów	**<u>Właściciel</u>** Gmina Będzin **<u>Użytkownik wieczysty</u>** Muzeum Zagłębia w Będzinie	Zły Rzeźba wykazuje poważny stopień zniszczenia. Świadczą o tym zniszczenia typu mechanicznego, chemicznego, co zmieniło wygląd estetyczny posągów. Piaskowiec to charakterystyczny materiał	W wyniku prac konserwatorskich rzeźb powinny zostać wykonane oględziny obiektu oraz stanu zachowania, opracowane wnioski i założenia konserwatorskie. Konserwację należy

	kamieniu			i powszechnie stosowany do wykonania rzeźb. Niestety jest to kamień nasiąkliwy i długotrwałe oddziaływanie wody powoduje wypłukanie lepiszcza ilastego, uwalniając ziarna piasku, a to z kolei doprowadza do dezintegracji strukturalnej kamienia, co widoczne jest w rzeźbach. Posągi w dużym stopniu są pokryte ciemną patyną, co tworzy niekorzystną warstwę uszczelniającą i tym samym został zakłócony naturalny proces wymiany wilgoci. Nagromadzona woda w warstwach przypowierzchniowych kamienia (zamknięta przez patynę) podczas niskich temperatur zamarzała, zwiększając swą objętość i doprowadziła do licznych pęknięć. Na rzeźbach można też zauważyć wykwity solne. Zasolenia powodują warstwowe kruszenie się kamienia. Naturalne usytuowanie rzeźb w parku - w miejscu o podwyższonym zawilgoceniu stwarza warunki do rozwoju drobnoustrojów, co widoczne jest w wielu partiach posągów, które są pokryte połaciami mchu i porostów. Jest to niszczące działanie bakterii autotroficznych i heteroficznych, co w konsekwencji wytwarza substancje helatowe rozpuszczające krzemiany. Polega to na wytworzeniu połączeń organicznych i nieorganicznych czynnych w rozkładzie kamienia piaskowego. Bardzo niebezpiecznym dla rzeźb jest brak zabezpieczenia przed czynnikami chemicznymi (związki siarki, azotu, dwutlenku węgla), które w tej chwili działają bezpośrednio na intensyfikację procesów biologicznych wywołanych	przeprowadzić pod względem technicznym i estetyczno – plastycznym. Zabiegi techniczne wykonane w procesie czynności konserwatorskich pozwolą na zatrzymanie procesów destrukcyjnych wszystkich elementów obiektu. Duże znaczenie będą miały działania o charakterze profilaktycznym, które pozwolą na zachowanie w dobrej kondycji technicznej i wizualno-estetycznej rzeźby. Należy usunąć warstwę patyny. W celu zabezpieczenia kamienia przed szkodliwym oddziaływaniem substancji chemicznych występujących w naszym środowisku atmosferycznym, koniecznym jest przeprowadzenie zabiegów wzmacniających kamień oraz hydrofobizacji.

				przez mikroorganizmy auto i heterotroficzne.	
14	Figura Bachus, późnobarokowa, pochodząca z początku XVIII wieku, pełnoplastyczna rzeźba parkowa, wykonana w kamieniu	Będzin, Gzichów	**<u>Właściciel</u>** Gmina Będzin **<u>Użytkownik wieczysty</u>** Muzeum Zagłębia w Będzinie	Zły Rzeźba wykazuje poważny stopień zniszczenia. Świadczą o tym zniszczenia typu mechanicznego, chemicznego, co zmieniło wygląd estetyczny posągów. Piaskowiec to charakterystyczny materiał i powszechnie stosowany do wykonania rzeźb. Niestety jest to kamień nasiąkliwy i długotrwałe oddziaływanie wody powoduje wypłukanie lepiszcza ilastego, uwalniając ziarna piasku, a to z kolei doprowadza do dezintegracji strukturalnej kamienia, co widoczne jest w rzeźbach. Posągi w dużym stopniu są pokryte ciemną patyną, co tworzy niekorzystną warstwę uszczelniającą i tym samym został zakłócony naturalny proces wymiany wilgoci. Nagromadzona woda w warstwach przypowierzchniowych kamienia (zamknięta przez patynę) podczas niskich temperatur zamarzała, zwiększając swą objętość i doprowadziła do licznych pęknięć. Na rzeźbach można też zauważyć wykwity solne. Zasolenia powodują warstwowe kruszenie się kamienia. Naturalne usytuowanie rzeźb w parku - w miejscu o podwyższonym zawilgoceniu stwarza warunki do rozwoju drobnoustrojów, co widoczne jest w wielu partiach posągów, które są pokryte połaciami mchu i porostów. Jest to niszczące działanie bakterii autotroficznych i heteroficznych, co w konsekwencji wytwarza substancje helatowe rozpuszczające krzemiany. Polega to na wytworzeniu	W wyniku prac konserwatorskich rzeźb powinny zostać wykonane oględziny obiektu oraz stanu zachowania, opracowane wnioski i założenia konserwatorskie. Konserwację należy przeprowadzić pod względem technicznym i estetyczno – plastycznym. Zabiegi techniczne wykonane w procesie czynności konserwatorskich pozwolą na zatrzymanie procesów destrukcyjnych wszystkich elementów obiektu. Duże znaczenie będą miały działania o charakterze profilaktycznym, które pozwolą na zachowanie w dobrej kondycji technicznej i wizualno-estetycznej rzeźby. Należy usunąć warstwę patyny. W celu zabezpieczenia kamienia przed szkodliwym oddziaływaniem substancji chemicznych występujących w naszym środowisku atmosferycznym, koniecznym jest przeprowadzenie zabiegów wzmacniających kamień oraz hydrofobizacji.

				połączeń organicznych i nieorganicznych czynnych w rozkładzie kamienia piaskowego. Bardzo niebezpiecznym dla rzeźb jest brak zabezpieczenia przed czynnikami chemicznymi (związki siarki, azotu, dwutlenku węgla), które w tej chwili działają bezpośrednio na intensyfikację procesów biologicznych wywołanych przez mikroorganizmy auto i heterotroficzne.	
15	Grobowiec Wojciecha i Franciszka Boreckich oraz Ignacego Prochackiego.	Teren cmentarza Rzymskokatolickiej Parafii pod wezwaniem Świętej Trójcy	**Właściciel** Parafia Rzymskokatolicka pod wezwaniem Świętej Trójcy	Grobowiec odnowiony.	-
16	Pięć nagrobków i krzyż na cmentarzu parafialnym: -nagrobek Jakóba i Katarzyny Chorzelskich, -nagrobek Walentego Walasa, -nagrobek Eugenii Bogusławskiej i jej córki, -nagrobek Feliksy i Teodora Kahlów, -nagrobek Ludwiki i Konrada Siedleckich, -krzyż.	Na terenie cmentarza pomiędzy ulicami Górną, Teatralną i Podzamcze	**Właściciel** Parafia Rzymskokatolicka pod wezwaniem Świętej Trójcy	Grobowiec odnowiony.	-
17	Malowidła ścienne (polichromie) o charakterze religijnym znajdujące się w dawnym Domu Modlitwy (tzw.	Al. Hugona Kołłątaja 24/28	Właścicielami budynku, w którym znajdują się malowidła są: 1. Janusz Baliński – zamieszkały w Będzinie przy ulicy Rycerskiej 1/13,	Stan dobry W 2009 roku przeprowadzono renowację malowideł, które znajdowały się w owym czasie w bardzo złym stanie technicznym.	-

	Synagodze Cukermana).		2.Waldemar Baliński – zamieszkały w Oleśnie przy ulicy ulica Juliusza Słowackiego 10/63, 3.Teresa Balińska – zamieszkała w Będzinie przy ulicy Bolesława Chrobrego 4/7, 4.Paweł Baliński – zamieszkały w Będzinie przy ulicy Rycerskiej 1/13, 5.Bogusław Baliński – zamieszkały w Będzinie przy alei Hugona Kołłątaja 24, 6.Jacek Klikowicz – zamieszkały w Chełmie Śląskim przy ulicy Chełmskiej 61, 7.Jan Krzemiński – zamieszkały w Będzinie przy ulicy Radosnej 11a, 8.Andrzej Krzemiński – w Pajęcznie przy ulicy Henryka Sienkiewicza 23, 9.Małgorzata Rodenholm – zamieszkała Okselvegen 49, 13–832 LTA– Sztokholm, Szwecja 10.Tomasz Klikowicz – zamieszkały w Tarnowie przy ulicy Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego 9, 11.Jerzy Klikowicz – zamieszkały w Będzinie przy alei Hugona		

			Kołłątaja 24, 12.Cecylia Klikowicz – zamieszkała w Dąbrowie Górniczej przy ulicy Cypriana Kamila Norwida 1, 13.Janusz Klikowicz – zamieszkały w Zielonej Górze przy ulicy Osiedle Pomorskie 16B/7, 14.Krzysztof Klikowicz – zamieszkały w Sosnowcu przy ulicy ulica Lubelskiej 21/1.		

Potencjał Miasta osłabiają w dość dużym stopniu czynniki o charakterze społecznym, ekonomicznym oraz niski stopień świadomości i wiedzy społeczności lokalnej, dotyczący wartości kulturowych, którymi odznacza się miasto. Przypadkowe remonty i mode rnizacje obiektów prowadzą często do całkowitego zatarcia ich walorów zabytkowych.

Zmieniające się warunki społeczno-polityczne (m.in. otwarcie na współpracę międzyregionalną, członkostwo w Unii Europejskiej i możliwość korzystania z jej funduszy, poprawa warunków komunikacyjnych) stwarzają wielką szansę do właściwego wykorzystania wyżej wymienionego potencjału przez właściwe działania rewaloryzacyjne elementów krajobrazu kulturowego. Działania takie winny być starannie zaplanowane, kontrolowane i prowadzone przez specjalistów. Niewłaściwe remonty czy inwestycje mogą bowiem doprowadzić do zatarcia lub pomniejszenia wartości kulturowych.

VII.ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa, iż opracowanie programu opieki nad zabytkami ma na celu:

1.Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania przestrzennego kraju.

2.Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3.Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanów ich zachowania.
4.Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5.Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6.Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7.Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Będzin służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów, wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju miasta. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.
Zadaniem samorządu jest przejęcie roli inicjującej i stymulującej opiekę nad dziedzictwem kulturowym gminy, jako wartości podlegającej szczególnej trosce uwarunkowanej względami polityczno – społecznymi.

1.Priorytety GPONZ

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego miasta, za pomocą analizy SWOT, zostały opracowane trzy priorytety, do których realizacji wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami. Priorytety te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom miasta właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego

Priorytet II: Kształtowanie krajobrazu kulturowego i jego ochrona

Priorytet III: Promocja zasobu dziedzictwa kulturowego Będzina

2.Kierunki działań i zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Będzin

PRIORYTET I: REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Dla priorytetu pierwszego, ustalono następujące kierunki działań, wraz z zadaniami dla każdego z kierunków.

Kierunek działań:

K .1. Ochrona i rewaloryzacja obiektów i zespołów zabytkowych

Nr zadania	Nazwa zadania	Instytucja odpowiedzialna	Okres realizacji	Przykładowe źródła finansowania
K. I.1.1	Opracowanie planu remontów, ekspertyz, dokumentacji projektowej dla zabytków stanowiących własność gminy.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019	1.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Infrastruktura kultury. 2.Dotacja Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 3.Środki budżetowe gminy.
K. I.1.2	Opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Będzina.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta).	2016-2017	1.Program „Śląskie programy rewitalizacji – wsparcie dla gmin”. Konkurs organizowany przez Województwo Śląskie oraz Ministerstwo Rozwoju. 2.Środki budżetowe gminy.

K.I.1.3	Prace rozbiórkowe obiektów cementowni Grodziec: 1.Ruina budynku administracyjnego – rozbiórka z pozostawieniem fragmentu murów do wysokości ok. 1 m w obrysie zewn. linii fundamentów (dla uczytelnienia posadzki urbanistycznej). 2.Ruina budynku kotłowni wraz z górna częścią komina - rozbiórka z pozostawieniem fragmentu murów do wysokości ok. 1 m w obrysie zewn. linii fundamentów (dla uczytelnienia posadzki urbanistycznej). 3.Ruina budynku stolarnii. 4.Ruina budynku podstacji 380 V. 5.Zrujnowana budowla składu węgla (z wyłączeniem północnej ściany), z młynownią i suszarnią. 6.Zrujnowana hala klinkieru. 7.Zrujnowana hala surowca.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta).	2016-2019	1.Środki budżetowe gminy.
K.I.1.4	Renowacja i konserwacja obiektów małej architektury w tym m.in. wmurowanego w elewację „Domu Wójta” znaku sztukatorskiego pochodzącego z XIV w. z napisem o brzmieniu: *„1358-1958 Na wieczną pamiątkę w miejscu pierwszej siedziby Hinko Ethiopusa Wójta naszego Miasta Będzinem zwanym w 600-lecie nadania przez Króla Polskiego Kazimierza Wielkiego praw miejskich tablicę tę wmurowano”.*	Urząd Miejski w Będzinie, Właściciele obiektów, Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2019	1.Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury. 2. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Infrastruktura kultury. 3.Dotacja Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 4.Środki budżetowe gminy. 5.Środki finansowe prywatne.
K.I.1.5	Opracowanie jasnych zasad umieszczania szyldów, banerów reklamowych na i w otoczeniu zabytków w celu poprawy estetyki: Podjęcie uchwały ustalającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tabli reklamowych i urządzeń reklamowych na terenie miasta Będzina.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta).	2019	-

K.I.1.6	Konserwacje eksponatów. 1.Konserwacja w I kolejności: MB 28-sztandar, MB 39-plan miasta Będzina, MB 140- dokument z budowy zamku sieleckiego, MB141-dokument z prac remontowych prowadzonych w zamku sieleckim, MB 189-tabela likwidacyjna wsi Małobądz, MB 343- prasa, MB 352-mapa powiatu będzińskiego, MB 405-dokumenty rodziny Więcków, MB 418-księga posiedzeń komitetu budowy kościoła w Grodźcu, MB 428-książka żydowska, MB 429-książka żydowska, MB 430-książka żydowska, MB 431-książka żydowska, MB 432-książka żydowska, MB 433-książka żydowska, MB 435-książka żydowska, MB 436- książka żydowska, MB 437-książka żydowska, MB 438-książka żydowska, MB 439-książka żydowska, MB 441-książka żydowska, MB 442-książka żydowska, MB 451- rosyjska mapa sztabowa, MB 526-księga zapowiedzi i ślubów, MB 529-księgi zakładów Reich & Co. z Zawiercia, MB 534-fragment Tory. 2.Konserwacja w II kolejności: MB 3-mapa, MB 13-mapa, MB 14-mapa, MB 150-sztandar, MB 290-akt kupna- sprzedaży z Żarek, MB 291-dokument sądowy, MB 298-mapa powiatu będzińskiego, MB 318-dyplom, MB 434-książka żydowska, MB 443-książka żydowska, MB 447-mapa plan sieci międzymiastowej, MB 521-kopia postanowienia Izby Sądowej. Konserwacja w III kolejności: MB 15-mapa, MB 128-medal okolicznościowy, MB 375- dowód osobisty,MB 379-dziennik ogłoszeń, MB 386-dyplom majstra ślusarskiego, MB 425-plan pół górniczych, MB 440-książka żydowska, MB 502-ekstrakt z dokumentu, MB 520-księga domu, MB 522-kopia postanowienia Piotrkowskiej Osobowej Komisji, MB 523- wypis z aktu notarialnego, MB 524-dokument przedstawiający Towarzystwo szkutnicze z Małobądza, MB 532- zbiór dokumentów.	Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019	1. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Dziedzictwo kulturowe - Priorytet 2 - „Wspieranie działań muzealnych”.
K.I.1.7	Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach i terenach zabytkowych w tym: 1.Pałac Mieroszewskich: Renowacja wszystkich drzwi podłóg drewnianych w salach wystawowych i pozostałych, wymiana drewnianych cokołów przypodłogowych, renowacja drewnianych schodów prowadzących z hollu na piętro, renowacja drewnianych schodów znajdujących się na klatkach bocznych, kompleksowa i specjalistyczna naprawa murów wewnętrznych i zewnętrznych lewego traktu, malowanie wewnątrz uwzględniając kompleksowy remont ścian/sufitów na pierwszym piętrze, na których są ślady po zalaniach (sale: centralna, dwie	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta), Muzeum Zagłębia w Będzinie, Parafie.	2016-2019	1.Dotacja Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 2.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Dziedzictwo kulturowe Priorytet I – Ochrona zabytków.

	wystawowe czasowe prawego traktu), remont elewacji zewnętrznej uwzględniający remont balkonu, remont piwnicy, odświeżenie polichromii (pęknięcia, rysy, zabrudzenia – te głównie na Myśliwskiej i Turniejowej). 2.Zamek w Będzinie: Część muzealna w tym m.in.: renowacja schodów drewnianych oraz drzwi, podsufitki w karczmie zamkowej, renowacja lub wymiana podłóg drewnianych na salach wystawowych, zakup nowych gablot wystawienniczych, zakup stosownej gabloty informacyjnej zewnętrznej, zamontowanie systemu monitoringu zewnętrznego. Wieża widokowa w tym m.in.: remont/modernizacja schodów prowadzących na szczyt wieży, remont zadaszenia wraz z wymianą drzwi (forma budki), zabezpieczenie i odświeżenie okratowania.			3.Program Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. 4.Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury. 5.Fundacja KGHM Polska Miedź. 6. Fundacja PKO Banku Polskiego. 7.RPO WSL 2014-2020.
K.I.1.8	Przeprowadzenie remontu i prac odtworzeniowych murów miejskich w rejonie ul. Podzamcze.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2019	1.Dotacja Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 2.Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury. 3.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Dziedzictwo kulturowe Priorytet I – Ochrona zabytków. 4.Program Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

				5.Fundacja PKO Banku Polskiego. 6.Środki budżetowe gminy
K.I.1.9	Rozebranie i odtworzenie bramy przy domu parafialnym na terenie wzgórza zamkowego w Będzinie.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta).	2019	1.Dotacja Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 2.Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury. 3.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Dziedzictwo kulturowe Priorytet I – Ochrona zabytków. 4.Środki budżetowe gminy.
K.I.1.10	Rewaloryzacja cennych historycznie ciągów jezdnych i pieszych w obrębie wpisanego do rejestru zabytków układu urbanistycznego miasta w tym: remont Al. Kołłątaja, remont ul. Góra Zamkowa, remont drogi dojazdowej do Zamku (demontaż kamienia oraz selekcja materiału w celu wtórnego wykorzystania, uzupełnienie z wykorzystaniem wapienia jurajskiego ze złóż lokalnych, wykonanie podbudowy, wykonanie obrzeży”).	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta), Muzeum Zagłębia w Będzinie, Zarząd Dróg Wojewódzkich.	2016-2019	1.Dotacja Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 2.Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury. 3.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego –

				program Dziedzictwo kulturowe Priorytet I – Ochrona zabytków. 4.Środki budżetowe gminy. 5.Środki finansowe ZDW.
K.I.1.11	Udzielanie dotacji celowych zgodnie z uchwałą Rady Miejskiej Nr XIV/142/2011 z dnia 26 września 2011 r. w sprawie określenia zasad i trybu udzielenia dotacji celowej na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta).	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	-
K.I.1.12	Występowanie o wpis kolejnych obiektów do rejestru zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Postulowane obiekty: 1.Wybrane obiekty cementowni Grodziec. 2.Budynek Dworca PKP Będzin Miasto przy Placu Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej. Modernistyczna budowla zaprojektowana została w 1927 roku przez cenionego wówczas architekta **Edgara Norwertha,** a wykonana przez firmę Pronaszko i Sobieszek (w miejscu obiektu z 1859 r). Jest to budynek o prostej, pozbawionej dekoracji, funkcjonalistycznej formie skomponowany z dwóch brył: 2-kondygnacyjnego budynku głównego i 4-kondygnacyjnej wieży. Bryłę wieńczy kubistyczna wieża zegarowa. Budynkowi towarzyszy wiadukt z 1909 r. i przejście dla pieszych z 1928 r. W 2012 roku **zakończono kompleksowy remont budynku.** 3.Budynek dworca kolejowego w Nowym Będzinie z 1890 r., wybudowany wg projektu Czesława Domaniewskiego – architekta kolei Warszawsko-Wiedeńskiej do 1812 r., w stylu historyzmu, złożony z 2-kondygnacyjnej części centralnej i 1 – kondygnacyjnych skrzydeł bocznych, o rozbudowanych szczytach z dekoracją z profilowanej cegły. 4.Budynek Sądu Rejonowego – jeden z cenniejszych budynków pod względem historycznym urbanistycznym i architektonicznym śródmieścia Będzina. Został zbudowany około 1910 roku, przy nowo wytyczonych ulicach. Początkowo był siedzibą banku. Po II wojnie światowej budynek został zaadaptowany dla funkcji sądu w Będzinie. Obecnie gmach jest elementem zabytkowego układu architektonicznego z zachowanym	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta), Właściciele obiektów.	2016-2019	-

	wystrojem elewacji i częściowo wnętrz. 5.Przedwojenny budynek poczty przy ul. I.Krasickiego. 6.Cmentarz żydowski (kirkut) położony na północnym zboczu Góry Zamkowej, został założony podczas epidemii cholery ok. 1831 r. Podczas prac na cmentarzu odkryto 850 macew lub ich fragmentów, najstarsze noszą datę 1831 r. Po środku nekropolii wzniesiony był ohel, w którym pochowano rabina Barucha Hercygiera. Najznamienitszą osobistością pochowaną na Podzamczu jest zmarły w 1834 r. rabin Jakub Natan, na macewie którego umieszczony jest orzeł Rzeczypospolitej (najprawdopodobniej za jego zasługi dla insurekcji kościuszkowskiej). Fragment tej macewy znajduje się obecnie w Muzeum Zagłębia w Będzinie. Cmentarz jest porośnięty lasem, część macew osunęła się w dół zbocza, wiele jest poprzewracanych i zniszczonych. Brak jest wyraźnego podziału na część męską i żeńską cmentarza. 7.Stary Browar w Grodźcu pod Górą Świętej Doroty, wybudowany w 1800 roku. Główny inicjatorem budowy był Michał hrabia Bontami. Kolejnymi właścicielami browaru byli Stanisław Ciechanowski, właściciel majątku w Grodźcu, a później żydowska spółka akcyjna A. Toppauer - Abraham Troppauer, Izaak Szpiegelman i Kalman Troppauer. Na wyposażeniu browaru znajdował się **12-konny silnik parowy**. Produkcja piwa zakończyła się w 1948 roku. Budynek przez ten czas był użytkowany jako magazyn zboża oraz hurtownia. Dziś można podziwiać budowlę tylko z zewnątrz, gdyż teren jest ogrodzony i zamknięty. 8.Zespół młyna przemysłowego przy ul. Kościuszki. Zachował się w niezmienionej bryle budynek młyna oraz część urządzeń okresu powojennego – do wykorzystania jako ekspozycja przemysłu zbożowo-młynarskiego (skansen zlokalizowany w autentycznym zakładzie młynarskim).			
K.I.1.13	Rewaloryzacja, konserwacja i rewitalizacja cennych obiektów i obszarów historycznych (m.in. Cementownia Grodziec, Dworzec Kolejowy, Stary browar, Rybny Rynek).	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta, Referat Gospodarki Nieruchomościami).	2016-2019	1.Fundacja KGHM Polska Miedź. 2.Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa

				kulturowego i rozwój zasobów kultury. 3.RPO WSL 2014-2020. 4.2.Środki budżetowe gminy. 5.Środki finansowe prywatne.
K.I.1.14	Aplikowanie o środki zewnętrzne na prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Pozyskiwania Funduszy Zewnętrznych), Muzeum Zagłębia w Będzinie, Właściciele obiektów, Inwestorzy prywatni, Parafie, organizacje i stowarzyszenia.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	1.Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. 2.Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. 3.Fundusz Kościelny. 3.Dotacje Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 4.Środki Fundacji KGHM Polska Miedź. 7.Środki Fundacji PKO Banku Polskiego. 8.Środki Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020.

K.2.Wyeksponowanie zabytków i walorów krajobrazu kulturowego

Nr zadania	Nazwa zadania	Instytucja odpowiedzialna	Okres realizacji	Przykładowe źródła finansowania
K.I.2.1.	Iluminacja obiektów zabytkowych w oparciu o opracowane wytyczne dotyczące formy, natężenia oraz barwy światła podkreślające zabytkowe	Urząd Miejski w Będzinie, Muzeum Zagłębia w Będzinie, Parafie, Inwestorzy prywatni.	2019	1.Środki budżetowe gminy. 2.Środki finansowe prywatne.

	elewacje w tym iluminacja Pałacu Mieroszewkich oraz parku.			
K.I.2.2.	Aranżacja pomieszczeń pałacowych (buduar) oraz pomieszczenia z pamiątkami.	Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2019	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury.
K.I.2.3.	Aranżacja pomieszczeń zamkowych (aranżacja sal wystawowych, zmiana gablot, wymiana ram obrazów i dokumentów) oraz pomieszczenia z pamiątkami.	Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2019	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury.
K.I.2.4.	Aranżacja multimedialna podziemi wzgórza zamkowego w Będzinie. Realizacja projektu pn. „Kalejdoskop historii – trasa ekspozycyjna pod wzgórzem zamkowym”.	Urząd Miejski w Będzinie, Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2019	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury.

PRIORYTET II: KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I JEGO OCHRONA

Dla priorytetu drugiego, ustalono następujące kierunki działań, wraz z zadaniami dla każdego z kierunków.

Kierunki działań:

K.1.Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego i przyrodniczego miasta na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.

Nr zadania	Nazwa zadania	Instytucja odpowiedzialna	Okres realizacji	Przykładowe źródła finansowania
K.II.1.1.	Ochrona panoram i przedpoli widokowych o szczególnych wartościach kulturowych (np. strefa ekspozycji Góry „Dorotka") poprzez opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w dzielnicy Grodziec w obrębie ul. Chopina.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta).	2019	-
K.II.1.2.	Powołanie parku kulturowego i sporządzenie planu jego ochrony np. grodziska kultury łużyckiej, położonego na Górze „Dorotka" wraz z Kościołem p.w. Św. Doroty.	Urząd Miejski w Będzinie, Parafia, Stowarzyszenia.	2019	Środki budżetowe gminy.
K.II.1.3.	Rewaloryzacja ogrodów miejskich - ogród francuski przy Pałacu Mieroszewskich: -wykonanie nasadzeń z tyłu Pałacu, przy skwerze i przed oficyną zgodnie z projektem zaakceptowany przez WUOZ. -wykonanie projektu alejek z uwzględnienie oświetlenia zewnętrznego oraz kompleksowego systemu nawadniającego, a także remontu schodów i donic.	Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2018-2019	1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Program „Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej". 2. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury. 3.Dotacja Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 4.Środki budżetowe gminy
K.II.1.4.	Opracowanie i realizacja systemu pieszych, rowerowych i konnych ścieżek łączących atrakcyjne pod względem kulturowym i przyrodniczym miejsca w mieście.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2018	1. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów

				kultury. 2.Dotacja WFOŚ. 3.RPO WSL 2014-2020. 4.Środki budżetowe gminy
K.II.1.5.	Opracowanie koncepcji atrakcyjnego i kreatywnego zagospodarowania starego miasta z uwzględnieniem historii miejsc zaznaczonych przystankami, ścieżek i szlaków tematycznych oraz kształtowania kameralnej przestrzeni publicznej (i wewnątrz osiedlowej) z wykorzystaniem zieleni.	Urząd Miejski w Będzinie.	2016-2019	1. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury. 2.RPO WSL 2014-2020. 3.Środki budżetowe gminy
K.II.1.6.	Prace pielęgnacyjno-konserwatorskie w stosunku do planowanych pomników przyrody (np. klon przy wejściu do podziemiach będzińskich).	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Kształtowania Środowiska).	2017	1.Dotacja WFOŚ. 2.Środki budżetowe gminy.
K.II.1.7.	Rewaloryzacja zabytkowej zieleni parkowej – Wzgórze Zamkowe (koszenie parku, 30 budek lęgowych, 20 pułapek feromonowych, wiosenne grabienie liści, wycinka drzew, posadzenie 44 sztuk drzew – form naturalnych)	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Kształtowania Środowiska), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016	1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Program „Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej”. 2.Dotacja WFOŚ. 3.Środki budżetowe gminy.
K.II.1.8.	Inwentaryzacja stanu fitosanitarnego pomników przyrody. Weryfikacja uchwał Rady Miejskiej po wykonaniu inwentaryzacji.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Kształtowania Środowiska).	2016-2017	1.Dotacja WFOŚ. 2.Środki budżetowe gminy.
K.II.1.9.	Aktualizacja waloryzacji przyrodniczej dla miasta Będzina	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Kształtowania Środowiska).	2017-2018	1.Dotacja WFOŚ. 2.Środki budżetowe gminy.

K.2.Uporządkowanie przestrzeni publicznych.

Nr zadania	Nazwa zadania	Instytucja odpowiedzialna	Okres realizacji	Przykładowe źródła finansowania
K.II.2.1.	Usunięcie i dostosowanie obiektów dysharmonii w krajobrazie kulturowym przestrzeni zabytkowych (pojemniki, barierki, blaszaki).	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta).	2016-2019	-
K.II.2.2.	Regulacje prawne terenów.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Gospodarki Nieruchomościami).	2016-2019	-

K.3.Zarządzanie zasobem zabytków.

Nr zadania	Nazwa zadania	Instytucja odpowiedzialna	Okres realizacji	Przykładowe źródła finansowania
K.II.3.1.	Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta).	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	-
K.II.3.2.	Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków: stanowiących własność miasta, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Rozwoju Miasta), Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w Będzinie.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	-

PRIORYTET III: PROMOCJA ZASOBU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO BĘDZINA

Dla priorytetu trzeciego, ustalono następujące kierunki działań, wraz z zadaniami dla każdego z kierunków.

Kierunki działań:

K.1.Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym miasta

Nr zadania	Nazwa zadania	Instytucja odpowiedzialna	Okres realizacji	Przykładowe źródła finansowania
K.III.1.1.	Udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Będzina na stronie internetowej miasta.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej)	2016	-
K.III.1.2.	Digitalizacja regionalnych i lokalnych zasobów zabytkowych (digitalizacja zasobu gwarantuje powszechny dostęp do niego oraz ochronę dziedzictwa kulturowego przed bezpowrotnym zniknięciem z zasobów kultury)	Muzeum Zagłębia w Będzinie	2016-2019	1.Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, Oś priorytetowa - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury. 2.Program Wieloletni Kultura+ 3.Środki pochodzące z Mechanizmu Norweskiego i Europejskiego Obszaru Gospodarczego. 4.Fundacja Kronenberga Citi Handlowy.
K.III.1.2.	Opracowanie mapy zabytków Miasta, w czytelnej, przystępnej formie, służącej mieszkańcom i turystom.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej) Muzeum Zagłębia w Będzinie	2019	-

K.2.Edukacja i promocja służąca budowaniu tożsamości kulturowej

Nr zadania	Nazwa zadania	Instytucja odpowiedzialna	Okres realizacji	Przykładowe źródła finansowania
K.III.2.1.	Aktywizacja lokalnej społeczności w zakresie opieki nad regionalnym dziedzictwem kulturowym, propagowaniem wśród niej wiedzy na ten temat.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej),	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	1.Program CEO Centrum Edukacji Obywatelskiej „Ślady przeszłości-młodzież adoptuje zabytki”

		Muzeum Zagłębia w Będzinie.		realizowany od 2001 r. 2.Program Narodowego Centrum Kultury-Bardzo Młoda Kultura. Promesa 2016-2018.
K.III.2.2.	Promocja zabytków poprzez udział w organizowanych obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa. Zgodnie z założeniami Europejskich Dni Dziedzictwa w całej Europie wszystkie imprezy są bezpłatne oraz instytucje i organizacje biorące w nich udział nie czerpią z tego korzyści.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	-
K.III.2.3.	Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze konserwacji i rehabilitacji obiektów zabytkowych (prawidłowe prowadzenie prac remontowych, właściwe rozpoznanie obiektu, przestrzeganie zasady kompozycji bryły, stosowanie właściwych materiałów itp.).	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej, Wydział Rozwoju Miasta), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	Fundacja Kronenberga Citi Handlowy.
K.III.2.4.	Wspieranie wydawania publikacji (folderów promocyjnych, informatorów, przewodników) poświęconych dziedzictwu kulturowemu miasta w ujęciu materialnym i niematerialnym.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	1.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Dziedzictwo kulturowe Priorytet 3 – Kultura ludowa i tradycyjna.
K.III.2.5.	Organizowanie i wspieranie realizacji działań edukacyjnych z zakresu kultury, organizacji konkursów na przykład plastycznych, fotograficznych, wiedzy o zabytkach miasta, wystaw plenerowych poświęconych historii miasta i innych działań informacyjnych i edukacyjnych i prezentujących dobra kultury na terenie miasta, skierowanych głównie do dzieci i młodzieży).	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	1.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Dziedzictwo kulturowe Priorytet 3 – Kultura ludowa i tradycyjna. 2.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Kultura dostępna. Program Europa dla obywateli 2014-2020.

K.III.2.6.	Współdziałanie z organizatorami różnych imprez i przedsięwzięć związanych z obchodami rocznic historycznych i wydarzeń szczególnie istotnych dla dziejów miasta.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	1.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Kultura dostępna. 2.Program Kreatywna Europa 2014-2020.
K.III.2.7.	Inwentaryzacja zasobu dziedzictwa kulturowego Będzina (tradycje i przekazy ustne w tym przysłowia, bajki, historia i język jako nośnik informacji, obrzędy, zwyczaje i rytuały w tym świąteczne, rzemiosło tradycyjne, wiedza i praktyki związane z funkcjonowaniem przyrody i wszechświata).	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	1.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Dziedzictwo kulturowe Priorytet 3 – Kultura ludowa i tradycyjna.
K.III.2.8.	Wspieranie działalności kulturalnej związanej z ochroną zabytków i tradycji w tym działalności prowadzonej przez organizacje pozarządowe.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	1.Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020.
K.III.2.9.	Kontynuacja realizacji imprez kulturalnych i wydarzeń artystycznych celem aktywizacji przestrzeni historycznych – przedpole zamku, odnowiony skwer przed murami miejskimi, zrewaloryzowany park na wzgórzu zamkowym.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	1.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Edukacja – Priorytet 1 – Edukacja kulturalna. 2.Program Kreatywna Europa 2014-2020. 3.Program Narodowego Centrum Kultury-Bardzo Młoda Kultura. Promesa 2016-2018.
K.III.2.10.	Realizacja projektów edukacyjnych w tym z zakresu edukacji kulturalnej i artystycznej.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	1.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Edukacja – Priorytet 1 – Edukacja kulturalna.

				2.Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program Edukacja – Priorytet 1 – Edukacja artystyczna. 3.Program Narodowego Centrum Kultury- Bardzo Młoda Kultura. Promesa 2016-2018. 4. Program Narodowego Centrum Kultury Edukacja kulturalna.
K.III.2.11 .	Promocja walorów przyrodniczo-krajobrazowych, historycznych m.in poprzez opracowanie, wydawanie specjalistycznych publikacji.	Urząd Miejski w Będzinie (Wydział Promocji, Kultury, Sportu i Komunikacji Społecznej), Muzeum Zagłębia w Będzinie.	2016-2019 zadanie ma charakter cykliczny	Program Narodowego Centrum Kultury Edukacja kulturalna.

VIII.INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Przyjmuje się, że zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami będą realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, właścicieli oraz zarządców obiektów, diecezje, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, lokalne środowisko naukowe.

Zadania będą wykonywane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, instytucje kultury i inne) oraz wydziały Urzędu Miasta w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

prawne (poprzez wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego),

finansowe (korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych, nagrody, ulgi finansowe dla właścicieli i zarządców obiektów zabytkowych, dotacje na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane),

kontrolne (aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego),

społeczne (edukacja, promocja, informacja, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami),

koordynacyjne (realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi itp.).

IX.ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust. 1 i ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gminny program opieki nad zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, a co 2 lata wójt gminy (burmistrz, prezydent miasta) sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia radzie gminy.

Wnioskuje się, żeby sprawozdanie z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami były przekazywane do wiadomości Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach.

Sprawozdanie powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu, uwzględniająca wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania. Wskaźniki realizacji planowanych zadań należy oprzeć na monitoringu działań prowadzonych w ramach założeń programowych określonych w rozdziale VIII Gminnego programu opieki nad zabytkami.

Kryteria oceny realizacji GPONZ:

Tab.5.Wskaźniki oceniające poziom realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami w ramach Priorytetu I, II, III.

Nazwa priorytetu	Wskaźniki
Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego	-Ilość wniosków o wpis do Rejestru zabytków obiektów, obszarów i zespołów zabytkowych. -Procentowy udział wydatków finansowych z budżetu miasta na ochronę i opiekę nad zabytkami. -Wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez miasto. -Ilość obiektów poddanych pracom remontowo-konserwatorskim oraz wartość wykonanych prac. -Ilość zmodernizowanych bądź nowoutworzonych elementów infrastruktury służącej rozwojowi turystyki kulturowej. -Ilość złożonych wniosków o dofinansowanie. -Ilość udzielonych dotacji organizacjom pozarządowym. -Liczba sporządzonych ekspertyz, dokumentacji, koncepcji dla obiektów zabytkowych i historycznych. -Liczba wykonanych aranżacji pomieszczeń i obiektów. -Liczba obiektów, eksponatów poddanych konserwacji.
Priorytet II: Kształtowanie krajobrazu kulturowego i jego ochrona	-Procentowy poziom objęcia terenu miasta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. -Liczba utworzonych szlaków turystycznych związanych z dziedzictwem kulturowym, otwartych wystaw, zorganizowanych konkursów, wystaw, szkoleń i innych działań edukacyjnych. -Ilość przeprowadzonych prac porządkowo-pielęgnacyjnych na terenach zielonych. -Liczba utworzonych parków kulturowych. -Liczba przeprowadzonych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących własność miasta.
Priorytet III: Promocja zasobu dziedzictwa kulturowego Będzina	-Liczba wydanych opracowań, map, folderów reklamowych, przewodników służących promocji dziedzictwa kulturowego miasta. -Liczba zwiedzających Muzeum Zagłębia. -Liczba zorganizowanych eventów, wystaw, konkursów. -Liczba zrealizowanych projektów edukacyjnych.

X.ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zasady finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami określa rozdział 7 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na właścicielu (posiadaczu) obiektu zabytkowego - osobie prawnej lub fizycznej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, będącej właścicielem zabytku, opieka nad zabytkiem stanowi jego zadanie własne. Finansowanie nie spoczywa wyłącznie na władzach samorządowych, opieka nad zabytkami, a więc i finansowanie spoczywa na właścicielu obiektu. Na wniosek właściciela (j.s.t. czy osoby prawnej i fizycznej może być udzielona dotacja celowa). Finansowanie może pochodzić z różnych źródeł: krajowych i zagranicznych.

DOTACJE WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Kwalifikują się prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, realizowane bez udziału środków europejskich. Planowane w roku udzielenia dotacji lub prowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja). Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

PROGRAM KREATYWNA EUROPA 2014-2020

„23 listopada 2011 r. Komisja Europejska opublikowała pakiet projektów dotyczących utworzenia na lata 2014-20 programu Kreatywna Europa, mającego zapewniać kompleksowe wsparcie dla sektorów kultury i kreatywnych, w tym sektora audiowizualnego. Zgodnie z propozycją, program Kreatywna Europa zawierać będzie komponenty Kultura i Media będące następcami istniejących w chwili obecnej osobnych programów Kultura, Media i Media Mundus. Przewiduje się także ustanowienie mechanizmu gwarantowania kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw z sektorów kultury i kreatywnych poprzez zapewnienie ochrony ryzyka kredytowego pośrednikom

finansowym tworzącym portfele kredytów; w ramach tego instrumentu wspierane będzie też budowanie zdolności oraz specjalistycznej wiedzy służącej prawidłowemu przeprowadzeniu analizy ryzyka. Kształt programu ma niezwykle istotne znaczenie dla przyszłości europejskiego wsparcia dla sektorów kultury i kreatywnych, niezależnie od charakteru prowadzonej działalności twórczej, w tym dla sektora audiowizualnego w zakresie finansowania filmu i produkcji audiowizualnej, wspierania nowych, skutecznych sposobów dystrybucji i promocji filmów europejskich.”

PROGRAM EUROPA DLA OBYWATELI 2014-2020

Cele Programu:
-przyczynianie się do lepszego zrozumienia historii i różnorodności Unii Europejskiej przez jej obywateli,
-wzrost świadomości obywatelskiej w zakresie pamięci o przeszłości, wspólnej historii i wartościach,
-zachęcanie do demokratycznego uczestnictwa obywateli na szczeblu UE, rozwijanie ich wiedzy na temat procesu kształtowania polityki Unii i promowanie możliwości społecznego zaangażowania i międzykulturowego dialogu oraz wolontariatu w skali całej UE.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO 2014-2020

Priorytety Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 to:
Oś priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki,
Oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu,
Oś priorytetowa III Rozwój sieci drogowej TEN-T i transportu multimodalnego,
Oś priorytetowa IV Infrastruktura drogowa dla miast,
Oś priorytetowa V Rozwój transportu kolejowego w Polsce,
Oś priorytetowa VI Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach,
Oś priorytetowa VII Poprawa bezpieczeństwa energetycznego,
Oś priorytetowa VIII Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury,
Oś priorytetowa IX Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia,
Oś priorytetowa X Pomoc techniczna.

Celem osi priorytetowej VIII jest ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego. Realizowane inwestycje będą miały na celu efektywne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego w osiąganiu korzyści społecznych i gospodarczych, zarówno w wymiarze krajowym, jak regionalnym i lokalnym.

PROGRAMY OPERACYJNE MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Program „Dziedzictwo Kulturowe”

Celem programu jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

-Ochrona zabytków,

-Wspieranie działań muzealnych,

-Kultura ludowa i tradycyjna,

Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,

Ochrona zabytków archeologicznych,

Miejsca Pamięci Narodowej.

Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury, w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów realizowanych przy udziale środków europejskich. Dofinansowanie dotyczy projektów realizowanych w latach 2007- 2013 w ramach: PO Infrastruktura i Środowisko, Regionalnych Programów Operacyjnych, PO Innowacyjna Gospodarka, PO Kapitał Ludzki Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Programów Europejskiej Wspólnoty Terytorialnej, Programu Kultura oraz ich następców, które zostaną ogłoszone w ramach finansowania UE w latach 2014- 2020.

Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

Program Kultura Dostępna

Systemowe rozwiązanie, które ma służyć niwelowaniu barier kompetencyjnych, finansowych, szczególnie dla grup narażonych na wykluczenie – to program **Kultura Dostępna**, wdrażany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Mechanizm finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

Mechanizm Finansowy EOG, obok funduszy strukturalnych, stanowi największe źródło zewnętrznego finansowania kultury w Polsce. Środki przeznaczone przez trzy kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego: Norwegię, Islandię i Liechtenstein, aktywnie wspierają działania między innymi z zakresu kultury.

Program Dom Kultury +

Celem działań podejmowanych w ramach programu jest poszerzenie dostępu do kultury, stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi współpracy, komunikacji, pobudzenie aktywności obywatelskiej w przestrzeni kultury, wykreowanie warunków sprzyjających nowoczesnej edukacji kulturalnej i artystycznej.

Program Narodowego Centrum Kultury *Kultura – Interwencje.*

Jego celem strategicznym jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego.

Program Bardzo Młoda Kultura

Realizacja programu ma przyczynić się do wzmacniania roli edukacji kulturowej w Polsce poprzez pobudzenie i wykorzystanie edukacyjnego potencjału kultury.

Program ma zbudować system, w ramach którego działania podejmowane w sferze kultury przyczynią się do kształtowania cenionych społecznie umiejętności i postaw, m.in. kreatywności, innowacyjnego działania, współpracy, zaufania, kompetencji medialnych oraz komunikacyjnych. Podstawowym środkiem realizacji tych założeń jest stworzenie i rozwijanie organizacyjnych i merytorycznych podstaw współpracy pomiędzy sferami kultury i edukacji, a więc tymi sektorami życia społecznego, które odpowiedzialne są za kształtowanie różnorodnych kompetencji jednostek.

Osiągnięciu wymienionych celów ma służyć wyłonienie sieci wojewódzkich operatorów, którzy podejmą się zbudowania zwartej oferty edukacyjnej, wykorzystywanej z jednej strony do wzmocnienia procesu ustawicznej edukacji w zakresie kultury, z drugiej – do zintegrowania lokalnych podmiotów sfery edukacji, zarówno tej formalnej, jak i nieformalnej. Istotnym aspektem działalności operatora będzie utrzymywanie współpracy z władzami samorządowymi. Jej efektem będzie wspólne koordynowanie działań z zakresu edukacji kulturowej w regionie oraz prowadzenie szerokiej działalności informacyjnej, popularyzującej działania i ofertę lokalnego operatora wśród nauczycieli, dyrektorów placówek oświatowo-dydaktycznych, przedstawicieli NGO i instytucji kultury, władz samorządowych, rodziców i prawnych opiekunów dzieci i młodzieży.

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020

Celem głównym programu jest zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne. Realizacja Programu FIO ma umożliwić obywatelom angażowanie się w różnorodne działania na rzecz innych, swoich wspólnot oraz w tworzenie, realizację i monitoring polityk publicznych.

Cele szczegółowe to:

1.Zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych.

2.Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne.

3.Wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych.

4.Wzmocnienie potencjału III sektora.

Program Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020

Celem Programu jest poprawa jakości i poziomu życia osób starszych oraz zagospodarowanie ich potencjału poprzez umożliwienie im aktywności społecznej. Obecnie osoby starsze, w porównaniu do innych grup wieku, w ograniczonym stopniu angażują się w takie formy działalności. Przyczyny tego często wynikają z braku oferty, która umożliwiałaby aktywne spędzanie wolnego czasu. Projekty, realizowane w ramach ASOS, powinny skutecznie wypełnić tę lukę.

Fundacja LOTTO Milion Marzeń powstała, aby wypełniać misję społeczną Totalizatora Sportowego. Misją Fundacji jest wspieranie polskiego społeczeństwa na drodze do odpowiedzialnego i szczęśliwego życia. Fundacja zachęca do działania, w celu podnoszenia jakości życia, poprzez popularyzowanie aktywności fizycznej, ułatwianie dostępu do kultury oraz rozwijanie świadomości całych rodzin na temat odpowiedzialnej rozrywki. Jednym z głównych obszarów działalności jest sfera kultury i sztuki.

Fundacja LOTTO Milion Marzeń była partnerem programu „1/1 Mistrz i Uczeń", realizowanego przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę". Do celów programu należało wspieranie młodych twórców i animatorów kultury poprzez zapewnianie im opieki doświadczonych i uznanych artystów oraz dofinansowanie autorskich projektów.
Formuła programu zakładała wymianę doświadczeń, wiedzy i poglądów dwóch pokoleń artystów i animatorów kultury. Wszyscy uczestniczący w programie uczniowie zrealizowali autorskie projekty pod okiem swoich mistrzów, a następnie publicznie przedstawili efekty swojej pracy.

Fundacja KGHM Polska Miedź

Fundacja KGHM od lat jest mecenasem polskiej kultury, narodowego dziedzictwa i wspólnego dobra. Niezależnie od tego, czy zabytek ma wartość historyczną, artystyczną, czy naukową, Fundacji zależy na tym, by utrzymać go w jak najlepszym stanie. Darowizny trafiają nie tylko do właścicieli obiektów, ale także do fundacji i stowarzyszeń, które skupiają wokół siebie ludzi pełnych troski o lokalne zabytki.
Wszystkie zabytki są naszym dziedzictwem i częścią narodowej, regionalnej czy lokalnej tradycji. Ich wartości nie mierzy się kwotami, ale bez stałych nakładów finansowych nie sposób utrzymać ich w dobrym stanie, a niekiedy ocalić od ruiny i zapomnienia. Dlatego

Fundacja KGHM Polska Miedź chce je ratować oraz pielęgnować.

CELE:

- Ochrona oryginalnych i unikatowych zabytków w regionie;
- Budowanie świadomości oraz utrwalanie tożsamości historycznej i narodowej;
- Kształtowanie wśród mieszkańców regionu wrażliwości na wartość dziedzictwa historycznego i kulturowego;
- Troska o architektoniczne wizytówki regionu, takie jak m.in.: Zespół Pocysterski w Krzeszowie, Zespół Pocysterski w Lubiążu, Kolegiata w Głogowie czy Zespół Pobenedyktyński w Legnickim Polu;
- Restauracja, rewaloryzacja, konserwacja, rewitalizacja – wspieranie darowiznami wszelkich działań prowadzących do zachowania w jak najlepszym stanie obiektów architektury sakralnej i świeckiej, zabytków ruchomych i obiektów kultury materialnej (w tym poprzemysłowej).

FUNDACJA PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza

PGNiG uczestniczy w wielu przedsięwzięciach istotnych dla polskiej kultury i sztuki, zarówno w wymiarze ogólnopolskim, jak i lokalnym. Wspiera inicjatywy ważne dla społeczności. Czuje się odpowiedzialna za dobrą energię, jaką niosą ze sobą wartościowe akcje i projekty. Fundacja finansuje lub współfinansuje projekty zgodnie z celami określonymi w statucie Fundacji, tj. promocja i wspieranie: kultury jako dziedzictwa narodowego, szczególnych osiągnięć w zakresie nauk podstawowych i technicznych, ochrony zabytków przemysłu gazowniczego i muzeów, sportu, z uwzględnieniem rywalizacji sportowej jako narzędzia wychowawczego dzieci i młodzieży, ochrony zdrowia. Dofinansowanie przekazywane jest podmiotom nieprowadzącym działalności gospodarczej, w szczególności takim jak: fundacje, stowarzyszenia, szkoły, młodzieżowe kluby sportowe, biblioteki, szpitale, jednostki samorządu terytorialnego.

Fundacja Orange

Misja Fundacji Orange brzmi: „Łączy, uczy, inspiruje”. Fundacja, realizując tę misję, dąży do budowania synergii między własnymi programami i wpisuje program dotacji w obszar Bezpiecznie Tu i Tam. Ideą programu dotacji jest wspieranie oddolnych inicjatyw edukacyjnych, związanych z bezpieczeństwem: w sieci i w stosowaniu nowoczesnych

technologii.

Projekty zgłaszane do programu dotacji powinny zaskakiwać innowacyjnością i oryginalnym podejściem do tematu bezpiecznego korzystania z nowych mediów.

Beneficjentami Programu są dzieci, młodzież i osoby dorosłe (edukatorzy) oraz organizacje pozarządowe, publiczne placówki oświatowe i instytucje kultury, które realizują projekty edukacyjne na rzecz dzieci, młodzieży i osób dorosłych. O dotacje mogą ubiegać się: organizacje pozarządowe, publiczne instytucje kultury, w tym biblioteki, domy kultury, szkoły i inne publiczne placówki oświatowe.

Cele szczegółowe:

1. finansowanie innowacyjnych projektów edukacyjnych z zakresu bezpieczeństwa w sieci i odpowiedzialnego korzystania z nowych technologii,
2. realizacja projektów umożliwiających Beneficjentom aktywny w nich udział,
3. realizacja projektów wpisujących się w misję Fundacji Orange, wykorzystujących nowe technologie, jako narzędzia użyteczne i pomocne przy świadomym korzystaniu z ich zasobów,
4. edukacja zaangażowana, w której stosowana jest narracja pozytywna (zalecająca ostrożność, budująca świadomość i dobre nawyki), a nie negatywna (wywołująca strach, lęk i niechęć do używania nowych technologii).

Fundacja BRE Banku

Fundacja koncentruje się głównie na wspieraniu projektów z obszarów:

- nauki i edukacji,
- ochrony zdrowia i opieki społecznej,
- kultury i dziedzictwa narodowego.

Fundacja Bankowa im.Leopolda Kronenberga (Citibank)

Fundacja Kronenberga wspiera działania na rzecz dobra publicznego w zakresie edukacji i rozwoju lokalnego. Udziela dofinansowań instytucjom non-profit na przedsięwzięcia mieszczące się w ramach dwóch głównych obszarów programowych.

1. Edukacja: innowacje w edukacji, edukacja ekonomiczna, dziedzictwo kulturowe i tradycje, twórczość artystyczna dzieci i młodzieży.

2. Rozwój lokalny - priorytety opieki zdrowotnej, polityka społeczna, nauka przedsiębiorczości.

Fundacja Bankowa im. dr Mariana Kantona (Grupa Pekao S.A.)

Cele statutowe Fundacji obejmują wspieranie działań w zakresie: oświaty i wychowania dzieci i młodzieży, przedsięwzięć naukowo-badawczych oraz dydaktycznych instytucji naukowych i szkół, popularyzowania wiedzy bankowej, niesienia pomocy osobom chorym i niepełnosprawnym, upowszechniania kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska, realizacji projektów i działalności organizacji charytatywnych, upowszechniania kultury.

Programy Fundacji BGŻ BNP Paribas

Fundacja BGŻ BNP Paribas podejmuje inicjatywy wynikające z odpowiedzialności Banku jako instytucji zaufania publicznego na rzecz rozwoju lokalnych środowisk, zwłaszcza na rzecz zdolnych, młodych ludzi, którzy wykazują ponadprzeciętny talent i pasję intelektualną. Działania mają charakter inwestycji społecznych i potwierdzają pozycję Banku, jako zaangażowanego partnera lokalnych społeczności.

Fundacja BGŻ

Fundacja została powołana w celu:

- prowadzenia wszechstronnej działalności społecznie użytecznej, w tym podejmowania i wspierania inicjatyw w zakresie rozwoju edukacji, nauki, kultury, pomocy społecznej i ochrony zdrowia;
- wspierania i propagowania inicjatyw służących podnoszeniu poziomu edukacyjnego społeczeństwa, w szczególności wyrównywania szans rozwoju intelektualnego, edukacyjnego i zawodowego utalentowanej młodzieży z różnych środowisk, przede wszystkim z regionów i rodzin dotkniętych ubóstwem;
- wspierania idei wolontariatu oraz popularyzacji tej formy w środowisku bankowym i finansowym.

Fundacja PKO Banku Polskiego

Fundacja angażuje się w projekty z różnych obszarów programowych.
Działania wspierane przez Fundację wraz z zakresem, jaki obejmują:

- EDUKACJA oświaty i nauki,
- TRADYCJA wychowania, w tym wychowania patriotycznego,
- NADZIEJA pomocy społecznej,
- ZDROWIE ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej,
- KULTURA opieka nad sztuką i zabytkami, w tym ochrona dziedzictwa narodowego,
- EKO ochrona środowiska naturalnego,
- SPORT osób niepełnosprawnych (w tym ich aktywizacja).

Bank Gospodarstwa Krajowego powołał w 2004 roku **Fundację BGK im. J. K. Steczkowskiego**, która w imieniu fundatora prowadzi działania społeczne i filantropijne.

Działania Fundacji koncentrują się na zagadnieniach wyrównywania szans edukacyjnych oraz tworzeniu przyjaznego, bezpiecznego i inspirującego otoczenia do rozwoju dzieci i młodzieży, które z racji miejsca zamieszkania i sytuacji materialnej rodziny mają utrudniony dostęp do podstawowych dóbr edukacji, nauki i kultury.

Fundacja PZU

Konkursy dotacyjne, to rodzaj programu własnego Fundacji, skierowanego do organizacji pozarządowych. Fundacja prowadzi obecnie trzy programy dotacyjne:

- „Z PZU po lekcjach” ,
- „Młodzi niepełnosprawni – sprawni z PZU” ,
- „PZU z kulturą”.

Zgodnie z procedurami konkursowymi, spośród wniosków, które wpływają do biura Fundacji PZU po wstępnej weryfikacji, do komisji konkursowej trafiają formalnie poprawne wnioski, z których wybierane są najciekawsze projekty. Ich autorami są przedstawiciele lokalnych organizacji pozarządowych, a więc osoby najlepiej znające lokalne problemy, a fakt dostrzegania tych potrzeb gwarantuje właściwą realizację projektu.

Przyznane dotacje wspierają kreatywność i nagradzają aktywność społeczną osób, które swoją działalnością pomagają rozwiązywać problemy społeczne i bariery lokalne.

Fundacja Tauron

Fundacja wspiera projekty na rzecz dobra publicznego głównie w zakresie edukacji, oświaty i wychowania oraz nauki. Dodatkowo o wsparcie mogą obiegać się projekty w zakresie ochrony zdrowia, rozwoju gospodarki, kultury i sztuki, opieki i pomocy społecznej, sportu i rekreacji, ochrony środowiska, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego oraz promocji i organizacji wolontariatu.

Narodowe Centrum Kultury wspiera inicjatywy zewnętrzne, instytucje i organizacje poprzez prowadzone programy dotacyjne i stypendialne.

W 2016 roku prowadzone są następujące programy:

Programy dotacyjne:

- Ojczysty – dodaj do ulubionych,
- Dom Kultury + Inicjatywy Lokalne,
- Polsko-Ukraińska Wymiana Młodzieży,
- Infrastruktura domów kultury (program MKiDN),
- Kultura Dostępna (program MKiDN),
- Chrzest966,
- Bardzo Młoda Kultura,
- Edukacja – priorytet 1 – Edukacja kulturalna (program MKiDN).

Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury

Program wspierający działania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju zasobów kultury, realizowany przez MKiDN w ramach PO Infrastruktura i Środowisko 2014-20 (działanie 8.1). Dofinansowanie obejmuje szereg działań związanych z ochroną i modernizacją zabytków oraz poprawą sposobu ich prezentowania, a także wsparcie działalności kulturalnej poprzez edukację artystyczną.

Typy projektów:

1. Prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane przy obiektach i na obszarach zabytkowych i zespołach tych obiektów oraz w ich otoczeniu.
2. Rozbudowa, przebudowa i remont niezabytkowej infrastruktury na cele działalności kulturalnej, edukacji artystycznej, archiwów;

3. Zakup trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym edukacji artystycznej oraz realizacji prac konserwatorskich;
4. Modernizacja wystaw stałych;
5. Ochrona i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków;
6. Konserwacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych muzealiów, starodruków, księgozbiorów, materiałów bibliotecznych, archiwalnych i zbiorów audiowizualnych (w tym filmowych) oraz ich ochrona i udostępnienie poprzez proces digitalizacji (digitalizacja wyłącznie jako element projektu);
7. Zabezpieczenie obiektów przed kradzieżą i zniszczeniem (wyłącznie jako element projektu);
8. Rozbudowa, przebudowa i remont pomieszczeń lub obiektów z przeznaczeniem na magazyny studyjne.

Powyższe kategorie działań mogą być realizowane w ramach trzech **głównych typów projektów**:

- infrastruktura zabytkowa,
- infrastruktura niezabytkowa,
- sprzęt i wyposażenie.

XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ MIASTO ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawą o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Możliwości finansowe Miasta określa budżet oraz Wieloletnia Prognoza Finansowa, gdzie zidentyfikowane są projekty i zadania inwestycyjne zgodnie z kierunkami rozwoju Miasta.

Część zadań należących do gminy może być zrealizowana w całości ze środków budżetowych, np. w formie dotacji celowych na zadania własne gminy, do których należą również kultura i ochrona zabytków. Niektóre z nich mogą być zrealizowane jako projekty finansowane przy dużym udziale funduszy pomocowych.

Zadania GPONZ mogą być również realizowane przez instytucje kulturalne Miasta: Bibliotekę, Muzeum Zagłębia i inne.

Miasto Będzin corocznie zabezpiecza w budżecie środki finansowe na dotacje dla samorządowej instytucji kultury – Muzeum Zagłębia Będzina (właściciela/użytkownika zabytków).

Ponadto, na podstawie Uchwały Nr XIV/142/2011 Rady Miejskiej Będzina z dnia 26 września 2011 roku w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji celowej na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków Miasto Będzin udziela dotacji dla wnioskodawców, którzy złożą wniosek w terminie 15 września każdego roku i spełnią warunki określone w przedmiotowej uchwale.

W Wieloletniej Prognozie Finansowej na lata 2015-2018 przyjęto do realizacji następujące zadanie:

„Kalejdoskop historii – trasa ekspozycyjna pod wzgórzem zamkowym”

Przygotowywana trasa ekspozycyjna mieści się w podziemiach pod Wzgórzem Zamkowym objętym strefą zabytkowego układu urbanistycznego– niezwykle atrakcyjnym topograficznie i historycznie miejscu, którego pierwotne przeznaczenie wciąż nie jest ostatecznie rozstrzygnięte. Przeprowadzone na wzgórzu prace archeologiczne i rekultywacyjne, połączone z otwarciem przestrzeni funkcjonalnych publicznie, takich jak plac zabaw czy taras widokowy, skierują w naturalny sposób ruch turystyczny w stronę nowego obiektu podziemi.

Dzięki temu trasa ekspozycyjna przyciągnie uwagę zakładanych grup odbiorców. Zgodnie z założeniem przyjętym przez Muzeum Zagłębia w Będzinie podziemna trasa ekspozycyjna ma dokumentować historię Będzina od jego początków do czasów współczesnych. Jednocześnie – biorąc pod uwagę miejsce ekspozycji – powinna uwzględniać także podstawowe informacje z zakresu geologii.

Główną osią narracji proponowanej ekspozycji jest przedstawienie Będzina wraz z jego skarbami ukrytymi w ziemi (bogactwo naturalne Będzina, z którego korzystali na przestrzeni dziejów: zamieszkujący tam osadnicy kultury łużyckiej, rzemieślnicy od wczesnego średniowiecza czy wreszcie robotnicy przybywający masowo do Będzina w okresie rewolucji przemysłowej, korzystający z tutejszego bogactwa surowców naturalnych) oraz specyficznym położeniem na ziemi – położeniem granicznym, które miało konsekwencje gospodarcze i przede wszystkim polityczne.
Metaforą prowadzącą zwiedzających jest kalejdoskop – jego szkiełka, które oglądają z bliska, które mają na wyciągnięcie ręki. Na zakończenie układają się one w wielobarwny obraz – pejzaż historii ze zwiedzającymi w tle.

Zgodnie z Ustawą o wolontariacie Gmina miejska Będzin wspiera działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m. in. stowarzyszenia):

Miasto Będzin corocznie organizuje konkursy na realizację zadań publicznych gminy w dziedzinie kultury przyznając dotacje dla organizacji pozarządowych (fundacji, stowarzyszeń).

ZAŁĄCZNIK NR 1

WYKAZ ZABYTKÓW UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW BĘDZINA:

Gminna Ewidencja Zabytków Będzina – zabytki rejestrowe

L.P.	OBIEKT	ADRES	NR DZIAŁKI	NUMER REJESTRU ZABYTKÓW DATA WPISU	WŁASNOŚĆ
1	Układ urbanistyczny miasta Będzina wraz ze Wzgórzem Zamkowym. Założone na planie zbliżonym do owalu, ośrodkiem czworoboczny rynek, z którego narożników wybiegają pod kątem prostym dwie ulice. Granice wytaczają ulice: - od północy Góra Zamkowa i przyległy park -od wschodu Boczna i Modrzejowska -od południa Zawale -od zachodu Zawale i Podzamcze	Góra Zamkowa – Boczna i Modrzejowska – Zawale i Podzamcze		A 810/67 18 II 1969	**Właściciel** Wzgórze Zamkowe - Gmina Będzin
2	Zamek obronny z XIV wieku Granice ochrony obejmują zamek górny, ruiny zamku dolnego, przyległe fosy i najbliższe otoczenie	Zamkowa 1	160 k.m. 22	A 1/60 23 II 1960 województwo katowickie A 227/51 15 X 1951 województwo śląsko-dąbrowskie	**Właściciel** Gmina Będzin **Użytkownik wieczysty** Muzeum Zagłębia w Będzinie
3	Pozostałości dawnych murów obronnych miasta Będzina z XIV wieku Granice ochrony obejmują cały pas murów wzdłuż ulic Zaułek, Zawale,Modrzejowską, łącznie z basztą obronną i częściowo ulicą Podzamcze	Zaułek, Zawale, Modrzejowska, Podzamcze		A 2/60 23 II 1960	**Użytkownik** Gmina Będzin – w trakcie komunalizacji

4	Kościół parafialny pw. Świętej Trójcy z XIV wieku, powiększony w XIX wieku Granice ochrony obejmują całość obiektu łącznie z wyposażeniem wnętrza, w ramach ogrodzenia	Plebańska 2	158 k.m. 22	A 4/60 23 II 1960	**Właściciel** Rzymsko – Katolicka Parafia Świętej Trójcy w Będzinie
5	Kościół cmentarny pw. Świętego Tomasza Becketa wzniesiony w XVI wieku Granice ochrony obejmują również wnętrze kościoła	Górna	61 k.m. 20	A 5/60 23 II 1960	**Właściciel** Rzymsko – Katolicka Parafia Świętej Trójcy w Będzinie
6	Budynek mieszkalny zwany "Domem Wójta" wzniesiony w 1889 roku w stylu eklektycznym, w miejscu pierwotnej siedziby wójta będzińskiego Hinko Ethiopusa Granice ochrony obejmują cały budynek	Czeladzka 2	129 k.m. 22	A 1466/92 12 VI 1992	**Właściciel** prywatny, budynek obecnie nieużytkowany
7	Kościół pw. Świętej Doroty z XVII wieku Granice ochrony obejmują cały obiekt wraz z najbliższym otoczeniem	Góra Św. Doroty	2108 k.m. 7	A 11/60 23 II 1960	**Właściciel** Rzymsko – Katolicka Parafia Świętej Katarzyny w Będzinie
8	Pałac Ciechanowskich późnoklasycystyczny, zbudowany w latach 1835-1836 przez Franciszka Marię Lanciego Granice ochrony obejmują cały obiekt i otoczenie parkowe	Mickiewicza 2	6360/5 k.m. 21	A 12/60 23 II 1960	**Właściciel** Skarb Państwa **Użytkownik** Dom Pomocy Społecznej
9	Zespół pałacowo – parkowy w Będzinie - Gzichowie	Świerczewskiego 15	63/2 k.m. 3	A 178/06 województwo śląskie A 3/60 23 II 1960 województwo katowickie A 314/50 22 V 1950 województwo śląsko-dąbrowskie	**Właściciel** Gmina Będzin **Użytkownik wieczysty** Muzeum Zagłębia w Będzinie

10	Prezbiterium Kościoła pw. Świętej Katarzyny	Wolności 295	6378/2 k.m. 21	A 10/60 23 II 1960	**Właściciel** Rzymsko – Katolicka Parafia Świętej Katarzyny w Będzinie
11	Dekoracja malarska /polichromia/ w Domu Modlitwy - sali męskiej synagogi Mizrachi	Potockiego 3	25 k.m. 36	B 129/08 12 VIII 2008	**Właściciel** Gmina Będzin
12	Pomnik Jana III Sobieskiego w formie kolumny	Stok Góry Zamkowej		B 25/01 17 XI 2001	**Użytkownik** Gmina Będzin – w trakcie komunalizacji
13	Figura Bachantka, późnobarokowa, pochodząca z początku XVIII wieku, pełnoplastyczna rzeźba parkowa, wykonana w kamieniu	Będzin, Gzichów	dz. 65 k.m. 3	B 63/68 13 VIII 1968	**Właściciel** Gmina Będzin **Użytkownik wieczysty** Muzeum Zagłębia w Będzinie
14	Figura Bachus, późnobarokowa, pochodząca z początku XVIII wieku, pełnoplastyczna rzeźba parkowa, wykonana w kamieniu	Będzin, Gzichów	dz. 65 k.m. 3	B 64/68 13 VIII 1968	**Właściciel** Gmina Będzin **Użytkownik wieczysty** Muzeum Zagłębia w Będzinie
15	Grobowiec Wojciecha i Franciszka Boreckich oraz Ignacego Prochackiego.	Teren cmentarza Rzymskokatolicki ej Parafii pod wezwaniem Świętej Trójcy	dz.61 k.m. 20	B 56/05 15 II 2005	**Właściciel** Parafia Rzymskokatolicka pod wezwaniem Świętej Trójcy
16	Pięć nagrobków i krzyż na cmentarzu parafialnym: -nagrobek Jakóba i Katarzyny Chorzelskich, -nagrobek Walentego Walasa, -nagrobek Eugenii Bogusławskiej i jej córki, -nagrobek Feliksy i Teodora Kahlów, -nagrobek Ludwiki i Konrada Siedleckich, -krzyż.	Na terenie cmentarza pomiędzy ulicami Górną, Teatralną i Podzamcze	61 k.m.20	B 75/06 6 IX 2006	**Właściciel** Parafia Rzymskokatolicka pod wezwaniem Świętej Trójcy
17	Malowidła ścienne (polichromie) o charakterze religijnym znajdujące się w dawnym Domu Modlitwy (tzw. Synagodze Cukermana).	Al. Hugona Kołłątaja 24/28	84 k.m. 21	B 142/09 24 II 2009	Właścicielami budynku, w którym znajdują się malowidła są: 1. Janusz Baliński – zamieszkały w Będzinie przy ulicy Rycerskiej 1/13,

					2.Waldemar Baliński – zamieszkały w Oleśnie przy ulicy ulica Juliusza Słowackiego 10/63, 3.Teresa Balińska – zamieszkała w Będzinie przy ulicy Bolesława Chrobrego 4/7, 4.Paweł Baliński – zamieszkały w Będzinie przy ulicy Rycerskiej 1/13, 5.Bogusław Baliński – zamieszkały w Będzinie przy alei Hugona Kołłątaja 24, 6.Jacek Klikowicz – zamieszkały w Chełmie Śląskim przy ulicy Chełmskiej 61, 7.Jan Krzemiński – zamieszkały w Będzinie przy ulicy Radosnej 11a, 8.Andrzej Krzemiński – w Pajęcznie przy ulicy Henryka Sienkiewicza 23, 9.Małgorzata Rodenholm – zamieszkała Okselvegen 49, 13–832 LTA–Sztokholm, Szwecja 10.Tomasz Klikowicz – zamieszkały w Tarnowie przy ulicy Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego 9, 11.Jerzy Klikowicz – zamieszkały w Będzinie przy alei Hugona Kołłątaja 24, 12.Cecylia Klikowicz – zamieszkała w Dąbrowie Górniczej przy ulicy Cypriana Kamila Norwida 1, 13.Janusz Klikowicz – zamieszkały w Zielonej Górze przy ulicy Osiedle Pomorskie 16B/7, 14.Krzysztof Klikowicz – zamieszkały w Sosnowcu przy ulicy ulica Lubelskiej

					21/1.
18	Stanowisko archeologiczne – grodzisko z okresu brązu i żelaza Granice obejmują teren zaznaczony na mapie	Będzin – Grodziec na górze Dorotka	2108 km. 7 obręb Grodziec	C 820/67 21 XII 1967	**<u>Właściciel</u>** Rzymskokatolicka Parafia pw. Św. Katarzyny

Gminna Ewidencja Zabytków Będzin – budynki

L.P.	OBIEKT	ULICA / PLAC	NR	STAN ZACHOWANIA/UWAGI
1.	Kamienica	Św. Brata Alberta	2	Dobry
2.	Kamienica	Św. Brata Alberta	13	Dobry
3.	Willa	Św. Brata Alberta	30	Dobry
4.	Dom	Barlickiego	15	Dostateczny (częściowo oryginalna stolarka okienna zastąpiona PCV, zachowana drewniana stolarka drzwiowa)
5.	Budynek mieszkalny	Barlickiego	16	Dobry oryginalna stolarka okienna zastąpiona PCV
6.	Budynek mieszkalny	Barlickiego	18	Dobry oryginalna stolarka okienna zastąpiona PCV
7.	Budynek mieszkalny	Barlickiego	20	Dobry oryginalna stolarka okienna zastąpiona PCV
8.	Budynek mieszkalny	Barlickiego	22	Dobry oryginalna stolarka okienna zastąpiona PCV
9.	Budynek mieszkalny	Barlickiego	24	Dobry oryginalna stolarka okienna zastąpiona PCV
10.	Budynek mieszkalny	Barlickiego	49	Dobry oryginalna stolarka okienna zastąpiona PCV
11.	Budynek mieszkalny (dawny klub dla urzędników kopalni Grodziec, a później zakładowy dom kultury)	Barlickiego	71	Dobry
12.	Willa (Budynek pierwszego dyrektora KWK Grodziec - dziś w budynku tym mieści się Przedszkole Miejskie)	Barlickiego	75	Dobry
13.	Dom	Bory	41	Dostateczny (zachowana oryginalna stolarka okienna, zachowane deskowanie elewacyjne)
14.	Dom	Bory	55	Dostateczny (zachowana oryginalna stolarka okienna, zachowane deskowanie elewacyjne)
15.	Dom	Bory	57	Dostateczny (zachowana oryginalna stolarka okienna, wymaga przeprowadzenia pilnych prac naprawczych w zakresie deskowania elewacyjnego)

16.	Dom	Bory	65	Dobry (częściowo oryginalna stolarka okienna zastąpiona PCV, zachowany historyczny detal kompozycyjny elewacji, zachowana historyczna geometria dachu)
17.	Willa (dom pomocy społecznej)	Chopina	1	Dobry
18.	Kamienica	Cynkowa	13	Dostateczny
19.	Kamienica	Czeladzka	3	Dostateczny
20.	Kamienica	Czeladzka	5	Dostateczny
21.	Kamienica	Czeladzka	7	Dostateczny
22.	Kamienica	Czeladzka	10	Bardzo dobry (ciekawy detal kompozycyjny elewacji)
23.	Kamienica	Czeladzka	11	Dobry
24.	Kamienica	Czeladzka	13	Dobry
25.	Kamienica	Czeladzka	15	Dostateczny
26.	Dom	Dąbrowska	25	Dobry
27.	Dom	Dąbrowska	43	Zły (wymaga pilnego remontu i zabezpieczeń)
28.	Dom	Dąbrowska	97	Dostateczny (brak zachowanej oryginalnej stolarki okiennej, zachowane deskowanie elewacyjne)
29.	Dom	Dąbrowska	107	Dobry
30.	Dom	Dąbrowska	161	Dobry (zachowany detal kompozycyjny elewacji)
31.	Dom	Dąbrowska	192	Dostateczny (zachowana oryginalna stolarka okienna, zachowane deskowanie elewacyjne, remontu wymaga dach)
32.	Budynek mieszkalny	Górnicza	1	Dobry (zachowany detal kompozycyjny elewacji)
33.	Budynek mieszkalny	Górnicza	2	Dobry (zachowany detal kompozycyjny elewacji)
34.	Budynek mieszkalny	Górnicza	4	Dobry (zachowany detal kompozycyjny elewacji)
35.	Dom	Góra Zamkowa	2	Bardzo dobry
36.	Dom	Góra Zamkowa	16	Dostateczny (okna do wymiany)
37.	Dom parafialny wraz z bramą	Góra Zamkowa	9	Dostateczny
38.	Zespół budynków mieszkalnych wraz z komórkami	Hutnicza	24	Dostateczny
39.	Kamienica	Jasna	6	Zły (wymaga remontu i zabezpieczeń)
40.	Kamienica	Joselewicza	2	Dostateczny

41.	Kamienica	Joselewicza	8	Dobry /wykonany remont elewacji w 2015 roku
42.	Kamienica	Joselewicza	10	Zły (wymaga remontu i zabezpieczeń)

43.	Dom	Jedności	131	Zły (niezamieszkały)
44.	Dom	Kempy	16	Bardzo dobry
45.	Dom	Kempy	37	Bardzo zły (wymaga pilnego remontu)
46.	Dom	Kijowska	1	Zły (wymaga pilnego remontu)
47.	Kamienica	Al. Kołłątaja	12	Dobry
48.	Kamienica	Al. Kołłątaja	14	Dostateczny (w części gminny)
49.	Kamienica	Al. Kołłątaja	18	Dostateczny
50.	Kamienica	Al. Kołłątaja	22	Dobry - Elewacja frontowa/dostateczny
51.	Kamienica z oficynami	Al. Kołłątaja	24	Z domem modlitwy Cukermana Dobry (ciekawy detal kompozycyjny elewacji)
52.	Kamienica	Al. Kołłątaja	26	Dobry
53.	Kamienica	Al. Kołłątaja	28	Dostateczny
54.	Kamienica	Al. Kołłątaja	30	Dobry
55.	Kamienica	Al. Kołłątaja	34	Dobry – remont elewacji 2015 r
56.	Kamienica	Al. Kołłątaja	36	Dostateczny
57.	Kamienica	Al. Kołłątaja	42	Dobry
58.	Kamienica	Al. Kołłątaja	54	Dostateczny
59.	Kamienica	Al. Kołłątaja	55	Dostateczny
60.	Kamienica	Al. Kołłątaja	56	Dostateczny
61.	Kamienica	Al. Kołłątaja	57	Dobry
62.	Kamienica	Al. Kołłątaja	58	Dostateczny
63.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	2	„PEKIN” - osiedle patronackie kopalni Grodziec Dobry
64.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	3	Dobry
65.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	4	Dobry
66.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	5	Dobry
67.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	6	Dobry
68.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	7	Dobry
69	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	8	Dobry
70.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	9	Dobry
71.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	10	Dobry
72.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	12	Dobry
73.	Budynek szkoły podstawowej	Konopnickiej	13	Dobry
74.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	14	Dobry
75.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	15	Dobry

76.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	16	Dobry
77.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	17	Dobry
78.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	18	Dobry
79.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	19	Dobry
80.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	20	Dobry
81.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	22	Dobry
82.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	24	Dobry
83.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	26	Dobry
84.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	28	Dobry
85.	Budynek mieszkalny „familok”	Konopnickiej	30	Dobry
86.	Dom	Kopernika	7	Dobry
87.	Dom	Krakowska	8	Dobry
88.	Willa	Krakowska	16	Dobry
89.	Willa	Krakowska	32	Dobry
90.	Dom	Krakowska	58	Bardzo zły (ruina)
91.	Dom	Krakowska	60	Dobry
92.	Budynek poczty	Krasickiego	1	Bardzo dobry
93.	Szkoła	Koszelew	7	Bardzo dobry
94.	Dom	Koszelew	20	Dostateczny
95.	Kamienica	Kościuszki	2	Dobry
96.	Kamienica	Kościuszki	4	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymienione okna)
97.	Kamienica	Kościuszki	8	Dobry (zachowany detal kompozycyjny elewacji)
98.	Kamienica	Kościuszki	10	Dostateczny
99.	Kamienica	Kościuszki	12	Dostateczny (wymaga remontu elewacji)
100.	Kamienica	Kościuszki	14	Dobry
101.	Kamienica	Kościuszki	16	Dostateczny (wymaga remontu elewacji i wymiany okien)
102.	Kamienica	Kościuszki	18	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymienione okna)
103.	Kamienica	Kościuszki	20	Dobry
104.	Kamienica	Kościuszki	26	Dobry
105.	Kamienica	Kościuszki	52	Dobry
106.	Kamienica	Kościuszki	64	Dostateczny (wymaga remontu elewacji)
107.	Kamienica	Kościuszki	82	Dostateczny
108.	Kamienica	pl. Kazimierza Wielkiego	5	Dostateczny

109.	Kamienica	pl. Kazimierza Wielkiego	10	Dobry – remont elewacji w 2014 r
110.	Kamienica	pl. Kazimierza Wielkiego	11	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, częściowo wymienione okna)
111.	Kamienica	pl. Kazimierza Wielkiego	15	Dobry
112.	Kamienica	pl. Kazimierza Wielkiego	27	Zły – pustostan – obiekt nie użytkowany
113.	Kamienica	pl. Kazimierza Wielkiego	28	Dostateczny
114.	Kamienica	pl. Kazimierza Wielkiego	29	Dostateczny
115.	Dom	Limanowskiego	6	Dostateczny
116.	Dom	Limanowskiego	13	Dobry
117.	Dom	Limanowskiego	15	Dobry
118.	Dom	Limanowskiego	28	Zły (wymaga pilnego remontu i zabezpieczeń)
119.	Dom	Limanowskiego	47	Dostateczny (zachowane deskowanie elewacyjne i stolarka okienna, wymagany remont)
120.	Dom	Limanowskiego	62	Dobry
121.	Dom	Luksemburg	30	Dobry (oryginalna stolarka okienna zastąpiona PCV)
122.	Kamienica	1-Maja	6	Dobry (okna do wymiany)
123.	Kamienica	1-Maja	10	Dobry
124.	Kamienica	1-Maja	18	Zły (pustostan)
125.	Dom	1-Maja	20	Dobry
126.	Dom	1-Maja	24	Dostateczny
127.	Kamienica	1-Maja	28	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, remontu balkonów, wymiany okien)
128.	Dom	1-Maja	25	Dobry
129.	Oficyna	1-Maja	29	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymiany okien)
130.	Dom	1-Maja	34	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymiany okien)
131.	Kamienica z oficyną	1-Maja	40	Zły – pustostan - obiekt nie użytkowany
132.	Kamienica z oficynami	pl. 3-Maja	2	Bardzo dobry
133.	Kamienica z oficynami	pl. 3-Maja	3	Bardzo dobry
134.	Kamienica	pl. 3-Maja	4	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymienione wszystkie okna)
135.	Kamienica	pl. 3-Maja	5	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymiany okien)
136.	Kamienica	pl. 3-Maja	7	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymiany okien)
137.	Kamienica	pl. 3-Maja	8	Dobry – budynek frontowy – remont elewacji 2012 r, oficyna dostateczny

138.	Kamienica	pl. 3-Maja	9	Dostateczny
139.	Kamienica	pl. 3-Maja	10	Dostateczny
140.	Kamienica	pl. 3-Maja	11	Dobry – budynek frontowy – remont elewacji w 2013 roku- oficyna stan dostateczny
141.	Budynek banku	pl. 3-Maja	12	Dobry
142.	Kamienica	Małachowskiego	2	Dostateczny (zachowany detal kompozycyjny elewacji, wymagany remont elewacji, wymienione okna)
143.	Kamienica	Małachowskiego	3	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymiany okiem, remontu balkonów)
144.	Kamienica	Małachowskiego	4	Dostateczny (ciekawy detal kompozycyjny elewacji, wymagany remont elewacji)
145	Kamienica	Małachowskiego	6	Dobry (wymaga remontu elewacji)
146.	Kamienica	Małachowskiego	8	Dostateczny (wymaga pilnego remontu górnej części elewacji, wymienione wszystkie okna)
147.	Kamienica	Małachowskiego	9	Bardzo dobry
148.	Kamienica	Małachowskiego	10	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymienione wszystkie okna)
149.	Kamienica	Małachowskiego	13	Dobry – budynek frontowy – remont elewacji w 2010 r – oficyna – dostateczny
150.	Kamienica	Małachowskiego	14	Dobry – remont elewacji w 2010
151.	Kamienica	Małachowskiego	16	Dobry – remont elewacji 2006 r
152.	Kamienica	Małachowskiego	17	Dobry -budynek frontowy i prawa oficyna – remont elewacji 2009 , tylna oficyna – dostateczny
153	Kamienica	Małachowskiego	19	Dobry
154.	Kamienica	Małachowskiego	20	Dostateczny
155.	Kamienica	Małachowskiego	22	Dostateczny
156.	Kamienica	Małachowskiego	26	Dobry
157.	Kamienica	Małachowskiego	28	Dostateczny
158.	Kamienica	Małachowskiego	29	Dostateczny
159.	Bank	Małachowskiego	33	Bardzo dobry
160.	Kamienica	Małachowskiego	36	Dobry (wymaga remontu elewacji, wymienione wszystkie okna)
161.	Kamienica	Małachowskiego	38	Dobry (wymaga remontu elewacji, wymienione wszystkie okna)
162.	Kamienica	Małachowskiego	39	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymienione wszystkie okna)
163.	Kamienica	Małachowskiego	40	Dobry (zachowany detal kompozycyjny elewacji)

164.	Kamienica	Małachowskiego	41	Dostateczny (wymaga remontu elewacji)
165.	Kamienica	Małachowskiego	42	Dobry – remont -budynek frontowy i tylna oficyna 2013 r, oficyna prawa 2015
166.	Kamienica	Małachowskiego	43	Dobry (wymaga remontu elewacji, wymiany okien)
167.	Kamienica	Małachowskiego	44	Dostateczny (konieczny pilny remont elewacji)
168.	Kamienica	Małachowskiego	45	Bardzo dobry
169.	Kamienica	Małachowskiego	46	Dostateczny (wymaga remontu elewacji i wymiany okien)
170.	Kamienica	Małachowskiego	47	Bardzo dobry
171.	Kamienica	Małachowskiego	52	Dostateczny (wymaga remontu elewacji i wymiany okien)
172.	Kamienica	Małachowskiego	54	Dostateczny (wymaga remontu elewacji i wymiany okien)
173.	Kamienica	Małachowskiego	58	Dobry
174.	Kamienica	Małachowskiego	60	Dostateczny (wymaga remontu elewacji i wymiany okien)
175.	Budynek banku	Małachowskiego	64	Dostateczny (wymaga remontu elewacji i wymiany okien)
176.	Kamienica	Modrzejowska	15	Dostateczny
177.	Kamienica	Modrzejowska	20	Dostateczny
178.	Kamienica	Modrzejowska	22	Dostateczny
179.	Kamienica	Modrzejowska	40	Dostateczny (wymaga remontu elewacji)
180.	Dom	Modrzejowska	42	Dobry – budynek frontowy – remont elewacji w 2013 r – oficyny – dostateczny
181.	Kamienica	Modrzejowska	44	Dostateczny (wymaga remontu)
182.	Kamienica	Modrzejowska	46	Dobry
183.	Kamienica	Modrzejowska	47	Dostateczny (wymaga remontu elewacji)
184.	Kamienica	Modrzejowska	49	Dostateczny (wymaga remontu elewacji i wymiany okien)
185.	Hala targowa	Modrzejowska	50	Dobry
186.	Kamienica	Modrzejowska	51	Dostateczny
187.	Kamienica	Modrzejowska	54	Dobry
188.	Kamienica	Modrzejowska	55	Dostateczny (wymaga remontu, częściowo wymienione okna)
189.	Kamienica	Modrzejowska	57	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, częściowo wymienione okna)

190.	Kamienica	Modrzejowska	58	Dostateczny (wymaga remontu)
191.	Kamienica	Modrzejowska	59	Dobry
192.	Kamienica	Modrzejowska	60	Dobry budynek frontowy – remont elewacji - 2011, oficyny – remont -2012
193.	Kamienica z oficyną	Modrzejowska	66	Zły (wymaga pilnego remontu elewacji)

194.	Kamienica	Modrzejowska	67	Dostateczny
195.	Kamienica	Modrzejowska	68	Dostateczny
196.	Kamienica	Modrzejowska	72	Dostateczny
197.	Kamienica	Modrzejowska	80	Dobry
198.	Kamienica	Modrzejowska	82	Dostateczny
199.	Kamienica	Modrzejowska	84	Dostateczny
200.	Kamienica	Modrzejowska	87	Dobry – remont elewacji budynku frontowego 2014, oficyny dostateczny
201.	Kamienica	Modrzejowska	89	Dostateczny
202.	Kamienica	Modrzejowska	93	Zły (wymaga pilnego remontu)
203.	Dom	Małobądzka	92	Dostateczny (wymaga remontu)
204.	Dom	Małobądzka	96	Dobry
205.	Dom	Małobądzka	142	Zły (wymaga pilnego remontu)
206.	Dom	Małobądzka	154	Dostateczny
207.	Willa	Małobądzka	156	Bardzo dobry
208.	Dom	Małobądzka	172	Dostateczny (wymaga remontu)
209.	Dom	Mickiewicza	34	Zły (wymaga kompleksowego remontu)
210.	Dom	Mickiewicza	36	Zły (wymaga kompleksowego remontu)
211.	Kamienica	Moniuszki	2	Dostateczny (wymaga pilnego remontu elewacji, remontu balkonów, wymiany okien)
212.	Kamienica	Moniuszki	3	Dostateczny
213.	Kamienica	Moniuszki	4	Ruina, do wyburzenia
214.	Kamienica	Moniuszki	5	Dostateczny (wymaga pilnego remontu elewacji, remontu balkonów, wymiany okien)
215.	Kamienica	Moniuszki	6	Dostateczny – budynek frontowy, zły - oficyna
216.	Kamienica	Moniuszki	8	Dostateczny (wymaga pilnego remontu elewacji, remontu balkonów, wymiany okien)
217.	Kamienica	Moniuszki	10	Dostateczny

218.	Dom	Niepodległości	31	Dostateczny (zachowana pierwotna stolarka okienna i drzwiowa)
219.	Dom	Niepodległości	66	Dostateczny
220.	Dom	Niepodległości	70	Dobry (zachowane deskowanie elewacyjne i stolarka okienna)
221.	Dom	Niepodległości	77	Dostateczny (zachowane deskowanie elewacyjne i stolarka okienna, wymagany remont)
222.	Zespół zagrody	Niepodległości	20	Dostateczny (wymaga remontu)
223.	Dom	Ogrodowa	2	Dostateczny ((zachowane deskowanie elewacyjne i stolarka okienna, wymaga remontu)
224.	Dom	Okrzei	3	Dobry
225.	Dom	Okrzei	10	Dostateczny
226.	Dom	Okrzei	11	Bardzo dobry
227.	Dom	Okrzei	18	Bardzo dobry

228.	Kamienica	Piłsudskiego	3	Dostateczny (wymaga pilnego remontu elewacji, wymienione okna)
229.	Kamienica	Piłsudskiego	4	Bardzo dobry
230.	Kamienica	Piłsudskiego	6	Dostateczny (wymaga pilnego remontu)
231.	Kamienica	Piłsudskiego	7	Dobry
232.	Kamienica	Piłsudskiego	8	Dobry
233.	Kamienica	Piłsudskiego	9	Dobry
234.	Kamienica	Piłsudskiego	10	Dostateczny (wymaga remontu elewacji i balkonów, wymiany okien)

235.	Kamienica	Piłsudskiego	12	Dostateczny (wymaga remontu elewacji)
236.	Kamienica	Piłsudskiego	13	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymienione okna)
237.	Kamienica	Piłsudskiego	14	Dobry
238.	Kamienica	Piłsudskiego	15	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, częściowo wymienione okna)
239.	Kamienica	Piłsudskiego	17	Dobry – elewacja frontowa, dostateczny -elewacja ściany tylnej
240.	Kamienica	Piłsudskiego	19	Dobry – elewacja frontowa, dostateczny – tylna ściana
241.	Kamienica	Piłsudskiego	20	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymienione okna)

242.	Kamienica	Piłsudskiego	22	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymienione okna jedynie w parterze budynku)
243.	Kamienica	Piłsudskiego	24	Dobry
244.	Kamienica	Piłsudskiego	26	Dobry
245.	Plebania	Plebańska	2	Bardzo dobry
246.	Kamienica	Plebańska	10	Dostateczny
247.	Kamienica	Plebańska	11	Dostateczny – planowany remont elewacji 2016
248.	Kamienica	Plebańska	13	Dostateczny – planowany remont elewacji 2016
249.	Dom	Podłosie	9	Dobry (zachowane deskowanie elewacyjne i stolarka okienna)
250.	Dom	Podsiadły	55	Dobry
251.	Kamienica z oficyną	Podwale	4	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, remontu balkonów, wymiany okien)
252.	Kamienica	Podwale	20	Dostateczny
253.	Kamienica	Podwale	21	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, remontu balkonów, wymiany okien)
254.	Kamienica	Podzamcze	29	Dostateczny
255.	Dom	Pokoju	24	Dostateczny
256.	Dom	Pokoju	26	Dostateczny
257.	Dom	Pokoju	28	Dostateczny (wymaga remontu)
258.	Dom	Pokoju	33	Dobry
259.	Dom	Pokoju	37	Dobry
260.	Dom	Pokoju	41	Dobry
261.	Dom	Pokoju	77	Bardzo zły (wymaga pilnego remontu i zabezpieczeń)
262.	Dom	Pokoju	93	Dobry (ciekawy detal)
263.	Kamienica	Potockiego	1	Dobry - remont elewacji 2010 /2011
264.	Kamienica	Potockiego	3	Dobry - wraz z domem modlitwy „Mirzachi” - remont elewacji 2010-2011
265.	Kamienica	Potockiego	5	Dobry – remont elewacji 2012/2013
266.	Kamienica	Potockiego	7	Dobry – remont elewacji 2013
267.	Kamienica	Potockiego	9	Dobry – remont elewacji 2013
268.	Kamienica	Potockiego	13	Dostateczny
269.	Dom	Promyka	9	Dobry
270.	Dom	Promyka	11	Dostateczny
271.	Dom	Promyka	15	Dobry

274.	Dom	Promyka	17	Dostateczny

275.	Szkoła	Promyka	26	Dobry
276.	Dom	Promyka	28	Dobry
277.	Dom	Promyka	31	Dostateczny
278.	Dom	Promyka	71	Bardzo dobry
279.	Kamienica	Reja	4	Bardzo dobry
280.	Kamienica	Rybna	2	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, częściowo wymienione okna)
281.	Kamienica	Rybna	4	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, częściowo wymienione okna)
282.	Kamienica	Rybna	5	
283.	Kamienica	Rybna	8	Bardzo dobry
284.	Kamienica	Rybna	10	Dostateczny
285.	Kamienica	Rybna	20	Dobry
286.	Kamienica	Rynek Rybny	2	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, wymienione okna)
287.	Kamienica	Rynek Rybny	4	Dostateczny
288.	Budynek banku	Sączewskiego	4	Dostateczny
289.	Budynek starostwa	Sączewskiego	6	Bardzo dobry
290.	Kamienica	Sączewskiego	7	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, remontu balkonów, wymiany okien)
291.	Kamienica	Sączewskiego	9	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, remontu balkonów, wymiany okien)
292.	Kamienica	Sączewskiego	11	Dostateczny
293.	Kamienica	Sączewskiego	13	Dostateczny
294.	Kamienica	Sączewskiego	15	Bardzo dobry
295.	Bank	Sączewskiego	17	Bardzo dobry
296.	Kamienica	Sączewskiego	19	Dobry – budynek frontowy – remont elewacji w 2010 r, dostateczny oficyna
297.	Kamienica	Sączewskiego	21	Bardzo dobry
298.	Budynek Sądu	Sączewskiego	23	Bardzo dobry
299.	Kamienica	Sączewskiego	25	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, remontu balkonów, wymiany okien)
300.	Kamienica	Sączewskiego	27	Dostateczny (wymaga remontu elewacji, remontu balkonów, wymiany okien)
301.	Kamienica	Sączewskiego	29	Dobry
302.	Kamienica	Sielecka	11	Bardzo dobry
303.	Kamienica	Sielecka	23	Dobry
304.	Kamienica	Sielecka	25	Zły (wymaga pilnego remontu)

305.	Budynek mieszkalny	Sielecka	83	Zły (wymaga pilnego remontu)
306.	Budynek mieszkalny	Sielecka	85	Dostateczny
307.	Budynek mieszkalny	Sienkiewicza	3	Dobry
308.	Budynek d. szpitala	Sienkiewicza	17	Zły (wymaga pilnego remontu)
309.	Willa	Sienkiewicza	21	Dobry
310.	Dom kultury	Słowackiego	2	Dobry
311.	Dom	Słowackiego	5	Dostateczny
312.	Dom	Słowackiego	8	Dobry
313.	Dom	Słowackiego	42	Dostateczny
314.	Dom	Słowiańska	4	Dobry
315.	Dom	Świerczewskiego	28	Zły (wymaga remontu)
316.	Kamienica	Świerczewskiego	30	Zły (wymaga remontu)
317.	Kamienica	Świerczewskiego	32	Zły (wymaga remontu)
318.	d. Budynek szkoły	Szkolna	1	Dostateczny
319.	Budynek „Teatru Dzieci Zagłębia”	Teatralna	2-4	Dostateczny
320.	Willa	Teatralna	17	Dobry
321.	Liceum Ogólnokształcące	Teatralna	5	Dobry
322.	Dom	Tuwima	8	Dostateczny
323.	Dom	Wilcza	5	Dobry (obiekt przekształcony)
324.	Stodoła	Węgroda	b.n.	Dostateczny
325.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	7	Dostateczny
326.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	9	Dobry
327.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	14	Dobry
328.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	15	Dobry
329.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	18	Dobry
330.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	20	Dobry
331.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	22	Dobry
332.	Dom	Wolności	203	Zły (wymaga remontu)
333.	Dom	Wolności	205	Dostateczny
334.	Dom z oficyną	Wolności	256 256 a	Dostateczny
335.	Dom	Wolności	257	Dostateczny
336.	Zespół folwarczny	Wolności	269-271	Dostateczny
337.	Dom	Wolności	320	Dobry
338.	Dom	Wolności	336	Dobry
339.	Dom	Wolności	382	Zły

				(wymaga pilnego remontu i zabezpieczeń)
340.	Dom	Wolności	390	Dobry
341.	Dom	Zagórska	53	Dobry
342.	Dom	Zagórska	55	Bardzo dobry
343.	Dom	Zagórska	63	Zły (wymaga pilnego remontu i zabezpieczeń)
344.	Dom	Zagórska	65	Bardzo zły
345.	Oficyna kamienicy	Zawale	21	Dostateczny
346.	Dom	Zawale	22	Bardzo dobry
347.	Kamienica	Zawale	24	Bardzo dobry
350.	schron pod wzgórzem zamkowym	Al. Kołłątaja	-	Bardzo dobry

Gminna Ewidencja Zabytków Będzin - zabytki architektury przemysłowej

L.P.	OBIEKT	ULICA / PLAC	NR	UWAGI
1.	Wieża ciśnień	Willowa		Na wzgórzu nad przedszkolem przy ul. Barlickiego 75, w odległości 150 m na południe od siedziby byłej Kopalni Węgla Kamiennego „Grodziec”. Użytkowanie wieży wodnej zakończono z początkiem lat 60-tych. Stan techniczny wieży zły.
2.	dawny hangar szybowcowy	Wzgórze Parcina		Ruina.
3.	Zespół dawnej „Huty Będzin” i dawnej kuźni przy ul. Zagórskiej	Sielecka	63	Teren podzielony: portiernia, willa, 4 hale, 2 kominy.
4.	Budynek zbiornika retencyjnego	Góra Zamkowa		Wodociągi miejskie, z pocz. XX w.
5.	Dworzec PKP Będzin	Kościuszki	5	Nieczynny.
6.	Dworzec PKP Będzin Miasto	Plac Kolei Warszawsko - Wiedeńskiej	3	Wyremontowany w 2012 r.
7.	Browar dawna Gorzelnia	Wolności	254	Opuszczony.
8.	Zespół dawnej fabryki kabli	Sielecka	1	Budynek administracyjny, portiernia, stara hala.
9.	Zespół elektrowni Będzin	Małobądzka	141	
10.	Budynek dawnej fabryki z oficyną	Małobądzka	60	Stan dostateczny.
11.	Zespół młyna przemysłowego	Kościuszki	70	Obiekt w okresie powojennym uległ modernizacji związanej ze zmianami procesu technologicznego. W latach 70-tych XX wieku budynki

				produkcyjne zostały otynkowane co wpłynęło na zmianę wyglądu ich elewacji. Zachował się w niezmienionej bryle budynek młyna oraz część urządzeń (pędnie, wlewniki, odsiewacze).
12.	Budynki po dawnym szybie Paryż	Koszelew	1	Budynek adm., cechownia.
13.	Zespół dawnej kopalni węgla kamiennego Grodziec	Barlickiego	26	Zespół budynków adm., maszynowni, warsztatów oraz stolarnia i maszynownia d. szybu „Zygmunt" przy ul. Wojska Polskiego.
14.	Zespół dawnej cementowni	Barlickiego	4	Budynek bramy i administracyjny, ruina budynku adm., kominy, piece, silosy, trafo- stacja.
15.	Oficyna pofabryczna	Modrzejowska	68	Stan dostateczny
16.	Dawna rzeźnia	Jasna	3	Obecnie skład opału
17.	Zespół Kopalni Grodziec – budynek administracyjny	Barlickiego	22	Stan dobry
18.	Zespół Kopalni Grodziec – budynek warsztatu mechanicznego	Barlickiego	22	Stan dobry
19.	Wieżowa stacja trafo	Barlickiego/Wojska Polskiego		Stan dobry
20.	Wieżowa stacja trafo	Al. Kołłątaja		Stan dobry

Gminna Ewidencja Zabytków Będzin - miejsca kultu

L.P.	OBIEKT	ULICA / PLAC	NR	UWAGI
1.	Kaplica MB	Góra Zamkowa		
2.	Figura MB Niepokalanie Poczętej	Na placu przy kościele pw. Św. Trójcy – Plebańska / Kościelna	2	
3.	Kaplica grzebalna	Pokoju	40	
4.	Figura św. Jana Nepomucena	Al. Kołłątaja		
5.	Dawny cmentarz żydowski	Podzamcze		
6.	Cmentarz parafialny	Góra Zamkowa / Podzamcze		
7.	Cmentarz parafialny	Różyckiego		
8.	Cmentarz parafialny	Energetyczna		
9.	Cmentarz komunalny	Małobądzka		

10.	Figura MB	Plac Kolei Warszawsko - Wiedeńskiej		
11.	Kapliczka św. Floriana	Modrzejowska	74	
12.	Kapliczka MB - przyścienna	Siemońska	12	
13.	Kapliczka MB Siewnej - przyścienna	Dąbrowska	15	
14.	Kapliczka słupowa	Wiśniowa/Kwiatowa /Limanowskiego		
15.	Krucyfiks	Wolności / Mickiewicza		
16.	Krucyfiks	Sielecka / Zagórska		
17.	Krucyfiks	Promyka		
18.	Sala modlitw „Cukermana”	Al. Kołłątaja	24	
19.	Kaplica św. Jana Nepomucena	Wojska Polskiego		
20.	Kapliczka	Rzeczna / Niepiekło		
21.	Kaplica św. Barbary	Siemońska	4	
22.	Kościół parafialny, dawna kaplica p.w. św. Barbary	Koszelew	1	
23.	Krucyfiks	Koszelew	1	
24.	Figura św. Barbary	Koszelew	1	

Gminna Ewidencja Zabytków Będzin – stanowiska archeologiczne

L.P.	STANOWISKO ARCHEOLOGICZNE	POŁOŻENIE
1	BĘDZIN-GRODZIEC	BĘDZIN STAN. NR 16, NA OBSZARZE AZP 2/96-48
2	BĘDZIN-GRODZIEC	BĘDZIN STAN. NR 17, NA OBSZARZE AZP 3/96-48
3	BĘDZIN-GRODZIEC	BĘDZIN STAN. NR 18, NA OBSZARZE AZP 4/96-48
4	BĘDZIN-GRODZIEC	BĘDZIN STAN. NR 19, NA OBSZARZE AZP 5/96-48
5	BĘDZIN-GRODZIEC	BĘDZIN STAN. NR 22, NA OBSZARZE AZP 8/96-48
6	BĘDZIN-ŁAGISZA	BĘDZIN STAN. NR 25, NA OBSZARZE AZP 11/96-48
7	BĘDZIN-NIEPIEKŁO	BĘDZIN STAN. NR 2, NA OBSZARZE AZP 1/96-49
8	BĘDZIN-ŁAGISZA	BĘDZIN STAN. NR 4, NA OBSZARZE AZP 2/96-49
9	BĘDZIN-GÓRA ZAMKOWA	BĘDZIN STAN. NR 1, NA OBSZARZE AZP 14/97-48

10	BĘDZIN-GÓRA ZAMKOWA	BĘDZIN STAN. NR 2, NA OBSZARZE AZP 15/97-48
11	BĘDZIN-GÓRA ZAMKOWA	BĘDZIN STAN. NR 3, NA OBSZARZE AZP 16/97-48
12	BĘDZIN-GÓRA ZAMKOWA	BĘDZIN STAN. NR 4, NA OBSZARZE AZP 17/97-48
13	BĘDZIN-GÓRA ZAMKOWA	BĘDZIN STAN. NR 10, NA OBSZARZE AZP 18/97-48
14	BĘDZIN-STARY RYNEK	BĘDZIN STAN. NR 11, NA OBSZARZE AZP 19/97-48
15	BEDZIN-GZICHÓW	BĘDZIN STAN. NR 12, NA OBSZARZE AZP 28/97-48

ZAŁĄCZNIK NR 2

MIEJSCA PAMIĘCI NA TERENIE GMINY BĘDZIN

Numer ewidencyjny	Rodzaj obiektu, rodzaj materiału	Treść napisu	Data powstania, autor, fundator, dane historyczne dotyczące obiektu	Lokalizacja
WKOPWiM 1/31	Pomnik Materiał: Żelbeton, kostka granitowa, tablica wykonana z granitu.	„Pamięci ponad 30-tysiącom Będzińskich Żydów osiadłych tu od wieków i pokoleń wywiezionych i wymordowanych przez nazistowskie Niemcy w latach drugiej wojny światowej 1939-1945. Władze miasta i mieszkańcy Będzina sierpień 2005.”	Sierpień 2005. Adam Szydłowski i Mirosław Starzyński. Projekt: R. Malina APA Fundator: Urząd Miejski w Będzinie. Pomnik usytuowany jest na Placu Bohaterów Getta Będzińskiego. Na terenie tym do 1944roku, znajdowało się Getto „kamionka”. Z tego miejsca Żydzi byli deportowani do obozu Auschwitz w Oświęcimiu.	Pomnik usytuowany jest na Placu Bohaterów Getta Będzińskiego, przylegającego do ulicy Podsiadły.

WKOPWiM 1/30	Tablica Materiał: granit	KATORGĄ SYBIRU SKAZANI NA ZAGŁADĘ W NAJWIĘKSZYM WIĘZIENIU BEZ KRAT, ZNIEWOLENI, POZBAWIENI LUDZKIEJ GODNOŚCI, NIGDY NIE ZATRACILI WIARY W BOGA I OJCZYZNĘ. Tą tablicą w Sanktuarium Golgoty Wschodu w Będzinie- Syberce pamięć o losie polskich Sybiraków utrwala Koło Związku Sybiraków Dąbrowa Górnicza A.D.2004	17.09.2004 Koło Zawiązków Sybiraków Dąbrowa Górnicza Tablica została odsłonięta 17.09.2004 roku w dniu 65 rocznicy wkroczenia Armii Radzieckiej na ziemie polskie. Data 17 września 1939 ma jeszcze inne konsekwencje zdobyte przez sowietów. Wschodnie ziemie pozostały na kilkadziesiąt lat w rękach ZSRR, naród polski zapłacił milionami ofiar w wyniku powojennych represji. Tablica ta w zamierzeniu autorów a zarazem fundatorów, stanowić ma trwały symbol upamiętniający losy Sybiraków-Polaków zesłanych na Sybir. Sybir to umowna nazwa dla rozległych terenów byłego ZSRR (obejmująca przede wszystkim	Parafia pw. Nawiedzenia N.M.P w Będzinie przy ul 9-go Maja 2 przy krzyżu katyńskim

			obszar Syberii), na które zsyłano Polaków. Większość z nich już nigdy nie powróciła do swej ojczyzny…	
WKOPWiM 1/28	Obelisk. Fundament oraz postument zbudowane są z szarego granitu, natomiast tablica z czarnego granitu.	STACJONUJĄCYM W KOSZARACH IM. JÓZEFA ŻOŁNIERZOM WOJSKA POLSKIEGO 11 PUŁKU PIECHOTY SFORMOWANEGO W BĘDZINIE 1919 ROKU 23 PUŁKU ARTYLERII LEKKIEJ STACJONUJĄCEG O BĘDZINIE. W LATACH 1922-1939 r. W HOŁDZIE KRWI PRZELANEJ ZA OJCZYZNĘ W WOJNACH 1920 I 1939r. W IMIENIU SPOŁECZEŃSTWA BĘDZINA ZWIĄZEK KOMBATANTÓW R.P. I BYŁYCH WIĘŹNIÓW POLITYCZNYCH. TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ BĘDZINA. 15 sierpień 2002r.	15.08.2002r. dr inż. Romuald Malina Fundatorzy: Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych, Towarzystwo Przyjaciół Będzina, Przedsiębiorstwa, Instytucje oraz Społeczność Będzina. Obelisk powstał w celu upamiętnienia chwalebnego udziału w wojnie 1920 i 1939r. żołnierzy z 11 pułku piechoty oraz 23 pułku artylerii lekkiej stacjonujących w Będzinie. 11 pułk piechoty powstał w listopadzie 1918 roku wywodząc swój rodowód z niepodległościowyc h związków	Obelisk znajduje się w Będzinie przy ul. Sienkiewicza 33, na terenie byłych koszar im. J. Piłsudskiego

			ochotniczych Zagłębia Dąbrowskiego, takich jak Polska Organizacja Wojskowa.23 pułk artylerii lekkiej powstał w Wielkopolsce, gdzie w lipcu 1920 roku rozpoczęto formowanie 214 ochotniczego wielkopolskiego pułku artylerii polowej. Obydwa pułki, z których wielu oficerów oraz podoficerów osiadło na stałe w Będzinie odegrały znaczącą rolę w międzywojennym życiu miasta(regularnie uświetniały wszystkie uroczystości państwowe organizowano wieczornice, koncerty, imprezy kulturalne dla dzieci, współpracowano z ZHP, szkołami).11 pułk piechoty oraz 23 pułk artylerii lekkiej brały udział	

			w wojnie obronnej w 1939 roku. Wielu żołnierzy wówczas poległo, część trafiła do niewoli, pozostali wrócili do domów.	
WKOPWiM 1/27	Pomnik nagrobny Tumba z piaskowca w stylu klasycystycznym	Wojciechowi i Franciszkowi Boreckim oraz Ignacemu Prochackiemu górnikom w d. 25 Maja 1836 r. miedzy godzina 5 i 6 rano przy opuszczaniu Góry Węgiel kamienny pokrywający w Kopalni Reden pod Dąbrową Gruzem zawalonym. Urzędnicy Górnicy Hutnicy i inni Towarzysze Braterscy Braterscy dobrowolnych Ofiar Pomnik ten wznieśli.	Brak danych Jest to jeden z najstarszych najstarszych Polsce pomników nagrobnych wzniesionych ku czci ofiar katastrofy górniczej, która miała miejsce w KWK ,,Reden" 23 maja 1836 r.	Będzin- cmentarz parafialny na Górze Zamkowej
WKOPWiM 1/26	Tablica poświęcona poległym żołnierzom 11 Pułku Piechoty w Będzinie granit	W tym miejscu w 1923 roku wmurowano tablicę pamiątkową z nazwiskami żołnierzy 11 Pułku Piechoty w Będzinie poległych w wojnie 1920-1921 roku. Część ich pamięci. Społeczeństwo Miasta Będzina.	Odsłonięcie nastąpiło 15.08.2000 r. fundator: Urząd Miejski w Będzinie.	Nowy cmentarz na górze Zamkowej. Tablica umiejscowiona jest na prawo od głównej bramy

WKOPWiM 1/25	Metalowy krzyż wraz z tabliczkami Odlew z brązu	Katyń Pomóż przebaczyć 1940 Kozielsko Ostaszów Starobielsko Golgota Wschodu Ofiary zsyłek Łagry sybirskie Łagry jakuckie Ofiary z AK Ofiary UB i SB Ks. J. Popiełuszko	24.05.1997r. fundator: Parafia Rzymsko-Katolicka p.w. Nawiedzenia NMP. Zezwolenie na budowę kościoła zostało wydane przez Urząd Wojewódzki 14.10.1980 r. Krzyż znajduje się na ścianie w/w kościoła.	Będzin, osiedle Syberka
WKOPWiM 1/24	Pomnik Piaskowiec-Figura żołnierza na wysokim postumencie	1939 r. za udział w wojnie obronnej ojczyzna	brak danych Z uzyskanych informacji: Pomnik powstał dzięki staraniom Urzędu Miasta w Sosnowcu.	Pomnik zlokalizowany jest na terenie Cmentarza Komunalnego przy ul. 27 stycznia.
WKOPiM 1/23	Tablica upamiętniająca fundatorów liceum Granit.	W tym budynku mieściło się gimnazjum dla żydowskich uczniów z Zagłębia ufundowane przez rodzinę Furstenbergów. W początkach okupacji W 1939 roku gimnazjum zostało zamknięte..	Odsłonięcie tablicy nastąpiło 1 września 1993 roku. Fundator: Urząd Miejski w Będzinie. Przed II Wojną Światową bogata rodzina Furstenbergów sfinansowała wybudowanie liceum dla młodzieży żydowskiej z Będzina i okolic. W 1939 r. gimnazjum zostało zamknięte.	Liceum mieści się w Będzinie przy ulicy Teatralnej. Tablica została wmurowana w klatce schodowej szkoły.

			Po wojnie stało się Państwowym Liceum im. H. Sawickiej.	
WKOPWiM 1/22	Pomnik granit	Pamięci bohaterów pomordowanych hitlerowskich obozach koncentracyjnych Polski Związek Byłych Więźniów Politycznych	brak danych Podobno w miejscu tym zaraz o wojnie znajdowała się tablica o podobnej treści.	Cmentarz przy ul. Różyckiego w Grodźcu
WKOPWiM 1/21	Pomnik. Granit.	Poległym za wolną Polskę Towarzystwo Przyjaciół Będzina 11.11.1995 rok.	Październik 1995 rok. Autor:R. Malina Projekt orła wykonał Eugeniusz Samek. Pomysłodawcą oraz głównym inicjatorem powstania pomnika było Towarzystwo Przyjaciół Będzina. Wykonanie sfinansowało Towarzystwo i sponsorzy. W miejscu tym stał pomnik poświęcony poległym w wojnie polsko-rosyjskiej w 1920 r. Pomnik postawiono w 1933 roku i zburzono w okresie II Wojny	Plac 3-go Maja-centrum miasta

			Światowej.	
WKOPWiM 1/20	Obelisk. Piaskowiec.	Nieznanemu żołnierzowi GRODŹCZANIE Dn. 19.VII.1925 r.	Odsłonięcie nastąpiło 3 maja 1997 roku, Projekt wykonał R. Malina. Tablica z 1925 roku została odnaleziona w trakcie remontu Szkoły Podstawowej nr 3 Decyzją Towarzystwa Przyjaciół Grożąca postanowiono postawić obelisk.	ul. Barlickiego, Będzin Grodziec
WKOPWiM 1/19	Grób wojenny bezimiennego uczestnika Powstania Styczniowego 1863 r.	bez napisu	1863 rok brak danych	Cmentarz przy parafii św. Trójcy
WKOPWiM 1/18	Kwatera groby wojenne obmurowane z krzyżami o łącznej powierzchni 123 m2	W tym miejscu w1923 roku wmurowano tablice pamiątkową z nazwiskami żołnierzy 11 Pułku Piechoty w Będzinie poległych w wojnie 1920-1921	1921-1952 brak danych	Cmentarz przy parafii św. Trójcy

		Cześć ich pamięci Społeczeństwo Miasta Będzina		
WKOPWiM 1/17	Grób wojenny Płyta kamienna	32 zamordowanym przez Hitlerowców Wrzesień 1939	1942-1952 brak danych	Cmentarz przy parafii św. Trójcy
WKOPWiM 1/16	Kapliczka. Kamień.	Tadeuszowi Kościuszce Grodźczanie 1817-1917	Prawdopodobna data 1917 rok. Kapliczka została postawiona prawdopodobnie z okazji 100-lecia śmierci Tadeusza Kościuszki, która miała miejsce 1817 roku w Szwajcarii.	Kapliczka zlokalizowana jest przy ulicy Barlickiego na granicy Grodźca i Wojkowic.
WKOPWiM 1/15	Figura-pomnik upamiętniająca miejsce pochowania powstańców 1863. Kamień.	Królowo Korony Polskiej Módl się za Nami	Prawdopodobnie okres międzywojenny. Jest to figura upamiętniająca miejsce pochowania powstańców 1863 roku. Figura ta znajdowała się prawdopodobnie bliżej dworca. Upamiętniająca stoczoną bitwę 5 maja 1864 roku.	Na placu przed dworcem kolejowym w Będzinie, skrzyżowanie ulic Małachowskiego i Modrzejewskiej.

WKOPWiM 1/14	Tablica poświęcona Janowi Dormanowi twórcy i wieloletniemu dyrektorowi Teatru Dzieci Zagłębia.	Janowi Dormanowi. Artyście Teatru i Przyjacielowi Dzieci. Towarzystwo Przyjaciół Będzina 25 marca 1992 roku.	Odsłonięcie tablicy nastąpiło 26 marca 1992 roku. Fundator: Towarzystwo Przyjaciół Będzina. Projekt: Eugeniusz Samek. Jan Dorman był założycielem Teatru Dzieci Zagłębia oraz jego wieloletnim dyrektorem. Twórcą szeroko znanym poza granicami Będzina. Wiele sztuk reżyserował na terenie Polski.	Tablica zlokalizowana jest na ścianie holu Teatru Dzieci Zagłębia.
WKOPWiM 1/13	Tablica na budynku, w którym do II wojny światowej mieścił się sierociniec dla dzieci żydowskich w czasie wojny był to punkt zborny wysiedlonych Żydów. Granit.	W budynku mieścił się sierociniec dla żydowskich dzieci. W czasie niemieckiej okupacji służył jako punkt zborny dla wysiedlonych Żydów.	1 września 1993 roku. Fundator: Urząd Miejski w Będzinie. W okresie przed II Wojną Światową istniał w tym budynku sierociniec dla dzieci żydowskich. W czasie wojny był to punkt zborny wysiedlonych Żydów. Po wojnie został zaadaptowany na Szpital Dziecięcy nr III w Będzinie.	Tablica znajduje się na budynku przy ul. Sienkiewicza 17.

WKOPWiM 1/12	Pomnik upamiętniający Mariana Adamczyka i Daniela Kajda, zastrzelonych przez prowokatorów granatowej policji podczas wiecu w robotniczej dzielnicy Ksawera w 1932 r.	Tu zginęli z rąk siepa czy sanacyjnych za sprawę klasy robotniczej Tow. Marian Adamczyk lat 21 Tow. Daniel Kajda lat 23	5 listopada 1962 roku nastąpiło odsłonięcie obelisku, który został ufundowany poprzez Kopalnię Generał Zawadzki oraz mieszkańców dzielnicy Ksawera. Prowokatorzy granatowej policji: tow. Marian Adamczyk lat 21 oraz tow. Kajda Daniel lat 23	Obelisk znajduje się przy ul. Żwirki i Wigury
WKPOWiM 1/11	Głaz z tablicą upamiętniający więźniów KL Auschwitz podobozu w Łagiszy zamordowanych w latach 1941-1945. Kamień.	Pamięci więźniów podobozu oświęcimskiego oświęcimskiego Łagiszy zamordowanych w latach 1941-1945.Społeczeństwo Dzielnicy Łagisza.	Fundator: Elektrownia Łagisza. Odsłonięcie obelisku nastąpiło 1 września 1989 r. Projekt wykonał Czesław Haczkiewicz. W latach 1941-1945 na terenie Łagiszy- obecnie Elektrowni Łagisza znajdował się podobóz Łagisza podporządkowany obozowi koncentracyjnemu Auschwitz III. W roku 1941 na terenie ówczesnego podobozu podjęto wstępne	ul. Pokoju, przy PKE Elektrownia Łagisza

			roboty.Wydawnictwo Państwowego Muzeum Oświęcim-Brzezinka z 1933 r.,,Auschwitz Nazistowski Obóz Śmierci" podaje, że w okresie IX. 1943-IX. W Łagiszy trwała budowa elektrowni cieplnej ,,Walter"-zajmowała się nią firma Energie-Versorgung Oberschleisen AG. Przy budowie pracowało ok. 1.000 więźniów.	
WKOPWiM 1/10	Tablica upamiętniająca szer. Edwarda Janasa ps. ,,Kali" partyzanta Zagłębiowskiej Brygady GL-PPS/AL., poległego zza Ojczyznę 19 grudnia 1943 roku. Kamień.	W tym miejscu w dniu 19 grudnia 1943 roku zginął żołnierz GL. PPS/AK szer. Edward ,,Kali" Janas.	Odsłonięcie tablicy nastąpiło 30 maja 1993 roku. Fundator: Związek Kombatantów Rzeczypospolitej Polski i Byłych Więźniów Politycznych w Będzinie. W miejscu tym zginął w zbrojnym starciu z żandarmerią niemiecką Edward ,,Kali" Janas, żołnierz GL. PPS/AK. Potyczka ta miała miejsce 19	Mur okalający Muzeum Zagłębia –Pałac Gzichowski ul. Świerczewskiego 15.

			grudnia 1943 r.	
WKOPWiM 1/09	Tablica upamiętniająca 40 obywateli Będzina narodowości żydowskiej i polskiej zamordowanych przez hitlerowców 9 września 1939 r. za rzekome podpalanie synagogi w Będzinie. Metal.	Pamięci 40 obywateli będzińskich narodowości żydowskiej i polskiej zamordowanych przez hitlerowskich barbarzyńców 9 września 1939 roku na dziedzińcu dawnego Starostwa. Społeczeństwo Miasta Będzina 1987 rok.	25 września 1988 roku nastąpiło odsłonięcie tablicy, której fundatorem byli PPP ,,Prodryn Metalowy" i ,,Huta Będzin". W dniu 9 września 1939 r. Niemcy rozstrzelali w tym miejscu 40 zakładników-mieszkańców miasta. Ludzie ci byli oskarżeni o rzekome podpalenie synagogi w Będzinie.	Będzin ul. Sączewskiego, budynek banku GBG.
WKOPWiM 1/08	Pomnik wzniesiony dla uczczenia bojowników o wolność. Kamień.	Pomnik wzniesiony dla uczczenia bojowników o Wolność	Pomnik wybudowany dzięki sfinansowaniu przedsięwzięcia przez miejscowe zakłady pracy ora Miejską Komisję Koordynacyjną dla spraw upowszechniania kultury. Pomnik odsłonięto 1 Maja 1962 roku. Projekt i wykonanie –plastyk	Będzin, ul. Sączewskiego

			Leon Machowski. Pomnik odsłonięto 1962 roku, a w 1992 usunięto napis ,,i Socjalizm". Aktualnie napis brzmi: ,,Pomnik poświęcony bojownikom o Wolność".	
WKOPWiM 1/07	Tablica upamiętniająca członków PPR, uczestników ruchu oporu, którzy ponieśli śmierć z rąk okupanta w latach 1939-45. Stara tablica – piaskowiec Nowa tablica-granit szwedzki ,,Vangra".	Poległym bojownikom Polskiej Partii Robotniczej w Walce o Wolność z krwawym okupantem hitlerowskim. I-szy Zjazd Polskiej Partii Robotniczej Powiatu Będzińskiego 21.10.45 r.	Wmurowanie tablicy nastąpiło 21.10.1945 roku z okazji I Zjazdu Polskiej Partii Robotniczej Powiatu Będzińskiego 21.10.1945 roku i została poświęcona poległym członkom PRP.	Tablica wmurowana jest w ścianę budynku Sądu przy ul. Sączewskiego 25
WKOPWiM 1/06	Pomnik upamiętniający spalenie synagogi i śmierć mieszkańców miasta wyznania mojżeszowego 8 września 1939 podczas spalenia synagogi przez Niemców. Granit.	Pamięci Żydów, obywateli miasta Będzina i okolic zamordowanych przez hitlerowców okresie II wojny światowej. Towarzystwo Przyjaciół Będzina pomnik ten ufundowało na miejscu synagogi spalonej przez okupanta w nocy z 8-9 września 1939 roku.	Pomnik powstał dzięki Towarzystwu Przyjaciół Będzin. Odsłonięcie nastąpiło 1 września 1993 r. Projekt wykonał architekt Roman Malina. We wrześniu 1939 roku zaraz po wkroczeniu wojsk niemieckich do miasta żandarmeria niemiecka spędziła mieszkańców	Pomnik stanął na miejscu dawnej synagogi, na skwerze pod Zamkiem przy Al. Kołataja.

			miasta wyznania mojżeszowego do synagogi i okolicznych domów. Cały teren został otoczony przez wojsko i podpalono domy oraz synagogę.	
WKPOWiM 1/05	Tablica upamiętniająca Księdza Prałata Mieczysława Zawadzkiego, który to 8 września 1939 roku w czasie pożaru podpalonej przez Niemców synagogi uratował życie Żydom dając im schronienie w kościele. Granit.	Dla uczczenia pamięci Księdza Prałata Mieczysława Zawadzkiego-Sprawiedliwego. Wśród Narodów Świata, który 8 września 1939 roku w czasie pożaru podpalonej przez Niemców synagogi, uratował Żydów otwierając im bramy kościoła. Od Żydów będzińskich.	Odsłonięcie tablicy nastąpiło 1 września 1993 roku. Tablicę ufundował Urząd Miejski w Będzinie. W dniu 8 września 1939 roku Niemcy spędzili do synagogi i okolicznych domów mieszkańców Będzina wyznania mojżeszowego. Wojsko otoczyło cały teren i podpaliło okoliczne domy i synagogę, a do uciekających ludzi strzelano. Ksiądz Zawadzki otworzył drzwi kościoła, którym to czynem uratował część uciekających ludzi.	Tablica umiejscowiona jest na murze, okalającym Kościół Św. Trójcy.

WKOPWiM 1/04	Kolumna zwieńczona krzyżem i tablicą upamiętniającą pobyt Jana III Sobieskiego w Będzinie w drodze pod Wiedeń. W źródłach historycznych nazywana figurą ,,Bożej męki".	W podzięce Bogu przez Maryję za Wiktorię Wiedeńską, w 1683 roku pod wodzą Króla Jana III Sobieskiego. W 300 rocznicę pobytu Króla w Będzinie w drodze pod Wiedeń. Będzinianie 1983.	Kolumna powstała najprawdopodobnie j XVIII wieku jako uświetnianie szlaku przemarszu wojsk króla Jana III Sobieskiego na Wiedeń. W roku 1983 na kolumnie umieszczono tablicę z napisem: W podzięce Bogu przez Maryję za Wiktorię Wiedeńską, w 1683 roku pod wodzą Króla Jana III Sobieskiego. W 300 rocznicę pobytu Króla w Będzinie w drodze pod Wiedeń. Będzinianie 1983.	Skwer przy Al. Kołątaja
WKOPWiM 1/03	Pomnik upamiętniający żołnierzy Armii Czerwonej poległych w latach 1941-45 na ziemiach polskich. Piaskowiec.	Pamięci bohaterów Czerwonej Armii 1941-1945.	Brak danych.	Będzin-Grodziec, róg ul. Racjonalizatorów i Różyckiego.
WKOPWiM 1/02	Tablica upamiętniająca powstanie ZWM. Metal.	Zrodził nas czyn-w tym budynku 40 lat temu powstał Związek Walki Młodych-założycielom i działaczom w hołdzie M-jska K-sja Histor. Ruchu	Tablica została wmurowana w 1986 r. Fundator: Zarząd Miejski ZSMP, Huta ,,Będzin", Prodryn-Metalowy Będzin. Miejsce powstania ZWM w Będzinie w	Al. Kołatają-budynek Teatru Dzieci Zagłębia. Tablicę skradziono w 2006 roku.

		Młodzieżowego przy Zrz. M-skim Z. S. M. P. w Będzinie..	1945 r. Miejsce nie potwierdzone historyczne.	
WKOPWiM 1/01	Pomnik ku czci poległym w czasie II wojny światowej. Piaskowiec.	Poległym w walce o wyzwolenie spod hitleryzmu	Brak danych.	Będzin- Łagisza ul. Krótka i Pokoju.

SPIS TABEL:

Tab.1. Stanowiska archeologiczne.....54
Tab.2. Pomniki przyrody.....70
Tab.3. Analiza SWOT.....77
Tab.4. Stan zachowania obiektów zabytkowych.....79
Tab.5. Wskaźniki oceniające poziom realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami w ramach Priorytetu I, II, III.....109

SPIS WYKRESÓW:

Wykres.1.Procentowy udział obiektów o różnych funkcjach wpisanych do rejestru zabytków.....66
Wykres.2.Procentowy podział własności obiektów wpisanych do rejestru zabytków.....66

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

Zał.1. Gminna Ewidencja Zabytków Będzina.....124
Zał. 2. Miejsca pamięci na terenie Będzina..... ….....145